

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

**6 YAŞ OKUL ÖNCESİ ÇOCUKLARINA YÖNELİK CESARET
TEMELLİ DEĞERLER EĞİTİMİ UYGULAMALARININ
ETKİLİLİĞİ**

YÜKSEKLİSANS TEZİ

Aybüke YILDIRIM

İstanbul

Kasım, 2018

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

**6 YAŞ OKUL ÖNCESİ ÇOCUKLARINA YÖNELİK CESARET
TEMELLİ DEĞERLER EĞİTİMİ UYGULAMALARININ ETKİLİLİĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Aybüke YILDIRIM

Tez Danışmanı
PROF. DR. HALİL EKŞİ

İstanbul
Kasım, 2018

TEZ ONAYI

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Öğrenci Aybüke Yıldırım tarafından hazırlanan, “ **6 Yaş Okul Öncesi Çocuklarına Yönelik Cesaret Temelli Değerler Eğitimi Uygulamalarının Etkililiği**” adlı bu çalışma, jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan.....(İmza)

Prof. Dr. Halil EKŞİ

Üye.....(İmza)

Doktor Öğretim Üyesi, Bilal YILDIRIM

Üye.....(İmza)

Doktor Öğretim Üyesi, Turgay ŞİRİN

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

İmza Yeri Akademik Unvan,

Adı Soyadı Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek lisans tezi olarak hazırladığım “ **6 Yaş Okul Öncesi Çocuklarına Yönelik Cesaret Temelli Değerler Eğitimi Uygulamalarının Etkililiği** ” adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlandığı aşamaya kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığımı, bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

Aybüke YILDIRIM

ÖNSÖZ

Büyük bir heyecanla başladığım yüksek lisans eğitimimde yapacağım tezi en iyi şekilde hazırlamak benim için çok önemliydi. Yapılan çalışmalara araştırmacı gözüyle baktığımda ve hayatta olan her şeye karşı duyduğum anlam arayışından dolayı tez konumun değerler eğitimi olmasına karar verdim. Çünkü hep çocukların sadece bilişsel olarak değil kalben de eğitilmesi fikrini benimsedim. Hangi değer üzerine çalışmam gerektiğini düşünürken tesadüfen okuduğum bir eğitim yazısından sonra cesaret değerini çalışabileceğimi düşündüm. Cesaret değerini araştırdım ve daha önce ilgili alan yazında çalışılmadığını gördüm, kültürümüz için önemli bir değer olması tarihi kaynaklarda sıkça yer alması bende “ Okul Öncesi Eğitim Programında yer alan cesaret değerini çalışmalıyım” fikrini oluşturdu. Araştırma yaparken karşılaştığım Sokrat’ın “Bütün değerlerin temelinde cesaret vardır” sözüyle çalışacağım değere karar vermiş oldum. Bu araştırma ile alanıma katkı sağlayacağımı umuyorum. Üzerimde emeği olanlara teşekkür etmek istiyorum.

Araştırmamdaki her aşamada bana yardımcı olan, daima anlayışlı yaklaşımıyla yol gösteren çok değerli tez danışmanım Prof. Dr. Öğr. Üyesi Halil Ekşi’ye, tezimin veri analizlerinde yardımcı olan sayın Arş. Gör. Nesrullah Okan’a ayrıca tüm lisans ve yüksek lisansta derslerini almış olduğum hocalarıma.

İlk öğretmenim hep desteğini gördüğüm annem, babam ve kardeşlerime, varlıkları ile güç ve anlam bulduğum yavrularım Nefise ve Miray’a teşekkürlerimi sunarım.

Aybüke YILDIRIM

İstanbul-2018

ÖZET

**6 YAŞ OKUL ÖNCESİ ÇOCUKLARINA YÖNELİK CESARET
TEMELLİ DEĞERLER EĞİTİMİ UYGULAMALARININ
ETKİLİLİĞİ**

Aybüke YILDIRIM

Yüksek lisans, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık

Tez danışmanı: Prof. Dr. Halil EKŞİ

Kasım-2018, 113 sayfa

Bu araştırma, 6 yaş okul öncesi dönem çocuklarına yönelik geliştirilen cesaret temelli değerler eğitim uygulamalarının çocukların cesaret değer kazanımına etkililiğinin incelenmesi amacıyla ön test son test kontrol gruplu yarı deneysel desenle incelenerek gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın örneklemini İstanbul ili Başakşehir ilçesinde bulunan özel bir anaokuluna devam eden 6 yaş grubu çocuklar oluşturmuştur. Araştırma 20 çocuk deney grubu, 20 çocuk kontrol grubu olmak üzere toplam 40 çocukla gerçekleştirilmiştir.

Araştırmacı tarafından hazırlanan cesaret temelli değerler eğitim uygulamaları çocukların cesaret değer kazanımlarına katkı sağlamayı amaçlamıştır. Eğitim uygulamaları 18 oturum olarak hazırlanıp haftada üç gün olarak araştırmacı tarafından deney grubuna uygulanmıştır.

Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen ‘‘ 4-6 Yaş Cesaret Değeri Gözlem Formu’’ kullanılmıştır. Kontrol grubu ve deney grubunun gözlem formundan aldıkları ilk test ve son test puanları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek ve grupları karşılaştırmak için Wilcoxon İşaretli Sıralar ve Mann-Whitney U testleri kullanılmıştır. Bu çalışmadan elde edilen bulgular sonucunda cesaret temelli değerler eğitimi uygulamalarının çocukların cesaret değeri kazanımında etkili olduğu saptanmıştır. Cesaret değeri gözlem formu verilerine göre değer kazanımlarının anlamlı derecede arttığı görülmüştür. Deney grubu ilk test son test bulgularına göre, gözlem formunda yer alan maddelerin tümü deney grubu öğrencilerinde artış göstermiştir. Veri analizinden elde edilen sonuçlar doğrultusunda maddeler incelendiğinde, özellikle çocukların tümünde, haksızlığa uğradığında

hakkını savunma, başkalarının davranışlarından doğru ya da yanlış bulduklarını ifade etme, grup oyunlarında risk alma maddelerinin tamamında artış olduğu görüldü. Bu da çocuklara cesaret temelli değerler eğitimi uygulamalarının etkililiğini, haklarını savunabilen, doğru ve yanlış buldukları davranışları ifade edebilen, grup oyunlarında risk alabilen bireyler olduklarını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Okul öncesi eğitim, değer, değerler eğitimi, cesaret

ABSTRACT
THE EFFECTIVENESS OF PRACTICES OF COURAGE BASED
VALUES EDUCATION FOR 6 YEAR OLD PRE-SCHOOL
CHILDREN

Aybüke YILDIRIM

Master, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık

Thesis advisor: Prof. Dr. Halil EKŞİ

November-2018, 113 sayfa

This research was carried out by examining control group, pre-test, post-test, quasi-experimental design in order to examine the effectiveness of the courage-based values education applications developed for preschool children on the development of children's courage. The sample of the research is composed of 6-year-old children who continue to a special kindergarten located in Başakşehir, province of Istanbul. The research was carried out with total of 40 children, 20 children as experimental group and 20 child as control group. The "courage based values training applications" developed by the researcher aims to contribute to the development of children's courage.

The training applications was prepared as 18 sessions and applied to the experimental group by the researcher three days a week. The "Courage Variety Observation Form " developed by the researcher was used as data collection tool in the research. The Wilcoxon Sign or Mann-Whitney U Test was used to determine if there was a significant difference between the initial test and post-test scores of the control group and the experimental group on the observation form, and to compare the groups.

As a result of the findings obtained from this study, it was determined that courage based values education applications was effective in the children's acquisition of courage value. Valuations have increased significantly in comparison to the courage value observation form data. According to the experimental group 's first test post - test results, three of the items in the observation form increased in all experimental group students. When the items were analyzed according to the results obtained from

the data analysis, it was seen that all of the children, especially in the children, had the right to defend their rights when they were wronged, to express that they found others to be correct or not, and all of the risk-taking items were increased in group games. This shows that children are the individuals who can defend the rights of the education applications they are taking, can express their rights and can take risks in group games.

Keywords: Pre-school education, value, value education, courage

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAYI.....	i
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ.....	ii
ÖNSÖZ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar LİSTESİ	xi
EKLER DİZİNİ	xii

BÖLÜM 1 GİRİŞ

1.1. Problem Durumu	1
1.2.Hipotezler	4
1.3. Araştırmanın Alt Hipotezleri	4
1.4. Önem	4
1.5. Sınırlılıklar.....	5
1.6. Tanımlar	5

BÖLÜM 2 KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Okul Öncesi Dönemdeki Çocuğun Gelişim Süreçleri ve Değerleri Kazanımı .	6
2.1.1. Çocuğun Duygusal Gelişiminde Değerler	7
2.1.2. Çocuğun Sosyal Gelişiminde Değerler	10
2.1.3. Çocuğun Ahlak Gelişiminde Değerler	12
2.1.4. Çocuğun Kişilik Gelişiminde Değerler	15
2.2.1. Okul Öncesi Dönemde Verilen Değerler Eğitiminde Çocuklara Kazandırılacak Değerler	16
2.2.1.1. Saygı	16
2.2.1.2. Sevgi	17
2.2.1.3. Sorumluluk.....	18
2.2.1.4. İşbirliği.....	18
2.2.1.5. Özdenetim.....	19

2.2.1.6. Dürüstlük	20
2.2.1.7. Sabır	21
2.2.1.8. Yardımseverlik.....	21
2.3. Okul Öncesi Dönem Değerler Eğitiminde Ailenin Rolü.....	22
2.4. Okul Öncesi Dönem Değerler Eğitiminde Öğretmenin Rolü	24
2.5. Okul Öncesi Dönemde Değerler Eğitiminde Öğretim Yöntem ve Teknikleri	25
2.6. Cesaret Değeri Tanımı.....	27
2.6.1. Cesaret Değerinin Türk Kültüründeki Önemi	28
2.6.2. Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Cesaret Gelişiminde Yaşlara göre Yaşadıkları Korkular.....	28
2.6.3. Cesaret Değeri ve Çocuğa Kazandırılması	29

BÖLÜM 3 YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli	31
3.1.1. Araştırmanın Nicel Boyutu	32
3.1.2. Araştırmanın Nitel Boyutu	32
3.2. Çalışma Grubu.....	32
3.3. Cesaret Temelli Değerler Eğitimi Uygulamalarının Hazırlanması ve Uygulanması İle İlgili Çalışmalar	33
3.4. Veri Toplama Araçları.....	33
3.4.1. Cesaret Değeri Gözlem Formu	34
3.5. Veri Toplama Süreci	34
3.5.1. Deney Grubuna Ait Süreç Bilgileri	34
3.5.2. Kontrol Grubuna Ait Süreç Bilgileri	41
3.6. Veri Analizi	41
3.6.1. Nicel Boyutun Veri Analizi	41
3.6.2. Nitel Boyutun Veri Analizi.....	41

BÖLÜM 4 BULGULAR

4.1. Araştırmanın Birinci Alt Hipotezine İlişkin Bulgular	43
4.2. Araştırmanın İkinci Alt Hipotezine İlişkin Bulgular.....	46
4.3. Araştırmanın Üçüncü Alt Hipotezine İlişkin Bulgular.....	50
4.4. Araştırmanın Dördüncü Alt Hipotezine İlişkin Bulgular	54

BÖLÜM 5 TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Birinci Alt Hipoteze İlişkin Tartışma ve Sonuç.....	63
5.2. İkinci Alt Hipoteze İlişkin Tartışma ve Sonuç	65
5.3. Üçüncü Alt Hipoteze İlişkin Tartışma ve Sonuç	65
5.4. Dördüncü Alt Hipoteze İlişkin Tartışma ve Sonuç.....	66
5.6. Öneriler.....	67
KAYNAKÇA.....	68
EKLER.....	78
EK.1 Eğitim Uygulamaları.....	78
EK.2 Gözlem Formu	99

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 4.1.1. Cesaret Değeri Gözlem Formu Maddeleri İçin Deney Grubu Ön Test-Son Test Puanları Arasında Farklılık Olup Olmadığını Belirlemeye İlişkin Yapılan Wilcoxon Analizi Sonuçları.....	43
Tablo 4.2.1. Cesaret Değeri Gözlem Formu Maddeleri İçin Kontrol Grubu Ön Test-Son Test Puanları Arasında Farklılık Olup Olmadığını Belirlemeye İlişkin Yapılan Wilcoxon Analizi Sonuçları.....	47
Tablo 4.3.1. Cesaret Değeri Gözlem Formu Maddeleri İçin Deney Grubu ve Kontrol Grubu Ön Test Puanları Arasında Farklılık Olup Olmadığını Belirlemeye İlişkin Yapılan Wilcoxon Analizi Sonuçları	50
Tablo 4.3.2. Cesaret Değeri Gözlem Formu Maddeleri İçin Deney Grubu Öntest ve Kontrol Grubu Öntest Puanları Arasında Puanları Arasında Farklılık Olup Olmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann-Whitney U Testi Sonuçları	53
Tablo 4.4.1. Cesaret Değeri Gözlem Formu Maddeleri İçin Deney Grubu ve Kontrol Grubu Son Test Puanları Arasında Farklılık Olup Olmadığını Belirlemeye İlişkin Yapılan Wilcoxon Analizi Sonuçları	54
Tablo 4.4.2. Cesaret Değeri Gözlem Formu İçin Deney Grubu Sontest ve Kontrol Grubu Sontest Puanları Arasında Farklılık Olup Olmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann-Whitney U Testi Sonuçları	57

EKLER DİZİNİ

EK.1 Cesaret Temelli Değerler Eğitimi Uygulamaları.....	78
EK.2 4-6 Yaş Cesaret Değeri Gözlem Formu	99

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Bu bölümde, problem durumuna, problem cümlesine, hipotez ve alt hipotezlere, araştırmanın önemine, varsayımlara, sınırlılıklara ve tanımlara yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Çocuğun eğitiminde, yetenek ve becerilerini geliştirmek, doğru davranışlarını pekiştirmek, ona rehberlik etmek için erken yılların önemi büyüktür bundan dolayı, planlı ve sistemli bir okul öncesi eğitim verilmelidir (Poyraz ve Dere, 2003: 17). Okul öncesi eğitim ise, 0-6 yaş çocuklarının tüm gelişmelerini, bireysel özelliklerini dikkate alarak, duyguların gelişimini ve algılama gücünü artırarak akıl yürütme sürecinde ona yardımcı olan ve yaratıcılığını pekiştiren önemli bir eğitimidir. Çocuğu toplumun kültürel değerleri doğrultusunda yönlendiren, milli, manevi, ahlaki, kültürel ve insani değerlere bağlılığını geliştiren, kendini ifade etmesine, öz denetimlerini sağlayabilmesine ve bağımsızlığını kazanmasına olanak sağlayan sistemli, aile destekli bir eğitim sürecidir denebilir (Gülaçtı ve Tümkaya, 2012: 29). Bu sürecin içinde yer alan, okul öncesi yıllar, diğer yaşam dönemleri ile kıyaslandığında gelişimin farklı yönlerinin birbirleriyle ilişkisinin en fazla olduğu dönemdir. Bu yıllar çocuk gelişiminde kritik yıllardır. Bu yıllarda temelleri atılan beden gelişimi, psiko-sosyal gelişim ve kişilik yapısının, ileriki yaşlarda yön değiştirmekten çok, aynı yönde gelişme şansı daha yüksektir. Araştırmalar, çocukluk yıllarında kazanılan davranışların yetişkinlikte, bireyin kişilik yapısını, değer yargılarını, tavır ve inançlarını, alışkanlıklarını büyük ölçüde biçimlendirdiğini ortaya koymaktadır (Aral, Kandır ve Yaşar, 2000: 50).

Çocuklara ilkokula başlamadan önce iyi alışkanlıklar kazandırmak, bedensel, zihinsel, duygusal ve sosyal yönden bir bütün olarak geliştirmek ve ilkokula hazırlanmasını sağlamak için verilecek eğitimin ve eğitim ortamının düzenlenmesi, okul öncesi

eğitimin temel amacıdır (Ekici Yaşar, 2013: 1). İlköğretime başlayana kadar çocuk, hızla geliştiği ve kritik dönemlerden geçtiği için, okul öncesi dönem hayatının en önemli dönemidir (Aral, Kandır ve Yaşar, 2000: 12). Okul öncesi dönemde, sosyal ve ahlaki değerlerin çocuklukta kazanılması ve insanlığın değerlerini çocuklar yoluyla sürdürebilmesi ve bu değerlerin korunabilmesi açısından da, çocukların okul öncesi eğitimine önem verilmelidir (Myers, 1992; Akt: Turaşlı, 2011).

Ekşi (2003: 81), iyi yetişmiş karakter sahibi insanlar toplumun geleceğini oluşturur ve bu insanların kendiliğinden iyi ahlaki karaktere sahip olmaları pek mümkün değildir, bundan dolayı okula başlayan her bireyin, doğru ahlaki karar ve ahlaki davranış göstermesine destek olacak değerler ve beceriler kazandırmak okulların amaçları arasındadır. Dilmaç (1999: 26), eğitim sistemi içinde değerlere yer vermeden, alışlagelmiş olanı sürdürüp, eğitimi sadece fikirlerin öğretilmesi olarak görüp, tamamen teknolojik içerikli eğitim verilmesi, bu sistemin görevini tam olarak yerine getirmemesine neden olur. Greenberg vd. (2003), kaliteli bir okul öncesi eğitim programının hedefi sadece çocuğun akademik başarısını içermez, bununla birlikte sosyal ve duygusal becerilerini geliştirerek, toplumsal değerleri kazandırmaya yönelik olmalıdır (Akt: Sapsağlam, 2015: 39).

Diğer yandan ebeveyn ile çocuk arasındaki duygu, düşünce, bilgi alışverişinin az olduğu bir zamandayız. Bundan dolayı birçok aile çocuklarına kendi değerlerini aktaramıyor. Yalnız kalan çocuklar ise çokça televizyon izliyor ve bundan olumsuz etkileniyorlar (Alpöge, 2018: 11). Teknolojik değişimleri de kapsayan küreselleşmenin, çocuğun başka şeyleri benimseyerek kendi kültürüne yabancılaşmasına etki etmesiyle birlikte, sınır olmaksızın, her zaman ve her yerde mevcut olabilmektedir (Ekşi, 2014: 122). Televizyon yoluyla birçok şeye tanık oluyorlar. Hele bunu yalnız başlarına yapıyorlarsa, ekranda izledikleri şeylerin, iyi ya da kötü, doğru ya da yanlış, haklı ya da haksız olup olmadığının ayırımına varamayabilirler. Bu durumda anne babalardan gelen mesajlar zayıf kalıyor ve çocuklar çok başka şeyleri benimsiyorlar (Alpöge, 2018: 11). Yeni nesil arasında şiddet eğilimi, sahtekarlık, vücudun işlevlerini olumsuz yönde etkileyen maddelerin kullanılması ve bunun gibi kendi kendine zarar vermesine sebep olan davranışlarda artış, anne babaya veya öğretmene karşı gelme, kişisel ve toplumsal sorumluluk

bilincinde azalma, basit bir ifadeyle bazı duyarlılıkların yitirilmesi ülkemiz açısından anne baba ve öğretmenlerin gözlemleri ve yapılan istatistiklerle maalesef doğrulanmaktadır (Ekşi, 2014: 122).

Bir arada yaşayan insanların oluşturduğu toplumda, güvenin, adaletin, merhametin, hakkaniyet ve sorumlulukların, barış gibi değerlerin sarsılması, bazı değerlerin kaybolarak önemini yitirmesi sonucunda, çocuk ve gençlerin sağlam bir karakter ve bütünleşmiş bir kişilik geliştirmeleri beklenemez. Bireylerin ve toplumun ruh sağlığı ciddi bir tehdit altına girer; toplumsal birlik, beraberlik ve dayanışma zayıflar, insan insana zarar verir hale gelir. Kişi yaşadığı hayatı anlamsız ve değersiz olarak algılamaya başlar. Çünkü değerler, davranışlarımıza yön gösteren temel kural ve örnek alınacak normlardır (Hökelekli, 2013). Toplumunu oluşturan bireylerin davranışlarına ve tercihlerine yön veren değerler, eğitim kurumlarının da genel hedefleri arasında yer alırlar. Temiz olma, düzenli olma, sağlıklı yaşamaya özen gösterme, adil ve vatansever olma, girişimci olma, yaratıcı olma ve benzeri gibi pek çok değer ile nelerin daha önemli olduğu ve nasıl yaşanması konusunda öğrenciye yol gösterir (Akbaş, 2008: 10).

Bu araştırmanın temelini oluşturan kültürel ve evrensel değerlerden biri olan ve bizim kültürümüzde çok önemli bir yere sahip olan cesaret değeri ise, Okul Öncesi Eğitim Programı (2011)'da şöyle verilmiştir: "Bir işi yapabilmesi için çocuğa cesaret verilmeli, olanak sağlanmalı, gerektiğinde destek olunmalıdır." Öte yandan cesaret, çocuğun özgür düşüncesinde serbest olması, özgür düşüncesini ifade etmesi ve yaratıcılıklarını ortaya koyması anlamında da kullanılmıştır: Çocuklara serbestlik sağlanmalı, değişik ve şaşırtıcı fikirlerinde esnek davranarak çocuklara cesaret vermelidir. Programda öğretmenlerden çocukları desteklemesi istenmekte ve şöyle denilmektedir: "Tüm bunlar için de mizahi bir bakış açısı, serüven tutkusu, öğrenmeye açık bir anlayış, sonsuz bir merak duygusu olmalıdır. Yeniliklere açık, her çocuğa eşit yaklaşan, geliştiren olmak, sezgilerinizi kullanmak, açıklayıcı ve cesaretlendirici olmak gerekmektedir (İnan, 2012: 103).

Çocuklar da güçlü değerlerin oluşması için, onların görüşleri, değerleri, inanışları, kendilerini savunma cesaretleri ve özsaygıları desteklenmelidir (Eliason & Jenkins,

2008; Akt: Dinç, 2012). Bu nedenlerden dolayı okul öncesi dönemde değerler eğitimi uygulamalarına yer verilmelidir.

1.2.Hipotezler

1. Okul öncesi dönem çocuklarına cesaret temelli değerler eğitimi uygulamaları cesaret değeri kazanımını olumlu yönde etkilemektedir.

1.3. Araştırmanın Alt Hipotezleri

1. Cesaret temelli değerler eğitimi uygulamaları deney grubu ön test ve son test puanları arasında son test puanları lehine anlamlı bir farklılık vardır.
- 2.Cesaret temelli değerler eğitimi uygulamaları kontrol grubunun ön test ve son test puan sonuçları arasında anlamlı farklılık yoktur.
- 3.Cesaret temelli değerler eğitimi uygulamaları deney grubu ve kontrol grubu ön test puan sonuçları arasında anlamlı bir farklılık yoktur.
4. Cesaret temelli değerler eğitimi uygulamaları deney grubu ve kontrol grubu son test puan sonuçları arasında anlamlı bir farklılık vardır.

1.4. Önem

Bu araştırmadan elde edilen bulguların;

- Okul öncesi dönemde verilen değerler eğitiminin önemine dikkat çekmesi,
- Değerler eğitiminde alan yazına bakıldığında cesaret değeri ile ilgili bir çalışmanın daha önce yapılmamış olması, açısından önemlidir.
- Önceki çalışmalar incelendiğinde okul öncesi dönemdeki çocuklara planlı ve sistemli olarak uygulanan cesaret değeri ile ilgili bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bundan dolayı cesaret temelli değerler eğitimi uygulamalarının hazırlanması,
- Bundan sonraki araştırmalara katkı sağlayabilmesi, beklenmektedir.

- Okul Öncesi öğretmenlerine cesaret değeri ile ilgili yapılabilecek etkinlikler açısından yol göstermesi, umulur.
- Çocukların kişilik özellikleri üzerine yapılacak araştırma ve çalışmalarda buradaki çalışmanın detaylarından ve ortaya çıkan bulgulardan yararlanılabilmesi mümkündür.

1.5. Sınırlılıklar

- Bu araştırma, 2017-2018 Eğitim ve Öğretim yılında, İstanbul'daki özel bir anaokulunda öğrenim gören 6 yaş grubu çocuklarıyla sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Okul Öncesi Eğitim: Okul öncesi eğitim, çocuğun doğduğu günden temel eğitime başladığı güne kadar geçen yılları kapsayan ve çocukların daha sonraki yaşamlarında önemli roller oynayan; bedensel, psikomotor, sosyal-duygusal, zihinsel ve dil gelişimlerinin büyük ölçüde tamamlandığı, ailelerde ve kurumlarda verilen eğitimle kişiliğin şekillendiği gelişim ve eğitim süreci olarak tanımlanabilir (Aral, Kandır ve Yaşar, 2000: 12).

Değer: Değerler bir bakıma bizim hayatımızın gayeleridir; hatta sadece kendi hayatımızın değil, başkalarının hayatı için de gaye olmasını istediğimiz şeylerdir (Güngör, 1998).

Değerler Eğitimi : Öğrencilerin iyiyi bilmelerini, iyiyi arzulamalarını ve iyiyi yapmalarını sağlamak amacıyla yapılan kasıtlı uygulamalar denebilir (Lickona, 1991; Akt: Ekşi ve Katılmış, 2015).

Cesaret Değeri : Bir işi gerçekleştirebilmesi için çocuğa cesaret verilmeli, imkân sağlanmalı, gerektiğinde o işi yapabilmesi için yardım etmelidir. Cesaret değeri ile kazandırılmak istenen, çocukların özgür düşüncesini ifade etmesi, yaratıcılıklarını ortaya koyması ve “yapabilirim, başarabilirim” düşüncesine sahip olmasının hedeflenmesidir (İnan, 2011: 103).

BÖLÜM 2

KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Okul Öncesi Dönemdeki Çocuğun Gelişim Süreçleri ve Değerleri Kazanımı

Bilgi çağının yaşandığı dünyamızda ekonomik, sosyal, bilimsel ve teknolojik alanlarda hızlı değişimler yaşanmaktadır. Bu değişim ve gelişmeler eğitim sahasını her yönüyle etkilemekte dil, zihinsel, sosyal ve duygusal yönden gelişmiş bireyler yetiştirmeyi kaçınılmaz kılmaktadır (Güneş, 2015). Çocukları ruh ve beden sağlığı yerinde bireyler olarak yetiştirmek için, okul öncesi dönemde eğitimlerine önem vermek gerekir. Ancak duygularını ve düşüncelerini rahatça ifade edebilen, özdenetimini sağlayabilen, başkalarının haklarına saygılı ve kültürel değerlerine sahip bireyler çağdaş ve demokratik toplumları oluşturabilirler (Aral, Kandır ve Yaşar, 2000: 13).

Değerler her insanın yaşadığı çevre ve deneyimleri ile yakından ilgilidir ve her insanda bu temel değerler aynı zamanda kişilik özelliği olarak karşımıza çıkmaktadır. Ülkemizde anne baba ve eğitimciler çocuklarına, değerler eğitimi adı altında olmasa da temel değerlere ilişkin eğitim vermektedirler (Balat Uyanık ve Dağal Balaban, 2011: 23). Ancak bu dönem çocukları kendi kişiliğine ait özelliklerinin farkında olmadıkları ve kendilerini duygu ve düşünce olarak ifade edemedikleri için onlarla ilgilenen anne baba ve eğitimcilerin bilinçli ve dikkatli olmaları gerekmektedir (Aral, Kandır ve Yaşar, 2000: 13). Verilen eğitim düzenli ve sistemli bir program olarak verilmediğinde, çocukta hangi temel değerlerin nasıl geliştiğinin anlaşılması oldukça zordur ve bu çocuğun hatalı davranışlarıyla görünür hale gelir. Çocukta görünen hatalı bir davranışı düzeltmek mantıklı olarak yeni bir doğru davranış kazandırmaya çalışmaktan çok daha uğraştırıcıdır. Çocuğun kişiliğini oluşturan değerlerin özellikle temel değerlerin doğru bir şekilde kazanılması konusunda hem ailelerin hem de eğitimcilerin titiz olmaları gerekmektedir (Balat Uyanık ve Dağal Balaban, 2011: 23).

Çocuklarda değerler farklı zamanlarda gelişir, aşağıda verilen yaşlar sadece genel bir rehberdir.

11-18 aylar arasında başka insanlara karşı kibar olma, aile bireylerini ısırma, hayvanlara iyi davranma,

18 ay- 2 yaşları arasında, kendi duygularını tanımlayabilir, bir şey isterken lütfen diyebilir, diğer kişilerle empati göstererek, paylaşma ve teşekkür etme,

3-4 yaşları arasında, çocuk kurallara uygun davranmayı ve takım çalışmasını öğrenir,

4-6 yaşları arasında, makul olmayı anlama, yalan söylemenin yanlışlığını bilme,

ahlaki konuşmalarla meşgul olmaya başlama,

6-8 yaşları arasında, bireyin kendi davranışlarından sorumlu olduğunu bilir (Marianne Neifert; Akt. Slater, 2003; Akt. Balat Uyanık ve Dağal Balaban, 2011: 18).

Çocuğun kişiliğini oluşturan değerler ve gelişim özellikleri ayrılmaz bir bütünlük oluşturur. Gelişim alanları karşılıklı olarak birbirlerini etkilemektedir. Örneğin çocuğun zihinsel gelişimi, dil gelişimini hem etkilemekte hem de ondan etkilenmektedir. Aynı şekilde çocuğun sosyal gelişimi, zihinsel ve ahlaki gelişiminin hem nedeni hem de sonucu olmaktadır. Şu halde tüm gelişim alanları iç içe geçmiş bir etkileşim örüntüsüdür (Aydın, 2014: 6).

2.1.1. Çocuğun Duygusal Gelişiminde Değerler

Okul öncesi döneme kadar çocuklar, duyguları anlama ve duygularıyla ilgili konuşma, duygularını dışa vurmaya dair bir çok şeyi öğrenmişlerdir (Sroufe ve ark., 1996; Akt: Ergin ve Yıldız, 2015: 152). Duygusal beceriler veya kendinde ve başkalarında var olan duyguları tanıyabilme yeteneği, zaman içerisinde gelişmektedir. Çocuklar büyüdükçe duyguları anlayabilme ve duyguları tanımlayabilme becerileri zamanla artar ve bir kişinin birden fazla duyguyu yaşayabileceğinin farkına varırlar (Gross ve Ballif, 1991; Akt. Beceren, 2012: 22). Okul öncesi dönemde çocuklar, başka insanların ifade ettiği olumlu duyguları olumsuz duygulardan daha kolay anlayabilirler (Sroufe ve ark., 1996; Akt: Ergin ve Yıldız, 2015: 152). Yine aynı şekilde, okul öncesi çağıdaki çocuk istediği şeyleri elde etmek için ağlamak ya da gülümsemek gibi duygusal dışavurumları kullanabilmeyi öğrenir. Duyguların bu şekilde denetlenmesi, kısmen de olsa, kendi davranışları ve başkalarının bu davranışları algılayışı arasında

bir bağlantı kurduğunu gösterir ve bu kavrayış, 3 ila 4 yaşları arasında hızlı bir şekilde gelişir (Bee, 2009: 547).

Çocuklar konuşmaya başladıklarında, duygularının farklı olabildiğini, onlar hakkında düşünüp tartışabildiğini, duygularını sınıflandırabildiğini gösterirler ve bu şekilde duygularını konuşmalarına yansıtarak yeni bir aşama kaydederler. (Erden, 2015: 189). Çocukların ifadelerini inceleyen araştırmacılar iki yaşındaki çocukların başka insanların duygularını anlattıkları kadar kendi duygularını da ifade edebildiklerini bulmuşlardır. Yapılan araştırmalar çocukların yüz ifadelerinin hangi duyguya ait olduğunun ayırmasına varabildiklerini göstermektedir (Gosselin, Werren ve Diotte, 2002); Akt: Ergin ve Yıldız, 2015: 152). Diğer insanların duygularına önem vererek dinleyebileceğini ve kendi duygularını diğer insanlara ifade edebilecek kelimelere sahip olduğu için tartışmalara girebilir (Erden, 2015: 189).

Okul öncesi dönemde çocukların duyguları anlamaları, günlük konuşmaları içerisinde duyguları hakkında konuşmalar yaptıkça daha hızlı gelişir (Berk, 1997; Akt: Ergin ve Yıldız, 2015: 153). Yapılan araştırmalar okul öncesi dönemde öz denetimleri yetersiz ve duygularını ifade edemeyen çocukların, kavgacı, uyumsuz davranışlar göstererek yaşamın ileriki yıllarında duygusal bozukluklar ve sosyal adaptasyon sorunları yaşadıklarını göstermiştir (Egeland, Yates, Appleyard ve Van Dulmen, 2002; akt: Durmuşoğlu Saltalı, 2010: 3). Oysa, 5 ila 6 yaşlarındaki çoğu çocuk, şiddetli duyguları dışa vurma yoğunluğunu denetleme konusunda büyük bir ilerleme kaydetmiştir. Bu nedenle sinirlendiklerinde birisine ya da bir şeye vurmazlar, canları sıkıldığında iki gözü iki çeşme ağlamazlar ya da bir istekleri geri çevrildiğinde surat asmazlar (Liev, Eisenberg, & Reiser, 2004; Akt: Bee, 2009: 547). Okul öncesi çocukları duygularını doğru bir biçimde açıklarlar ve öfkelerini denetlemeyi öğrenirler. Asıl hedef, özdenetimi ve kendini tutmayı öğrenmesidir (Erden, 2015: 195- 196).

Okul öncesi dönemde okula giden çocuklar duygularını rahatça açıklamaya meyillidirler (Bacanlı, 2012: 143). Duyguları dil ile ifade etme geliştikçe çocuk, kendini ifade etme ve kendini kontrol edebilme yetilerini de geliştirir. Duyguları kontrol edebilme büyük oranda çocuğun dili kullanma yeteneğinin gelişimiyle ilgilidir. Bu gelişimin sonucu olarak çocuk hoş olmayan duygularla daha etkili bir şekilde baş edebilmeyi öğrenir (Berk, 1997; Akt: Ergin ve Yıldız, 2015: 153).

Okulöncesi dönem sonundaki çocuklar utanma ve alay edilmekten sakınmak için gerekli olan bazı kontrol biçimlerini fark ederler. Gerçekten başarıya ulaştıklarında kontrol miktarında önemli bir değişme görülür (Erden, 2015: 195- 196). Okul öncesi yıllarda çocuk çeşitli yasakları ve talimatları içselleştirerek bu düzenleme sürecinin yönetimini giderek daha fazla ele almaya başlar. Çocuğun duygularını düzenlemesinin ikinci yönü de belirli duygusal dışa vurumlarla ilgili toplumsal kuralları öğrenme gereksinimidir -Örneğin, 3 yaşındaki çocuklar bile bazı durumlarda -bütünüyle mutlu olmasalar bile- gülümsemeleri gerektiğini öğrenmeye başlarlar (Liev, Eisenberg, & Reiser, 2004; Akt: Bee, 2009: 547).

İnsanın diğer yaşam dönemleriyle karşılaştırıldığında, okul öncesi yıllar gelişimin farklı yönlerinin birbirleriyle ilişkisinin yoğun olduğu bir zamandır. Değerler çocuklarda sosyal-duygusal gelişiminde bir parçasıdır. Eğitimcilerin ve ailelerin bu nedenle çocukların sosyal duygusal gelişimlerini desteklemeleri gerekmektedir (Balat Uyanık ve Dağal Balaban, 2011: 17). Çocuklara okul öncesi eğitim esnasında duygularını etkili bir şekilde nasıl ifade edebileceklerini ve nasıl yapıcı ilişkiler kuracaklarının öğretilmesi ileriki yaşlarda akademik, davranışsal ve psikolojik problemlerinin azalmasına yardımcı olacaktır (Becerren, 2012). Bazı çocuklarda bir anda üzülmeye, genellikle gergin olma, bencillik, hemen ağlama ve sabredememe ve her an patlamaya hazır olma şeklindeki belirtilerin, duygusal yönden olgunlaşmamışlığının belirtileri olabileceği belirtilmektedir (Balat Uyanık ve Dağal Balaban, 2011: 17). İnsanın yaşına, çevresindeki kişi ve nesnelere, olaylara karşı uygun duygusal davranışlar gösterip, kendine ve başkalarına zarar verecek duygularını denetlemesi duygusal olgunluk olarak açıklanabilir (Başaran, 2005: 272).

Bu nedenle çocukların sosyal ve duygusal açıdan olgunlaşmalarında desteğe ihtiyaçları vardır. Değer eğitimi, kişinin hem bilişsel hem de duygusal özelliklerinden oluşur. Çünkü duygular iyi ve kötü seçeneklerin arasında son kararın verilmesinde çok önemli bir rol oynarlar (Uyanık Balat, 2012: 6). Okul öncesi dönem çocukların kendi duygularını kontrol etme becerilerinin, özgüvenlerinin, değerlerinin ve sosyal beceriler gibi birçok sosyal ve duygusal becerilerini geliştirdikleri bir dönemdir (Schultz , Richardson, Barber ve Wilcox, 2011; Akt: Becerren, 2012: 22).

2.1.2. Çocuğun Sosyal Gelişiminde Değerler

Çocuk toplumun çekirdek biriminden yani anne baba ve çocuklardan oluşan aile içinde dünyaya gelir ve anne babasıyla karşılıklı etkileşime başlar. Daha sonra aile çevresindeki diğer insanlarla bu karşılıklı etkileşim devam eder (Çağdaş, 1997: 62). İnsanın insanla birlikte olmaya ihtiyaç duyması, başka insanlarla var olması onu diğer canlılardan ayıran bir özelliktir. Bundan dolayı, insanın başka insanlarla birlikte gelişme, öğrenme, değişme kısacası birlikte yaşama zorunluluğu vardır (Topaloğlu, 2013: 9).

Erken çocuklukta, zihinsel, fiziksel, duygusal ve dil yönünden çocuk geliştikçe çevresi ile etkileşimi artar. Bundan dolayı aile içinde başlayan sosyal gelişim, arkadaş ilişkileri ve okulda ki yaşantılarla devamlılık gösterir (Çağdaş, 1997: 62). Sosyal gelişim, insanın çevresindeki kişilerle sosyal ilişkiler kurması sonucu; içinde bulunduğu toplumun ve evrensel kültürün, ilke ve değerlerine uyabilmesi için ihtiyacı olan davranış ve yaklaşımları kazanma sürecidir (MEB, 2013: 3).

Sosyal yönden öğrenme, doğumdan başlayarak hayatın sonuna kadar devam eder. Bu süre içinde çocuğun sosyalleşmesinde anne-babasıyla olan etkileşimi önemli rol oynar. Özellikle küçük çocuklarda taklit ederek öğrenme oldukça yaygındır (Orçan, 2015). Örneğin, çocuğun babasını taklit ederek, yalan söylemeye karşı tavrı belirlenmektedir (Selçuk, 2014). Çocuğun erken yaşlarda öğrendiği hayata uyum sağlayıcı davranışlar ileriki yaşamında değiştirilemeyecek bir şekilde yerleşir (Aydın, 2008: 59). Bundan dolayı anne-babaların davranışlarıyla çocuklarına iyi örnek olmaları gerekir (Orçan, 2015). Çocukların içinde yaşadığı toplumun kültürel değerlerini öğrenmesi ile anne babasıyla sağlıklı iletişim ve etkileşimi sonucunda, sosyal olgunluk düzeyine ulaşması gerçekleşir. Çocuğun zihinsel, fiziksel, duygusal ve dil gelişim alanları bakımından da büyümesi, gelişmesi ve olgunlaşması çevresindeki kişilerle etkileşiminin artmasında önemlidir (Çağdaş, 1997: 68).

3 yaşına giren bir çocuk, daha dengeli ve olumlu bir birey haline dönüşür. Birlikte grup oyunları oynamaya, oynarken birbirleriyle iletişim kurmaya başlarlar. 5 yaş çocuğu, çevresine karşı arkadaşça bir tavır içindedir. Sorumluluk almaktan hoşlanır ve başladığı işi sonuna kadar götürmeyi sever. 6 yaşına doğru işbirliği, arkadaşlık,

sempati, rekabet etme, kavga, sözlü tartışma gibi pek çok sosyal davranış gelişir. Bu gelişen davranışlar sonucunda yüksek derecede toplumsallaşan çocuk, yaşadığı kültür çevresine uyum göstermeyi başarmıştır (Orçan, 2004: 21). Yaşadığı toplumun normlarına ve beklentilerine uygun davranışlar gösteren kişi sosyal yönden olgunlaşmıştır. İnsan bir arada yaşadığı insanlarla yardımlaşma, paylaşma ve işbirliği içinde çalışmayı başararak, kendi ihtiyaçları ve istekleri ile toplumun isteklerini dengeler, duygularını içinde yaşadığı toplumun kültürüne uygun biçimde ifade edebilir (Çağdaş, 1997: 62-63).

Çocuk sosyalleşme süreci içinde kavrama ve taklit yoluyla farkında olmadan içinde yaşadığı kültürün adet ve değerlerini kazanır. Bu da sosyalleşmenin öğrenme yoluyla gerçekleştiğini gösterir (Orçan, 2015). Sosyal davranışların kazanılmasında anne babaların iyi örnek olmaları ve çocuğun arkadaş edinmesine yardımcı olmaları sosyal davranışların öğrenilmesi açısından önemlidir. Çünkü çocuğun başkalarının duygularını anlamaya ve paylaşmaya başlaması, onlarla etkileşimde bulunma sorumluluğu almasıyla mümkündür (Çağdaş, 1997: 69).

Çocukların çoğunlukla bir veya iki arkadaşı vardır, fakat bu arkadaşlıklar çabucak değişebilir. Okul öncesi dönem çocukları sosyal ilişkilerinde daha dışa dönüktürler, sınıftaki diğer çocuklarla oynamaya daha çok isteklidirler. En sevdikleri arkadaşları genellikle hemcinsleri olur, ama karşı cinsten arkadaşlıklarda kurabilirler. Oyun oynadıkları gruplar küçüktür ve düzensiz olduğundan dolayı değişebilir. Küçük çocuklar başkalarının yanında, büyükler başkalarıyla oynarlar. Sıklıkla tartışma çıkar, ama fazla uzatılmayan ve kolay unutulmuş tartışmalardır. Okul öncesi dönemde çocuklar dramatik oyun oynamayı severler; Çoğunlukla oyunlarını kendi yaşadıkları olaylardan veya televizyon dizilerinde izlediklerinden üreterek oynarlar (Bacanlı, 2012: 142). Kültürel değerler ve normlar sosyalleşme süreci sonucunda kazanılır. Bu nedenle sosyalleşme süreci olmadan, toplumların tutarlı bir biçimde varlıkları devam ettirmeleri sağlanamaz (Morgan, 1984, s.390; Akt: Çağdaş, 1997: 67).

Okul öncesi dönemde çocuklar, öfkeli bir çocuğun başka bir çocuğa vurabileceğini veya elinde olan bir herhangi bir şeyi izin istemeden alabileceğini, mutlu olan bir çocuğun ise elindekini paylaşmaya eğilimli olduğunu bilebilir ve arkadaşlarının belirli bir duyguyu ifade eden duygularını anlayıp sonrasında ne yapacağını tahmin edebilirler (Ergin ve Yıldız, 2015). Diğer insanların nasıl düşünebileceğini ve hissedebileceğini anlamak, işbirliğini ve ahlaki gelişimi sağlamada, önyargıyı azaltmada, çatışmaları çözmede ve olumlu sosyal davranışları teşvik etmede önemlidir (Gehlbach, 2004; Akt: Woolfolk, 2015: 226). Dolayısıyla, çocuk için “sirasını bekleme, paylaşma, söz verme, yardım etme ve başkalarına ve başkalarının eşyalarına zarar vermeme” gibi kendi sınırlı yaşamıyla doğrudan ilgili toplumsal kurallar geçerlidir (Arıkan, 2012).

Değerlerin kazandırılmasında çocukların farklı gelişim düzeyleri dikkate alınmalıdır çünkü çocuğun değerleri kazanması ve içselleştirmesi, sosyal-duygusal ve bilişsel gelişimle ilintili olarak meydana gelir. Örneğin, ahlak ve toplumsal kuralların çocukların yaşamında yetişkinlerden daha farklı anlamı ve yeri vardır çünkü onların yaşam alanında öncelikle akranları, kardeşleri, aile bireyleri ve öğretmen gibi otorite figürleri ve çocukların bunlarla olan ilişkileri vardır (Damon, 1975; Akt: Arıkan, 2012).

2.1.3. Çocuğun Ahlak Gelişiminde Değerler

Akbaş (2004: 61)’e göre insan ahlaki değerlerden oluşmuş bir çevre içinde doğar ve nasıl bir fiziksel çevrede doğup uyum sağlıyorsa içinde doğduğu kültürel çevreye de uyum sağlaması gerekir. Uyum sağlayamaması bireyin mutsuz olmasına sebep olabilir. Çocuğun temel gereksinimleri olan temiz hava, yiyecek, suya ihtiyacı olduğu kadar temel ahlaki gerekliliklere de toplum içinde hayatta kalabilmesi için ihtiyaç duyar.

Blum (1994: 30-32), ise ahlaki değerlerin çocukta kalıcı olması, çocuğun empati kurmasıyla yani başka insanları fark etmesiyle başladığını belirtir. Çocuğun kendisinden ayrı olduğunu anladığı diğer canlıların ne düşündüğünü, başkalarının yerinde olsaydı ne yapardı diye akıl yürütmeye başlaması, ahlaki gelişim ve eğitimin

ilk basamağını oluşturur (Oruç, 2010: 49-50). Ahlaki gelişim, insanın erken yaşlardan başlayarak toplumca olumlu karşılanan iyi ve doğru davranışları öğrenerek yapmasıdır. Çevreden gelen tepkilerle belirlenen davranışlara ilişkin ilk izlenim ve bilgiler giderek ahlaki davranışlara ve ahlak kurallarına temel olur. Kişinin doğuştan getirdiği gizil güçlerin etkisiyle, toplumda var olan iyi- kötü veya doğru-yanlış gibi kavramların ve manevi varlığı belirleyen huy, inanç, tutum ve alışkanlık gibi davranışların hepsine birlikte ahlak (moral) denir (Bayhan ve Artan, 2011: 110). İnsanların diğer insanlarla ilişkilerinde, geleneklere dair duygular, düşünceler ve davranışların geliştirilmesine dair kurallar, ahlaki gelişimi oluşturur (Santrock, 2017: 247).

Okul öncesi dönem çocuklarına ahlaki değerler eğitimi verilirken, çocukların değerleri keşfetmeleri eğitimin önemli bir yanısıdır. Çocuklar birçok olayı bir araya getirerek, değerlerin keşfini, oyun, şarkı söyleme, sosyal yetenekleri paylaşma, yeni kavramları öğrenme, hareket etme ve resimlerle ifade etme gibi, farklı duyuları bir arada kullanma imkanı bulup, değişik alanları bütünleştirerek gerçekleştirir (Tillman & Hsu, 2000, s.XI); Akt: Oruç, 2010: 50).

Okul öncesi dönemde çocukta genellikle okula gidişle birlikte vicdan gelişimi başlar. Bu dönem ahlaki yargıların temellerinin atıldığı dönem olduğundan, çocukların yalan söylemenin onları suçlu hissettireceğini, hatalı bir davranış yaptıklarında bunu anlayabildikleri görülür. Çocukların okula başlayınca karşılaştıkları yeni olaylarla baş edebilmeleri için bunu başarmaları gerekir yoksa ciddi sorunlar ortaya çıkar (Bacanlı, 2012: 56). Okul öncesi dönemde çocuklar doğrular ve yanlışlar arasındaki ayrımı tam olarak seçemeyebilirler. Onların nasıl cesur, dürüst ve nazik olabileceklerini ‘ayakkabılarını yan yana koymayı öğrenme gibi’ öğrenmelerinin gerekli olması bir zorunluluktur (Balat Uyanık ve Dağal Balaban, 2011: 18).

İnsanın doğduğu andan beri var olan yeteneklerini tek tek değil, bir bütün olarak ele alıp ve geliştirmek ve doyurmak eğitimin amacıdır (Aydın, 2008: 56). Ahlak eğitiminin amacı ise, insana davranışlarının iyiliğini, kötülüğünü, doğruluğunu, yanlışlığını denetlemesine yardım edecek ilke ve kuralları kazandırmaktır (Başaran, 2005: 280). Bundan dolayı ahlaki değerlerde eğitim alanına girmeli ve çağdaş eğitim

verileri kullanılarak değerler bireylere aktarılmalıdır çünkü kendine güven ve saygınlık kazanmak bu eğitim sonucunda mümkün olmaktadır (Aydın, 2008: 56).

İsviçreli eğitimci Pastelozzi (1746-1827) ‘‘Bilgi elde etmek, ilmi kazanmak eğitimin amacı değildir. Bilgi ruhi kuvvetlerin elverişli olarak geliştirilmesine yarayan bir vasıtaadır.’’ Aynı eğitimciye göre çocukları yetiştirmede, ahlak eğitimi her şeyden üstün tutulmalıdır. Ahlak eğitimi verilmeyen insanlardaki bilgi, faydadan çok zarar verir (Ayhan, 1982: 46). Sokrates’e göre bilgili insan kendini tanıyan doğru eylemi ve kendine yarayanı yapan insan olacaktır ve bilgisizlik ise yanlış eyleme, kendini tanımayan insanın kendine zarar verecek olanı yapmasına neden olacaktır. Bilgi böylece bütün ahlaksal eylemlerimizin kaynağıdır, bütün yanlış eylemlerin temeli de bilgisizliktir (Akarsu, 1970: 39-40). O halde ahlaklılık, Sokrates’e göre, gerçekte, bir doğru bilgi sorunudur ve bu bilgi uygun eğitimle ortaya çıkartılıp insan bu bilgi sayesinde ahlaklı kılınabilir (Arslan, 2011: 49).

Çok bilgili insan herkesten daha çok ruh kuvvetlerinin birliğini sağlayacak şekilde eğitime muhtaçtır. Bu yapılmayınca, insanın bilgisi ruhun doğru yoldan sapmasına, bu da insan perişanlığına sebep olur (Ayhan, 1982: 46). Her çocuk temiz bir ruha sahip olarak dünyaya gelir. Daha sonra kendisine verilecek olan terbiyeye göre şekil alır. Eğer kendisine iyilik yapması istenir, iyi şeyler yapması sağlanırsa, çocuk o yönde; kötü şeyler aşılır, istenmeyen işler yaptırılırsa o doğrultuda yetişir (Demir, 2002: 76). Ruh eğitimine çok erken yaşlarda başlanmalıdır. Ruh eğitiminin ilk aşaması daha çok duyguya dayanır. Bu aşamada, şiirle müzikten çokça yararlanır. Çocukların hayal güçlerini geliştirecek şeyler, dürüst ve cesur davranışlara özendirilecek şeyler, iyilik duygusunu uyandıracak ve güzeli sevmelerini sağlayacak şeyler anlatılmalıdır (Ayhan, 1982: 161). Ruh eğitimine sanat çalışmaları ile başlanır. Özetle söylenecek olursa, ruh eğitimi, duygularının gelişimi ile başlar; akıl yürütme ile gelişir, aklın doğru olana karar verip bilmeye başlaması ile sağlamlaşır. (Paksüt, 1982: 467).

Ahlaki gelişim, kişilik gelişiminin en önemli öğelerinden biri olup çocuğun sosyalleşme süreci içinde neyin iyi, neyin kötü olduğu konusunda bir farkındalık geliştirmesiyle alakalıdır. Ahlaki gelişim ile birlikte bireyin, yaşadığı toplumun kurallarını ve geleneklerini bilerek ve uygulayarak kendisinin olması gerektiği biçimde davranması beklenir (Selçuk, 2014: 115). Çocuklar diğerleriyle iletişim kurup

farklı insanların farklı farklı kuralları olduğunu gördüklerinde, iş birliği ahlakına doğru bir geçiş yaşarlar. İnsanların kurallar koyduğunu ve kuralları değiştirebileceklerini anlarlar (Woolfolk, 2015: 227). Birey toplumsal kurallara uyacak bir şekilde kendisini denetleyebiliyorsa içten-denetimli, çevresindeki kişiler karar vermesini etkiliyorsa, dıştan-denetimli bir ahlaki gelişim göstermektedir. Bir sınıftaki öğrenciler öğretmen sınıfın içindeyken kurallara uyuyor, öğretmen sınıftan gidince uymuyorlarsa, bu onların dıştan denetimli olduklarını göstermektedir. Öğrenciler öğretmenin var veya yok olmasına bağlı olmadan, gerekli olduğunu düşündükleri için kurallara uyuyorlarsa içten denetimli bir anlama yeteneği geliştirirler (Selçuk, 2014: 115).

2.1.4. Çocuğun Kişilik Gelişiminde Değerler

Gelişimde ilk yaşlar önemlidir. İnsan bebeklik ve ilk çocukluk evrelerindeki gelişim hızına, yaşamının diğer hiç bir evresinde ulaşamaz. Hızlı gelişim demek, hızlı öğrenme ve hızlı kişilik özellikleri edinmek demektir (Başaran, 2005: 57). Kişilik özellikleri, bireyi başkalarından ayıran bireyin doğuştan getirdiği ve sonradan kazandığı niteliklerin bir bütünüdür. Sosyal, fiziksel, psikomotor ve bilişsel özelliklerimiz, duygularımız, yeteneklerimiz, güdülerimiz, mizacımız (huyumuz), karakter ve değerlerimiz, inançlarımız, tutumlarımız, görüşlerimiz, vb. bizi başkalarından ayıran yönlerimiz kişiliğimizi oluşturur (Senemoğlu, 2012: 72). Gelişimin pek çok görevi ilk yaşlarda başlar ve bu görevler yetişkin yaşlarda devam eder. Bu hızlı gelişim evrelerinde edinilen özellikler, insanın hayatı boyunca, gizli ya da açık, etkisini sürdürür. Bebeklik ve ilk çocukluk evrelerinde yapılan eğitim, kişiliğin gelişimi açısından öteki evrelerde yapılan eğitimden daha büyük önem taşır (Başaran, 2005: 57). Kişilik eğitimi erdemliliği öğretmeye ilişkin gayret, çaba göstermektir. Değerler yansız olarak erdemli insanın özellikleridir. Bireysel olarak kişinin kendisine ve tüm insanlık için yararlı olandır, iyilik ya da değerler değişiklik göstermez. Adalet, nezaket, sabırlı olmak her zaman bir erdemdir. Zamanla, bireysel özellikler ve kültürel özellikler değişse bile değerler ahlaki standartların bir parçası olacaktır (Balat Uyanık ve Dağal Balaban, 2011: 23).

Gelişim alanları içerisinde, kişilik gelişiminin de kendine göre bir ilerleme hızı vardır. Diğer gelişim alanlarıyla karşılıklı birbirine etki ederler. Örneğin; sosyallik açısından arkadaşları tarafından kabul edilip sevilen bir çocuğun, duyguları iyi yönde gelişir,

kendini sever ve mutlu olur. Sonuçta başkalarını sevmeyi öğrenir ve kendine güveni olan bir birey olur (Senemoğlu, 2012: 72). İki ile dört yaşları arasında çocuklar benliklerinin görülebilir özelliklerine ilişkin farkındalığa sahip olmaya başlarlar. Örneğin, bu yaşlardaki bir çocuk sayı sayabildiğini, güzel bir odası olduğunu ya da karıncaları sevdiğini söyleyerek benliğine dair gözlemlenebilir özellikleri ortaya koyabilir (Harter, 2003, 2006; Akt. Ergin ve Yıldız, 2015: 182).

Okul öncesi dönemde çocuğun ahlaki gelişimini destekleyen ahlaki değerlere; toplumsal gelişimini destekleyen toplumsal değerlere ve kişisel gelişimini destekleyen bireysel değerlere yönelik kapsamlı bir eğitim anlayışı geliştirilmelidir. Diğer bir ifadeyle, okul öncesi dönemde değerler eğitiminin kapsamı ahlaki, toplumsal ve bireysel değerleri çocukların gelişimine uygun olarak bütünüyle içermeli ve hiçbir alan tek başına ele alınmamalıdır. Çocuğun evrensel değerleri benimseyebilen, kendini ve içinde yaşadığı toplumu anlayabilme yeterliliği bu şekilde gelişecektir. Örneğin, ahlak ve toplumsal kuralların çocukların yaşamında yetişkinlerden daha farklı anlamı ve yeri vardır çünkü onların yaşam alanında öncelikle akranları, kardeşleri, aile bireyleri ve öğretmen gibi otorite figürleri ve çocukların bunlarla olan ilişkileri vardır (Damon,1975; Akt: Arıkan, 2012: 9-10).

2.2.1. Okul Öncesi Dönemde Verilen Değerler Eğitiminde Çocuklara Kazandırılacak Değerler

Bu bölümde Okul Öncesi dönemde olan çocuklara verilebilecek değerler araştırılmış, çeşitli kaynaklardan yapılan araştırmalar ve kitaplar incelenmiş buna göre bazı değerlere yer verilmiştir.

Değerlerin küçük yaşlarda benimsenmesi ile birlikte çocuklarda, öz güven, karar verme ve problem çözme becerisi kazanılır ama daha önemlisi benimsedikleri değerlerin onların mutlu olmalarına etkisinin olmasıdır (Eyre, 1993; Akt: Alpöge, 2018: 10).

2.2.1.1. Saygı

Kutsallığı, üstünlüğü, yaşlılığı, değeri nedeniyle bir kişiye veya bir şeye karşı dikkat ederek, özen göstererek, ona ölçülü davranarak, sevgi duymak, hürmet etmek (TDK,

2018). Saygı değeri, toplumsal yaşamda ve uyumda oldukça önemlidir. Saygı ekseninde kurulan ilişki ve iletişim daha sağlıklı ve kalıcıdır. Anne babalar ve eğitimciler henüz ilk çocukluk yıllarından itibaren çocukların fiziksel ve duygusal özelliklerine, tercihlerine ve dşuncelerine saygı göstererek, çocuklar için koydukları kurallara kendileri de uymaları gerekir. Çocuğa yazılı ve görsel kaynaklar sunarak, bu değer hakkında çocukla sohbet edilmelidir ve hepsinin de ötesinde iyi bir model olarak yarının toplumunda birer yetişkin olarak yer alacak olan çocuğun saygı değerini kazanmasını destekleyebilirler (Sapsağlam, 2016: 52). Çocuğun saygı değerini kazanması için önce ona saygılı ve iyi davranmak gerekiyor. Kendisine saygılı davranılan çocuklar bunu başkalarına yansıtarak görgü kurallarına uyarlar. Günlük hayattaki görgü kuralları, çocuğa başkalarına saygılı davranarak onlara saygıyla yaklaşmasında nelerin gerekli olduğunu öğretilmesinden geçer (Loomans ve Loomans, 2005: 44); Akt: Türk, 2009: 19).

2.2.1.2. Sevgi

Bir insana ya da bir Şeylere duyulan yakınlık, ilgi gösterme, gönülden bağlanmaya sebep olan duygu (TDK, 2018). Diğer tüm değerlerde olduğu gibi sevgi değeri içinde birincil öğrenme kaynağı aile ve ebeveynlerdir. Sevgi içeren bir aile ortamında büyüyen ocuk diğer insanlarla ve canlılarla olan ilişki ve iletişimini bu duygu temelinde inşa edecektir (Sapsağlam, 2016: 51).

Sevgi değerinin çocuklar tarafından kazanılması ve içselleştirilmesi için ebeveynler ve öğretmenler tarafından;

- Konuşmalarda sevgi sözcükleri kullanımı,
- Sevgi içeren masalların anlatımı,
- Sevgi değerine yönelik konuşma ve sohbet,
- ocuklarına karşı ilgili ve hoşgrl davranma,
- Sevgi gösterimini içeren oyun etkinlikleri,
- Bitki ve canlı bakımı yapma,
- Bitki ve canlı besleme gibi etkinlikler gerçekleştirilebilir (Sapsağlam, 2016: 52).

2.2.1.3. Sorumluluk

Bir insanın üstlendiği bir görevi yürütürken gösterdiği davranışlardan ve yaptığı işin sonuçlarından kendi kendini mesul kabul etmesi (TDK, 2018). Çocuklara erken yaşlardan itibaren üstlendikleri görevleri yerine getirme ve tamamlama imkanı verilmelidir. Çünkü gelecekte bireylerin görevlerini yerine getiren bir yetişkin olmaları için bunun yapılması gereklidir. Zamanında verilen sorumluluk eğitimi çocuğun ileride toplum ve ahlak kurallarına uyan, ülkesini ve insanları seven, doğa dostu, çevresindekilere saygılı birer birey olacaktır (Öncü; 2002: 14; Akt: Kısa, 2009: 14).

Altı Yaş Çocuklarının Alabilecekleri Sorumluluklar

- Havaya, özel olay ve günlere göre giyeceklerini seçmek,
- Çiçekleri sulamak,
- Basit yiyecekleri (tost, yumurta, sosis vb.) bir büyüğün desteği ile pişirmek (Öztürk Samur, 2011: 150).

Sorumluluk değerine yönelik hazırlanacak okul öncesi etkinlikleri yoluyla çocukların;

- Sorumluluk almak için istekli davranması,
- Kendisine verilen sorumlulukları yerine getirmesi,
- Çevresindeki canlıların beslenmesine yardım etmesi,
- Çevresindeki canlıların bakımına yardım etmesi,
- Çevresindeki canlıları koruması,
- Sahip olduğu eşyaları koruması,
- Çevresini temiz tutması,
- Günlük yaşam kurallarına uyması,
- Ev, okul ve topluma karşı sorumluluklarını yerine getirmesi sağlanabilir (Sapsağlam, 2016: 51).

2.2.1.4. İşbirliği

Farklı kişilerin aynı amaç için bir araya gelerek yaptıkları ortak çalışma (TDK, 2018). İşbirliği yapma, bireyin, ortak amaçlar ve çıkarlar doğrultusunda başkalarıyla bilgi, beceri ve emeğini birleştirerek çaba göstermesidir. Bu davranış üst düzeyde

sosyalleşmiş toplumlar için gerekli becerilerden biridir ve toplumda demokrasinin yerleşmesi ve gelişmesi açısından önemlidir. İşbirliği yapma davranışını kazanan çocuk, gelecekte toplumda üstleneceği görev ve sorumlulukları etkili bir biçimde yerine getirebilir ve topluma daha kolay uyum sağlar. Çocuk işbirliği yapma davranışını ilk kez okul öncesi dönemde kazanmaya başlar ve okul öncesi eğitim kurumlarında gerçekleştirilen grup etkinlikleri bu davranışın kazandırılmasında önemlidir (Arslan, 2011).

Çocuk için ilk işbirliği değerinin kazanılması genellikle oyun yoluyla gerçekleşmektedir. Çevresindekilerle işbirliği yaparak bir amaca veya başarıya ulaşan çocuk bu değer öneminin ve gerekliliğini anlamaktadır. Dolayısıyla ebeveynler ve aile ortamı, okul öncesi eğitimi ve ortamları çocuğa çevresindekilerle işbirliği yapabileceği fırsatlar ve görevler sunmalıdır. Oyunda çocuk için bir öğrenme ve iletişim fırsatıdır. Çocuklar 3-4 yaşlarında, bir araya gelerek grup halinde oynamaya başlarlar, bu oyunlarda oynamak istedikleri oyun arkadaşlarını seçer ve oynarken birbirleriyle iletişim kurarak konuşurlar (Yavuzer, 2006).

İş birliği değeri için çocuktan beklenebilecek bazı davranışlar şunlardır;

- Kendisine işbirliği önerildiğinde kabul etme,
- Başkalarına işbirliği teklif etme,
- Başkalarıyla işbirliği yapma,
- Başkalarıyla işbirliği içerisinde hareket etme,
- İşbirliği için grup etkinliklerine katılma,
- Arkadaşlarıyla grupta iş bölümü yapma,
- Grup içerisindeki iş bölümüne uyma,
- Aldığı sorumluluğu yerine getirme,
- İşbirliği içerisinde bir işi tamamlama (Sapsağlam, 2016: 56).

2.2.1.5. Özdenetim

Kişinin gerçek amacına ulaşabilmesi için, davranışlarını ve tepkilerini hedefine yönelik olarak ayarlayıp, başka yollara sapmadan kendi kendini denetlemesi (TDK, 2018). Bireyin herhangi bir dış etki olmadan benimsediği bazı kurallara kendi kendine uyma, kendine hakim olma ve dizginleme, içsel dürtü ve isteklerini kontrol edebilmesi,

benliğinin bir parçası olan duygu ve düşünceleri yönetebilmesidir (Karatekin ve ark. 2013).

Okulöncesi dönemde çocuklar, başarısız çabaları farklı alanlara yönlendirme, sonuçları kontrol etme, bir amaca yönelik ilerleme sürecini sürekli takip etme gibi bilişsel özdenetim gerektiren konularda yeterli değildirler (Berk, 2006; Akt: Arıkan, 2012). Anne babalar evde yapabilecekleri bazı davranışsal müdahalelerle çocuğa bu değeri kazandırabilirler. Öz denetim (kendini kontrol etme) değeri için çocuktan beklenebilecek bazı davranışlar şunlardır;

- Duygularını kontrol etme
- Yetişkinin olmadığı ortamlarda kurallara uyma
- Bir işi bitirmek için kararlı davranma,
- Gerekli durumlarda isteklerini erteleme,
- Kendisi için heyecan ve kaygı yaratan durumları söyleme,
- Baskı altında sakin kalma,
- Yeni girdiği ortamlarda uyumlu davranma,
- Başkalarına bedeniyle zarar vermekten kaçınma (Sapsağlam, 2016: 57-58).

2.2.1.6. Dürüstlük

Doğruluk (TDK, 2018). Dürüstlük doğruyu söylemek demektir. Kendi davranışın nedeniyle başkalarını yanıltmamak demektir. Aynı zamanda özellikle önemli kararlar alırken önyargısız yaklaşarak delillerden faydalanmaktır (Balat Uyanık ve Dağal Balaban, 2011: 22)

Dürüstlük değerinin kazanılmasında anne ve babanın çocuğa verdiği sözleri yerine getirmesi ve çocukta güven duygusu oluşturması önemlidir. Çocuk değerleri anne ve babasının kendisine karşı sergilediği davranışlar üzerinden öğrenmektedir. Ebeveynlerin çocuğa verdiği sözleri yerine getirmemesi ve çocuğa yalan söylemesi çocukta güvensizlik duygusuna yol açacak ve çocukta zor durumda kaldığında yalan söylemeyi bir çıkış yolu olarak görecektir. Ebeveynlerin çocuk hata yaptığında aşırı tepkisel davranması veya çocuğa ceza vermesi çocuğun bu değeri kazanmasını engelleyebilir. Dürüstlük değeri için çocuklardan beklenebilecek bazı davranışlar şunlardır;

- Herhangi bir olumsuz durumda doğruyu söyleme,
- Dürüst davranmadığı durumlarda ortaya çıkabilecek sonuçları açıklama,
- Dürüst davranmadığı durumlarda ortaya çıkabilecek sonuçları kabul etme (Sapsağlam, 2016: 57).

2.2.1.7. Sabır

Haksızlık, acı, yoksulluk vb. üzüntü veren durum ve olaylar karşısında şikayet etmeden onların etkisinin geçmesini bekleme erdemi, dayanma (TDK, 2018). Sabır, yaşanan zorluk, tehdit ve kayıplar karşısında kendi isteğiyle içinden gelerek dayanma, direniş gösterme, göğüs gererek ve sonucu bekleyerek, duygu, biliş, davranış içerikleriyle yaşanan, ruhsal, bir sonuca varmak için çözüm getiren bir yol olarak açıklanabilir. Bu yolda bireyin ilk olarak hayata anlam vererek bakmasından başlayarak yaşamının sonuna kadar devam eden hayatta vereceği mücadelede ona güç katan, denge ve uyum arayışında destek sağlayan sabır, onu başarıya götüren ve ardından mutluluk hedefine ulaşmasında araç olan psikolojik bir kavramdır (Doğan ve Gülmez, 2014: 264). Schnitker (2012), sabrın duyularla ve davranışlarla ilgili özellikleri olduğunu söylemiştir. Sabır davranış açısından bekleyebilmeyi, duyuş açısından dingin, durgun olabilmeyi kapsar (Eliüşük ve Arslan, 2016: 68).

2.2.1.8. Yardımseverlik

Hayırseverlik (TDK, 2018). Yardımseverlik, yardım etmesi gerektiğinde başkasının yapmasını beklemeden, kendisinin sahip olduğu imkanları paylaşmaktan çekinmeyip, girişimde bulunmak cesaretini gösterenlerin, yardım etmeyi kendine görev edinen erdemli insanların davranışlarıyla ortaya koyabileceği önemli bir değerdir (Karatekin ve ark, 2011).

Yardımseverlik değeri için çocuktan beklenebilecek bazı davranışlar şunlardır;

- Kendisine önerilen yardımı kabul etme,
- Çevresine karşı duyarlı olma,
- İnsanların yardıma ihtiyaç duyduğu durumları söyleme,
- Çevresindeki yardıma ihtiyaç duyan kişileri fark etme,

- Çevresindekilere yardım önerme ve yardım etme,
- Yardım önerisini sözel olarak veya beden diliyle ifade etme,
- Yardıma ihtiyacı olduğunda çevresinden yardım isteme,
- Kendisine yardım edildiğinde teşekkür etme davranışlarıdır (Sapsağlam, 2016: 53).

2.3. Okul Öncesi Dönem Değerler Eğitiminde Ailenin Rolü

Aile bir değerler alanıdır. Çocuk dünyaya gözünü bir ailede açar ve dilini aile içinde öğrenir. Korunma, barınma, beslenme gibi yaşaması için zorunlu olan ihtiyaçlar aile içinde karşılanır. Sevginin, fedakarlığın, paylaşmanın anlamı ve değerlerle ilgili ilk değerlendirmeler aileden elde edilir (Kabaklı Çimen, 2008: 42). Çocuklarda değerler eğitiminin hangi yaşta verilmesi daha uygun olur diye düşünüldüğünde, kişilik gelişiminin yüzde seksen oranında ilk beş yaşına kadar gerçekleştiği göz önüne alınmalı ve büyük çoğunluğun herhangi bir eğitim kurumuna gitmeyip zamanlarını ailelerinin yanında geçirdiklerinden dolayı aile, bireyin kişiliğinin yapılanmasında önemli rol oynamaktadır (Dilmaç, 2007: 28). İçinde bulunduğu toplumun ahlaki, dini, kültürel, milli duygu, düşünce tutum ve tavırların kazanıldığı öğrenildiği yer ailedir (Kabaklı Çimen, 2008: 42). Erken yaşlarda çocuğa değerler eğitimi verilmesi gelecekte iyi vatandaş olma görüşünü benimsemesine katkı sağlayacaktır (Dilmaç, 2007: 28). Aile her üyesini önemli bir değer ve istenen iyi insan olarak yetiştirmek durumundadır. İyi insan nasıl olur bunun şartlarını oluşturmak buna zemin hazırlamak da ailenin önemli görevleri arasındadır. İnsan hayatı boyunca devam eden kendine özgü gelişimi en uzun süre etkileyen toplum birimi ailedir ve en çok etki ettiği yıllar 0-6 yaşlar arasında olan dönemdir (Kabaklı Çimen, 2008: 42).

Ebeveynler çocuklarının yetiştirilmesinde en etkili rol modelleri olduğundan çocukların ileride nasıl bireyler olacağını belirleyen ilkeler arasında, kişilik özellikleri, bilişsel stilleri, düşünme mekanizmalarının, değer, tutum ve alışkanlıklarının, ebeveynin uyguladığı disiplin yöntemlerinin etkisi önem kazanmaktadır (Ergin ve Yıldız, 2015: 219). Çocuk yetiştirme tutumu toplumlar ve kültürler arasında farklılık gösterebilirler, hatta bir toplumdaki aileler arasında bile değişiklikler olduğu görülür. Her toplumun, her sosyo-ekonomik grubun öz kültüre, hayat görüşüne ve kendi değer yargılarına sahip olduğu, farklı sosyal sınıflardaki ebeveynin değişik çocuk yetiştirme

tutumları, değişik ödöl ve ceza yöntemleri ile çocuklarını yetiştirdikleri söylenebilir (Kulaksızoğlu, 2017: 117).

Anne babaların davranışlarında devamlılık ve kararlılık sağlayan, çocuğunun ihtiyaçlarını sezip zamanında ihtiyaçlarını karşılayan, ne aşırı hoşgörölü ne katı olmadan, çocuğa esnek yaklaşan, her zaman çocuğun isteklerini karşı çıkmadan önce dinleyen anne babalar başarılıdır diyebiliriz. Çocuğun iç denetim, sorumluluk duygusunu geliştiren, düşüncelerini özgürce anlatabilen birer birey olarak yetişmeleri için ahlak gelişimine uygun ortam hazırlaması da başarılı anne babaların özelliklerindedir (Yavuzer, 2010). Bu sayılan unsurlar gelişimin tüm yönleri açısından önem taşıdıkları gibi özellikle karakterin biçimlenme süreci, değerlerin kazanımında ahlaki duygu, ahlaki davranış ve ahlaki bilişin meydana gelmesinde büyük bir öneme sahiptirler (Ergin ve Yıldız, 2015: 219). Ahlaki davranış, aile bireyleri ile olan duygusal bağlarla yakından ilgilidir çünkü duygular aile içinde gelişir (Güngör, 1997). Aile bireyleri arasında ki yakınlık ve iletişimin sıcak olması, çocukların maddi ihtiyaçlarının karşılanması kadar ruh sağlığı ve içsel olarak doyum sağlanması açısından çok önemlidir (Hökelekli, 2013: 289). Sevgi ve anlayışla, güvenli bir aile ortamında, uyumlu ilişkiler kurarak büyüyen çocuk, olgunlaşır, kişilikli ve kendi ayakları üzerinde duran bir birey olur. Güven duygusunu sevdiğini, öz saygısını desteklediğini, hoşgörölü olmayı anlayışla karşılandığını hissettikçe kazanır, sorumluluklar alarak da özgürce seçim yapabilmeyi öğrenir (Yörüköğlü, 2007: 85). Eğitim yönünden ailenin temel fonksiyonu, sevgi, saygı, güven duygusu, koruma, şefkat hususlarında bireylerine insani duyguları kazandırmasıdır. Çocukluk yaşlarında aileden bu konuda alınan duygular fertlerin davranışlarını ve yetişkinlikteki duygusal hayatını önemli ölçüde yönlendirir (İlgar ve Coşgun İlgar, 2016: 217).

Dolayısıyla ailenin çocuğa verdiği eğitim sadece bilmediklerini öğretmek değil, ilerideki hayatına katkı sağlayacak uygun şeyleri de öğretmekten sorumlu olmasıdır (Aydın, 2008: 59). Fakat günümüzde yaşanan toplumsal değişmeler, anne babaların çocuklarına rehberlik etme görevini zayıflatarak, çoğu anne babanın çocuklarına nasıl davranması, ne öğretmesi gerektiği konusunda tereddüt ettiklerini gösteriyor (Hökelekli, 2013: 289).

2.4. Okul Öncesi Dönem Değerler Eğitiminde Öğretmenin Rolü

İnsanın içinde doğduğu ilk toplum olan aile hayatından sonra okul hayatı gelmektedir. Okula başlayınca, öğretmenin yönlendirmeleri ve koyduğu kurallar çocuğun doğruyu yanlıştan ayırma yeteneğini geliştirmesini sağlar. Bu gelişmeyle birlikte çocuk kurallar ve değerler bütününe özümser. Öğretmeni çocuk için çok önemlidir ve sevdiği bir öğretmenin giyinişi, konuşması, iyi ve kötü her yönünü kendine örnek alır. Çocuk öğretmeni gibi davranmaya çalıştığı için burada öğretmenin çok önemli bir sorumluluğu vardır (Aydın, 2008: 70). Buna göre değerler eğitiminin, “iyi” kişilikler, sağlam karakterli insanlar yetiştirmeyi hedef alabilmesi için, kesinlikle önce öğretmenin ahlak ve değer eğitiminin içerik ve kapsamını iyi kavramaları, içselleştirerek, bunları öğrencilere aktarabilecek donanımda olmaları gerekir (Hökelekli, 2013: 278).

Öğretmen, hal ve hareketleri, karakteri, konuşmalarıyla örnek olarak öğrenciyi bu yönde etkilemelidir (Aydın, 2008). Değerler, öğrenci için sadece bilgi değil günlük yaşamında var olan bir kavramdır. Bundan dolayı değerler eğitimi veren öğretmen de değerleri özümsemiş ve hayatına geçirmiş olmalıdır (Doğan Temur, ve Yuvacı, 2014: 125). Çünkü ahlak öğretiminde kalplere hitap edebilmek için öğretilen şeyler kalpten gelmelidir (Aydın, 2008). Ayrıca öğretmen her daim değer eğitimi verdiğinin bilincinde olarak hareketlerine yön vermelidir (Doğan Temur, ve Yuvacı, 2014: 125). Eğitimcilerin öncelikle ihtiyacı olan değerler eğitimi anlamaktır (Uyanık Balat ve Dağal Balaban, 2011: 23). Öğretmen değerler eğitimi anlarsa eğer, öğretme konusunda daha istekli olur ve bu sayede öğrenciyi güdüleyebilir. Kimi değerlerin öğrenciler için anlaşılması ve kavranması zor olabilir, burada öğretmenin istekli olmakla birlikte sabırlı olması gerekir (Doğan Temur, ve Yuvacı, 2014: 125). Öğretmen çocukları sevmek konusunda da gayret etmeli ve öğretim yöntemlerini de iyi bilmelidir. Öğrenciyi merkeze alarak yaş ve zekasına uygun eğitim vermesi amacına ulaşması için önemlidir (Kaya, 2013: 104).

Öğretmenin değerler eğitimi verirken, ahlaki disipline sahip bir model ve rehber olarak, eşit ve bağımsız karar verebilen bir öğrenme ortamı oluşturması, değerleri işbirliğine dayalı olarak, ahlaki düşünmeyi ve çatışma çözme becerisi kazandıran kişi görevini üstlenmektedir (Linkona, 1997; Akt: Doğan Temur, ve Yuvacı, 2014: 125).

Çünkü bu görev çocuğun hayatında kalıcı izler bırakan eğitim hayatı boyunca başrolü oynamaktadır (Doğan Temur, ve Yuvacı, 2014: 125). Doğal olarak değer eğitimi konusunda yeterli eğitim ve özelliklere sahip öğretmenlerin yetiştirecekleri öğrenciler de ahlaki değerleri kazanacak, hem kendi yaşamlarındaki varlıklarına hem de içinde yaşadıkları topluma önemli katkıları olacaktır (Hökelekli, 2013: 293).

İyi bir değerler eğitimi okul hayatındaki başarıyı da etkiler. Eğer bir çocuk okul çağına gelip, okula başladığında sorumluluklarını bilme, kendi kontrolünü sağlama ve çalıştığı konuda azmetme gibi kişilik öğelerinde üzerinde düşünülüp çözüm getirilmesi gereken durumlar varsa akademik başarısında da çeşitli olumsuz sonuçların ortaya çıkabileceği söylenebilir. Şefkatlilik, cesaret ve sadık olma gibi değerler ise, çocuğun okul başarısında doğruca gerekli olmayabilir ama çocuğun başka çocuklarla iletişiminde önemli olmaktadır (Balat Uyanık ve Dağal Balaban, 2011: 17-18). Bir öğretmen olarak sadece çocukların akademik başarısından sorumlu değilsiniz. Aynı zamanda sosyal ve duygusal olarak sağlıklı gelişen çocuklar yetiştirmekle de yükümlüsünüz (Slavin, 2015: 61).

2.5. Okul Öncesi Dönemde Değerler Eğitiminde Öğretim Yöntem ve Teknikleri

Karakter eğitimi (değerler eğitimi) açık ve acil bir ihtiyaçtır. Çünkü uygarlıkların evrende varlıklarını devam ettirebilmeleri, sahip oldukları değerleri kendinden sonra gelen yeni kuşaklara aktarmasıyla mümkün olabilmektedir. Ayrıca ebeveynlerinden yeterli ahlaki ve değer odaklı eğitim alamayan çocuklar için okulun böyle önemli bir sorumluluğu görev edinmesi çocuğun yaşamında büyük önem taşımaktadır. Şu aşıkardır ki değer etkisi olmayan bir eğitim olası değildir, o halde sormamız gereken soru “Okullar değer öğretmeli midir?” sorusu olmamalı “Hangi değerler, nasıl öğretilir? diye sorulmalıdır (Ekşi, 2014: 122).

Okulöncesi dönemde değerler eğitimi vermek için planlanan etkinliklerde aktif öğrenmeye dayalı yöntem ve tekniklerden oldukça sık yararlanılmalıdır çünkü çocuklar bilgi, beceri ve tutumlarını aktif bir şekilde geliştirdiklerinde öğrenme daha etkili olmaktadır (Arıkan, 2012). Çocukların öğrenmesi için, işlenen konuların duyularına hitap etmesi yani duyması, görmesi, merak ederek sorular sorması, diğerleri ile fikir alışverişinde bulunması gerekir. Ancak bu şekilde etkili öğrenme

mümkün olur. Bu şekilde öğrencilerin ilgisini canlı tutarak aktif bir sınıf ortamı oluşturulabilir. Somut işlem dönemindeki okul öncesi dönem çocukların öğrenmelerinin bu yollarla daha kalıcı olacağı aşıkardır. Aktif yaşam deneyimleri öğrenme durumlarını somut kılacağından çocuklar kendi deneyimleri yoluyla öğrenme fırsatına sahip olacaklardır (Polat, 2012).

Yaparak yaşayarak öğrenme, etkin, ezbersiz, etkileşimli eğitim olmasıyla birlikte öğretmenin öğrenciye bilgiyi aktif biçimde iletği ve çocuğun bilgiyi edilgen bir şekilde aldığı geleneksel eğitimin tam zıt anlamındadır (Meyers ve Jones, 1993: 19: Akt. Aytan, 2011: 54).

Aktif öğrenme uygulamalarında öğrencilere ait roller (araştırma, iş birliği yapma, problem çözme, uygulama vb.) çok büyük değere sahiptir. Aktif öğrenmede öğrenciler birbirinin etkisinde kalmadan, bilgileri sadece ezber yapan bireyler olma yerine gerçek yaşam olayları hakkında bilgisi olan ve derslerde öğrendikleri durum, olay yada düşünceleri günlük hayatında uygulayabilen bireyler olarak yetişmeleri sağlamalıdır (Seeler, Turnwald, ve Bull, 1994:Akt. Maden, 2013: 56). Bu şekilde öğrencilerin, bilgiyi kendi yaşamlarına geçirmeleri ve daha etkin olmaları sağlanabilir (Dufresne, Gerace, Leonard, Mestre ve Wenk, 1996; Akt. Maden, 2013: 56). Aktif öğrenmede öğrenciler, liderlik etme, düşünme, problem çözme ve özgürce seçim yapan, eşitlikçi davranış gösterme gibi becerileri edinirken; öğretmenler, çocukları kendi öğrenmelerinden sorumlu olmaları için destekler (Baessa, Chesterfield ve Ramos, 2002; Mattson, 2005; Akt. Maden, 2013: 56).

Öğrenciler aktif öğrenmede ders içinde çeşitli faaliyetlerde bulunurlar. Aktif öğrenme sırasında öğrenciler;

- Grup çalışması yapar,
- Oyun-drama tekniğini kullanır,
- Laboratuvar çalışması yapar,
- Kavram haritası çizer,
- Konu ile ilgili bulmacalar çözer,
- İşbirliği içinde öğrenirler,
- Öğrencilerin sosyal yönü gelişir,
- Arkadaşlarıyla etkileşime girerler,

- El becerileri artar,
- Problem çözme becerileri artar,
- Eleştirel düşünmeyi öğrenir (Polat, 2012).

Aktif öğrenme ve öğretmeyi sağlayan yaratıcı drama, tartışma ve grup çalışmaları, rol oynama, problem çözme gibi yöntemler, öğrencileri birbirleri ile yüz yüze etkili iletişim olanağı sağladığı ve özgürce hareket etmelerinden, tüm duygularını sürece katmalarından dolayı öğrenmeye daha istekli olacaklar ve öğrenme başarıları artacaktır (Aykaç, 2014).

2.6. Cesaret Değeri Tanımı

Cesaret, Türk Dil Kurumuna göre, yiğitlik, yürekli olmak, güçlüklerle dolu veya tehlikeli bir işe girişirken insanın kendinde duyduğu güven, yürekli ve gözü pek olmak olarak tanımlanmaktadır.

Gazali (Çeviri, 2007: 157-158)' ye göre, cesaret dört temel değerden biridir ve diğer bütün değerler bu dört değere bağlıdır. Gazali "Güzel huyların temeli bilgelik, cesaret, iffet, ve bu üçünün her birinin en yetkin olanı, kusursuz olan adalettir. Bunun dışındaki diğer ahlaklar bu dört ahlaka bağlıdır" demiştir. Bu araştırmaya konu olan cesaret değeri için ise, cesaret öfke kuvvetinin orta halidir. Cesarettten cömertlik, yardım, öfkesini tutma, sözde vefa gibi huylar meydana gelir. Bu duygunun aşırı olma durumunda, kibir, gurur, kendini beğenme, aşırı kızgınlık ve buna benzer huylar ortaya çıkar. Eksik olmasının belirtilerinde ise, "düşüklük, zillet, korku ve içe kapanıklık" olarak tanımlamıştır.

Cesaret, "korku" ile yüzleşmek demektir. İnsanlar bazen cesur olmak ile atılgan olmayı karıştırırlar. Oysa çekingen biri de cesur olabilir. Gerçek cesaret kişinin korktuğu şeyle yüzleşip onun üstesinden gelebilmesidir (Lewis, 1998; Akt: Alpöge, 2018: 72). Cesaretin en korku duyulan düşmanı, korkunun kendisidir. Korku duyulan şeyi değil, içindeki korkuyu yenebilen insan en büyük kahramandır (Kalyoncu, 2012).

Cesaretin diğer bir yönü günlük hayatta karşılaştığımız medeni cesaret ise, insanın hüviyetini, vicdanını sözünü, hareketini, başkalarının tesiriyle değiştirmeyerek

korumasıdır. Bu yoldaki cesaret, kişinin fikrini koruyup bu hususta başkalarının hücumlarına hedef olarak menfaatinin elinden gideceğini bilse bile söz ve davranışlarını değiştirmemesidir. Bu bakımdan cesaret, kişinin meşru vazifelerini güzelce yerine getirmesi olarak da tarif edilebilir (Kaya, 2013: 198).

2.6.1. Cesaret Değerinin Türk Kültüründeki Önemi

Türk toplumunda korkaklık kabul görmediği için cesaret hayranlık duyulan ve övgüyle karşılanan bir davranıştır. Cesaret bireyin kendisinde var olan gücün farkında olması ve bu doğrultuda gözünü budaktan sakınmayıp gözü pek olmasıdır. Türk örf ve adetlerini yansıtan Dede Korkut Hikayeleri'nde cesaret değeri bolca yer almıştır, kahramanlar cesaretleriyle örnek teşkil etmektedir (Çevik Çayır, 2014: 65). Osmanlı dönemine baktığımızda, o dönem ahlakçılarına göre, cesaret herkeste bulunması gerekli olan bir özelliktir. Çünkü insanın hayatına devam edebilmesi için ihtiyaçlarını temin etmesi, bir yerden bir yere gidebilmek için dağları taşları aşması, denizlerde yunus gibi yol alması, havada uçaklarla uçması, hastalıklara karşı toplumsal bir yardımlaşma ile karşı koyması ve vatanın selameti için düşmanlarla çarpışması hep cesaret sayesinde olur (Kaya, 2013: 198).

2.6.2. Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Cesaret Gelişiminde Yaşlara göre Yaşadıkları Korkular

Görmek, söylemek, karar vermek, harekete geçmek cesaret ister (Labbe & Puech, 2017: 27). Cesaret ise korku duygusuyla beraber vardır. Korktuğumuz durumlarda yaptığımız seçimlere göre cesaret de şekillenir. Korku güçlüdür, zihnin de beynin de çekirdeğindeki duyguların başında gelir. Korkunun gücünün zihnimiz ve beynimizin işleyişi açısından daha ziyade “dondurucu” ve tutuklaştırıcı etkilerine tanık oluruz (Yazgan, 2018). Bu duygu, risk ya da bir tehditle karşı karşıya kalan organizmayı uyarır ve ona durum karşısında tepki vermeye ve çevreye uyum sağlamaya hazırlar. Yaşamımız boyunca farklı korkuları açığa vururuz. Bazıları diğerlerinden daha çok belirgin olur ve çocuklar da bunların hepsini aynı şekilde sergilemezler (Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu, 2013). Bir çocuğun ne zaman ve neden korkacağını tespit etmek oldukça zordur. Korkunun oluşumu çevredeki koşullara, uyarının veriliş biçimine, geçmiş yaşantılara, o andaki fizyolojik ve psikolojik duruma

bağlıdır. Çocuğun korkularını etkileyen başlıca faktörler, zeka, cinsiyet (kız çocuklarında, erkek çocuklarına göre daha çok korkuya rastlandığı tespit edilmiştir), sosyo-ekonomik statü, sosyal ilişkiler, fizyolojik koşullar, kişilik yapısı şeklinde sıralanabilir (Yavuzer, Demir ve Çalışkan, 2006).

0-2 yaş arası

Yaşamın ilk iki yılında korku, beklenmedik çevresel uyarıcıya bir tepkidir. Bebekler destek kaybetme, yüksek ses, karanlık, parlak ışık, beklenmedik hareketler, tanımadıkları insanlar ve yerlerden korkarlar (Erden, 2015: 193).

2-4 yaş arası

Okul öncesi dönemde 2-5 yaş arasında çocuklar da en sık rastlanan korkular, karanlık, şimşek, yalnız kalma korkuları, hırsız, hayali yaratıklar, köpek, korkularıdır (Yavuzer, Demir ve Çalışkan, 2006).

4-6 yaş arası

Çocuğun okula başlamasıyla birlikte, terk edilme ve yalnız kalma gibi duygusal bağlarla ilişkili korkular ortaya çıkar. Çocuk ailesinden ayrı olduğunu, kendi ayakları üstünde durmak zorunda olduğunu anlar ve kendisini korumasız hissedebilir. Karanlık korkusuna bir de bilinmeyen şeylere hayali yaratıklar vb. gibi duyulan korkunun artması ve beceri ve yetenek yoksunluğu nedeniyle sosyal dışlanma korkusu eklenir (TUBİTAK, 2017).

2.6.3. Cesaret Değeri ve Çocuğa Kazandırılması

Çocuklar en küçük toplumsal birim olan ailede dünyaya geldiklerinden karşılaştığı problemlerle nasıl başa çıkacağı konusunda anne- babasının yüreklendirmesine ve rehberliğine gereksinimleri vardır. Çocuğun ihtiyaçlarının zamanında karşılanması, aileden edindiklerini uygulayabilmesi için, erişebileceği duygusal ve fiziksel mesafede durarak, ona bahçede, sokakta ya da okulda yaptığı hareketlerde özgürlük sağlayarak, cesaret kazanması desteklenmiş olur. Çocuğun düşeceği ya da üstünün kirleneceği gibi korkularla kısıtlanması ile birlikte korkuyu tanıması ve yaşayarak öğrenmesi

engellenmiş olur. Çocuklara denemelerine izin vererek, yaşayarak, öğrenmelerinde rehber olarak, cesaretleri geliştirecektir (Yazgan, 2017). Çocuklarımızın üzerinde uygulayacağımız eğitim güven verici, şevke getirici, cesaretlendirici ve güler yüzlü olmalı, aile içinde korkudan uzak bir hava esmelidir. Ailenin sağlayacağı korku olmayan güven ortamı, bu eğitimin çocuklar üzerinde etkili olmasını destekleyecektir (Zulliger, 1975).

Cesaret kazanmış birey korkusuzdur denilemez. Cesur insanlar da korkabilir, üstesinden gelmeleri gereken zorlukların ve tehlikelerin farkındadırlar. Korku, bizi ezmeye, elimizi kolumuzu bağlamaya çalışan bir güçtür; konuşmamızı, davranmamızı, tepki vermemizi engelleyen bir güç. Cesaretse bu gücü başka bir şeye dönüştürmeyi başarır: Korkuyu, harekete geçmemize yarayan bir güce çevirir (Labbe & Puech, 2017: 14). Korkular gerçek ya da hayali olsa bile insanda ki etkisi ürkütücü olduğundan, insanın korkularının üstesinden gelmesi ve istediklerini yapabilmesi için cesaret gereklidir. Çünkü risk almak, hatalarından öğrenmek, yeniden denemek, ezilmemek, cesaret ister. Cesur insanlar korkular bile korkularını yenmek için zorluk ve tehlikelere karşı tedbir almayı bilirler (Alpöge, 2018: 73).

Tercih yapmak zorunda kaldığında, en kolay olanı değil en uygun olanı seçen, korkularının üstesinden gelme kararı verip bunu uygulayan, adil olan, haksızlığa razı olmayıp ve karşı çıkan, fikirlerini rahatça söyleyebilen, inandığı gibi davranan ve inançlarını eleştirenlere kulak asmayan. Doğruları yapmaktan ve doğruyu söylemekten çekinmeyen, karar verdiği işleri yaparken önüne çıkan engellerden korkmayan. Yaşadığı zorluklarla mücadele eden, asla pes etmeyen ve zorluklardan yılmayan, cesaret kazanmış insanın özelliklerindedir (Catic Türkyılmaz ve diğ., 2014: 14-15). Çocukların cesur ve özgüvenli birey özellikleri kazanabilmeleri için, hayatı tüm duyularıyla deneyerek, yaşayarak, keşfederek, araştırarak, katılımcı olarak tanıyabilirler. Bunu da en çok oyun ve spor yoluyla yaparlar. Çocukların arkadaşlarıyla birlikte olması, oyun oynaması, hayatı yaparak ve yaşayarak öğrenmesi, kendine güven ile birlikte cesaret duygusunu geliştirir. Bu nedenle çocuklara aktif olma, hareket etme ve özgürce seçme hakkı verilmesi gerekir (Yazgan, 2017).

BÖLÜM 3

YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama aracı, veri toplama süreci ve verilerin analizine ilişkin bilgilere yer verilecektir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmanın modelini araştırmacı tarafından hazırlanan cesaret temelli değerler eğitimi uygulamaların etkililiğini belirlemek için yarı deneysel desen çalışması oluşturmaktadır. Bilimsel araştırma yöntemleri içinde en kesin bulguların elde edildiği yöntem, deneysel araştırma yöntemidir. Bu yöntemde araştırmacı çalışmasında bazı işlemler uygular ve daha sonra bu işlemleri karşılaştırıp, etkilerini inceler. Araştırmadan elde edilen sonuçların en kesin yorumlara ulaştırması beklenir (Büyüköztürk ve diğ., 2013: 17).

Eğitim alanında yapılan bazı deneysel araştırmalarda, araştırmacıların el değmemiş gruplarla çalışmaları gerekebilir. Bunun nedeni katılımcıların müsait oluşu veya ortamın yapay grupları ayarlamaya imkan vermemesidir. Yarı deneylerde de gruplara atama vardır ancak bu atama seçkisiz değildir. Araştırmacı deneysel işlemi için yapay grup oluşturamadığında yarı deneye başvurur (Creswell, 2017: 396). Yarı deneysel desenle gerçekleştirilen nicel verilerin desteklenmesi amacıyla nitel veriler toplanarak, veri çeşitliliği elde edilen bu araştırmada, bağımlı değişkeni; anaokuluna devam eden çocukların cesaret değer kazanımı, bağımsız değişkeni ise cesaret temelli değerler eğitimi uygulamalarından oluşturmaktadır.

3.1.1. Araştırmanın Nicel Boyutu

Araştırmanın nicel boyutunu, araştırmacı tarafından hazırlanan cesaret değeri gözlem formunun, deney ve kontrol grubuna deney öncesi ön-test ve deney bittikten sonra son-test şeklinde uygulanması oluşturmaktadır. Deney ve kontrol gruplarındaki her bir çocuğa uygulanan cesaret değeri gözlem formunun doldurulması sınıf öğretmenleri tarafından yapılmıştır.

3.1.2. Araştırmanın Nitel Boyutu

Araştırmanın nitel boyutunu deney sırasında yapılan gözlemlerin not edilmesi ve ses kayıtları alınarak titizlikle transkripte aktarılması oluşturmaktadır. Araştırmacı tarafından yazıya aktarılan ses kayıtları analiz edilerek belli başlıklar altında sunulmuştur.

Nitel araştırmalarda araştırılan konu ile ilgili toplanan verilerin geçerlik, güvenilirlik açısından ayrıntılı ve derinlemesine, betimsel ve gerçekçi bir şekilde sunulması önemlidir. Bu araştırmalarda nicel araştırmalardaki gibi sayısal veriler pek fazla yer almaz ancak daha sonra yapılacak içerik analizlerine temel oluşturabilir. Veri toplama yöntemleri görüşme, gözlem ve dökümanlar yoluyla elde edilir. Bu süreçte toplanan verilerden elde edilen alıntılar da görüşülen ve ya gözlenen bireylerin görüş ve deneyimlerini doğrudan okuyucuya aktarma bakımından önemlidir (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 48).

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu İstanbul ili Başakşehir ilçesinde 2017-2018 eğitim öğretim yılı bahar döneminde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı özel bir anaokulunda okul öncesi eğitime devam etmekte olan 6 yaş grubu öğrencilerden 40 çocuk çalışma evrenini oluşturmuştur. Öğrenciler seçkisiz örnekleme yoluyla seçilmiştir. Çalışma grubundaki çocuklardan 20'si deney grubunu, 20'si ise kontrol grubunu oluşturmuştur. Deney ve kontrol gruplarına ön test uygulandıktan sonra araştırmacı tarafından oluşturulan cesaret temelli değerler eğitimi etkinlikleri deney grubuna uygulanmaya

başlanmıştır ve 8 haftada tamamlanmıştır. Deneysel çalışma devam ederken kontrol grubunda normal eğitim akışına devam edilmiştir. Deneysel gruba uygulanan cesaret temelli değerler eğitimi uygulamaları tamamlandıktan sonra, deney grubu ve kontrol grubuna son test uygulanmıştır.

3.3. Cesaret Temelli Değerler Eğitimi Uygulamalarının Hazırlanması ve Uygulanması İle İlgili Çalışmalar

Araştırma kapsamında geliştirilen cesaret temelli değerler eğitimi uygulamaları ana sınıfına devam eden çocukların cesaret değer kazanımlarını desteklemeyi amaçlamaktadır. Bu nedenle alan yazın taraması yapılarak ve bu dönem çocuklarının gelişim özellikleri göz önüne alınarak uygulamada kullanılacak etkinlikler araştırmacı tarafından hazırlanmaya başlanmıştır. Araştırmacı okul öncesi dönem çocukları için yazılmış, cesaret değeri ile ilgili olabilecek bir çok hikaye kitabını edinmiş ve incelemiştir. Okul öncesi eğitim alanında uygulanan oyun ve drama etkinlikleri incelenmiş hangileri cesaret değerine katkı sağlayabilir diye düşünülerek uygulamaların fayda sağlaması amacıyla özenle oluşturulmuştur. Ana sınıfına devam eden 6 yaş çocuğuna verilen cesaret temelli değerler eğitimi uygulamaları, araştırmacı tarafından haftada 3 oturum şeklinde uygulanmış ve resmi tatil vb. gibi durumlardan dolayı 8 hafta gibi bir sürede tamamlanmıştır. Uygulanan etkinlikler 18 oturumdan oluşmaktadır ve her oturum 30 dakika sürmüştür. Oturumlar haftanın Pazartesi, Çarşamba ve Cuma günleri saat 13.00-13.30 da yapılmıştır. Oturumlar süresince grup sohbeti, grup oyunları, drama ve sanat çalışmaları gibi yöntem ve tekniklerden yararlanılmıştır. Eğitim uygulamaları çocukların eğitim gördükleri kendi sınıflarında yapılmıştır. Uygulamalardan önce araştırmacı, etkinlik içerisinde kullanılacak materyalleri hazır bulundurmuştur. Uygulama esnasında, ses kaydı alınmıştır.

3.4. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacının hazırladığı gözlem formu ve ses kayıt transkriptleri, saha notları kullanılmıştır.

3.4.1. Cesaret Değeri Gözlem Formu

Araştırmacı tarafından hazırlanan bu formun oluşturulması sırasında ilk olarak değerler eğitimi ile ilgili alan yazın araştırması yapılmış ve daha önce cesaret değeri ile ilgili bir ölçeğe rastlanmamış bundan dolayı da okul öncesi dönem çocuklarında görülebilecek, günlük hayattan örneklerde göz önüne alınarak, cesaret değeri ile ilgili olabilecek davranışlar listelenmiştir. Oluşturulan 45 maddelik liste 10 uzmanın görüşüne sunulmuştur. Görüşlerine başvurulan uzmanlar, maddelerdeki ifadelerin düzgünlüğü için Türkçe ğretmenliği, listelenen davranışların bu dönem çocuklarının gelişim özelliklerine uygunluğu açısından Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, Okul ncesi ğretmenliği alanlarından ğretim yeleri ve alanda çalışmakta olan okul öncesi öğretmenlerinden oluşmaktadır. Uzman görüşü formları değerlendirilerek formun son hali verilmiştir. Araştırmada kullanılmak üzere oluşturulan formda iki bölüm bulunmaktadır; birinci bölümde çalışmaya katılan çocukların demografik bilgileri, ikinci bölümde ise çocukların değer kazanımları hakkında ğretmen gözlemleri yer almaktadır. Gözlem formunun birinci bölümünde çocuğun cinsiyeti, doğum tarihi, okulöncesi eğitimde kaçıncı yılı olduğu ve gözlem kayıt tarihi yer almaktadır. İkinci bölümde; öğretmenlere yönlendirilen ve çocukların cesaret değerinin kazanılmışlık dzeyelerini belirlemeye yönelik, beşli olarak derecelendirilen 19 madde yer almaktadır. Hazırlanan gözlem formunda “her zaman (5), çoğu zaman (4), bazen (3), nadiren (2), hiçbir zaman (1)” şeklinde beşli olarak derecelendirilen ve 1’den 5’e kadar puanlanan sorular yer almaktadır.

3.5. Veri Toplama Süreci

3.5.1. Deney Grubuna Ait Süreç Bilgileri

n test verilerini toplamak için deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin her biri için cesaret değeri gözlem formu doldurulmuştur. Gözlem formu doldurulduktan sonra hazırlanan etkinlikler, oturumlar halinde uygulanmaya başlanmıştır. Deney grubunda okul müfredatındaki eğitim akışları devam ederken cesaret temelli değerler eğitimi uygulamaları yapılmıştır.

1.Oturum

İlk oturum tanıştıktan sonra çocuklar halka oldular ve ‘‘Cesaret Küçük Kedi’’ isimli hikaye okundu ve çocuklara hikaye ile ilgili sorular soruldu. Tek tek cevaplandırmaları sağlandı. Çocukların dikkatli bir şekilde dinledikleri gözlemlendi. Etkinlik sonunda çocuklar ‘‘çok güzel bir hikayeydi’’ diye hikayeyi beğendiklerini ifade ettiler.

2.Oturum

Çocuklar halka şeklinde oturdular. Çocuklara bazı resimler sırayla gösterilerek resimlerde gördükleri hangi davranışın doğru hangi davranışın yanlış olduğu soruldu ve kimin haklı kimin haksız olduğunu ifade etmeleri istendi. Daha sonra çocukları iki gruba ayırdıktan sonra doğru ve yanlış davranışlarla ilgili canlandırma yapmaları istendi. oyun sonunda iki grubun da puanının aynı olduğu tespit edilip berabere kaldıkları ve iki grubun da oyunu kazandığı söylendi.

3.Oturum

Çocuklar halka şeklinde oturdular. Öğretmen çocuklara ‘Bazen insanlar dürüst davranmayıp yalan söylerler. Böyle davrandıklarında neler hissederler?’ diyerek düşünmeleri için biraz zaman verdi ve çocukların cevapları alındı. Sonra araştırmacı ‘Kahramanımız maymun Toti neler yapmış ve neler hissetmiş, öğrenelim.’ diyerek ‘Dürüst Maymun Toti’ adlı hikayeyi çocuklara okudu. Dikkatli bir şekilde dinledikleri gözlemlendi. Daha sonra hikaye ile ilgili sorular sorularak çocukların cevap vermeleri sağlandı. Yalan söylendiğinde insanların içinin hiç rahat olmadığı, huzursuz oldukları hakkında konuşuldu.

4.Oturum

Sınıfa elinde bir atlama ipi ile gelen araştırmacı çocuklara engelleri aşıyorum oyunu oynanacağını söyledi ve oyunun kurallarını anlattı. Oyun için iki çocuk seçildi ve ipi tutmaları, diğer çocukların da bu ipin üzerinden sırayla atlamaları için sıraya geçmeleri istendi ve önce ipin en aşağı seviyede tutulup atlamaları için teşvik edildiler. İp daha yüksek bir seviyeye gelince çocukların atlamakta tereddüt ettiği ama bazı

çocukların hiç tereddütsüz atladığı gözlemlendi. Düşenler oldu ama tekrar sıraya girerek atlamaya devam ettiler.

5.Oturum

Etkinliğe başlamadan önce herkes halka olacak şekilde oturtuldu. Çocuklara etkinlik ile ilgili sorular soruldu. Çocuklar hangi durumlarda hayır denir? Siz hayır demekte zorlanır mısınız? Biri size hayır dediğinde ne hissedersiniz? Çocuklar hayır demek karşınızdaki kişi sizi sevmeyecek anlamına gelmez ifadeleri söylendi. Etkinlik için çocukların ikiye bölünmüş grup olmasını istendi. İlk önce cevabı evet ya da hayır olabilecek sorular sormaları teşvik edildi. Çocuklara sorunun cevabı ne olursa olsun hayır demelerini istendi. Çocuklar arkadaşınıza size hayır deyince ne hissettiniz? diye soruldu ve cevapları alındı. Çocuklara bu sefer yine soru sormalarını ama gerçekte ne cevap vermesi gerekiyorsa gerçek cevabını vermesi teşvik edildi. Etkinlik bitince çocuklardan ilk ve ikinci durumda yaşadıklarını karşılaştırmaları için sorular soruldu. Hayır demenin doğal bir cevap olduğu hakkında konuşuldu. Etkinliği sonlandırırken öğrenciler hep beraber güçlü bir şekilde “hayır!” diye bağıldılar.

6.Oturum

Çocuklara “ Yılmayan Kirpi” hikayesi okundu. Hikaye zaman zaman kesilerek, olacaklar hakkında çocukların tahminleri alındı. Hikaye sonrasında çocuklarla hikaye hakkında konuşularak sorular soruldu. İprik neden balonları tutamıyormuş? İprik balonlar patladığında ne hissetmiş olabilir? Vatşan ne hissetmiş olabilir? Annesi İprik’e ne söylemiş? İprik balonlarla oynamayı nasıl öğrenmiş? İprik pes etseydi ne olurdu? Son olarak çocuklara hikayenin boyama sayfası çocuklara dağıtıldı ve hemen boyamaya koyuldular.

7.Oturum

Araştırmacı sınıfa elinde renkli topaların olduğu bir kutuyla girdi. Bu çocukların çok ilgisini çekti ve ‘oyun oynayacağız oleyy’ diye sevindiler. Çocuklardan sıra olmalarını istendi ve sıraya girdiklerinde her birinin birer renkli top alması sağlandı. Topların

atılacağı kutu çocukların başaramamaları için en uzak bir mesafeye kondu. İlk atışta tüm çocukların başarısız olmaları amaçlanmış olsa da birkaç çocuğun bunu başardığı görüldü. Özellikle sınıfta hiç konuşmayan çekingen davranışlar gösteren bir kız öğrencinin ilk seferde topu attığı görüldü. Çocuklara fark ettirilmeden atışı yaptıkları çizgi çocukların atışı yapabilecekleri kadar yaklaştırıldı ve oyun birkaç tur devam ettirildi. Çocuklara oyunun bittiği söylendiğinde devam etmek istediklerini söylediler ama artık halka şeklinde oturdular. İlk denemede başarısız olan çocukların bu konudaki fikirleri alındı, çocukların fikirlerini aldıktan sonra onları yüreklendirdi ve zaman zaman bazı şeyleri başarmasalar da kendilerine olan güvenlerini kaybetmemeleri konusunda onlarla sohbet edildi.

8.Oturum

Çocuklar halka olduktan sonra ‘‘Cesur Pembe Bulut’’ adlı hikaye okundu. Hikaye okunurken çocuklar dikkatle dinledi. Hikaye sonrası ‘‘Küçük Bulut’’ cesaretini nasıl topladı? Küçük bulut cesaretli davranınsaydı neler olabilirdi? Öz güvenimizin olması neden önemlidir? Hikayenin adı başka ne olabilirdi? gibi sorular soruldu. Çocuklar hikaye ile ilgili çeşitli isimler türetti.

9.Oturum

Çocuklara merhaba dedikten sonra ‘‘Kurttan Kurtul’’ oyunu oynanacağı söylendi ve bir kurt ile anne tavuk seçildi. Diğer çocuklar civciv oldular. Oyun kuralları ile ilgili bilgi verildi. Oyun oynamaya başladıktan sonra civciv olan çocukların rollerine girerek ‘cık cık’ sesleri çıkardıkları görüldü. Anne tavuk rolündeki çocuğun oynarken sessiz kaldığı ve kurt rolündeki çocukta ise saldırgan davranışlar gözlemlendi. Çok hareketli bir grup olduklarından oyunu oynatmak zor oldu. İki tur oynattıktan sonra oyunu bitirip halka şeklinde sandalyelerine oturdular ve oyunun değerlendirmesi yapıldı. Hedeflerine ulaşmak için hangi yolları denedikleri soruldu. Çocuklarla zor durumlarla karşı karşıya kaldığımızda yapmamız gerekenler ve sonuca ulaşmanın önemi hakkında sohbet edildi.

10.Oturum

Çocuklara ‘‘ Gölgesinden Korkan Köstebek’’ in hikayesi anlatılacağı söylendikten sonra hikayeye geçildi. Hikaye resimlerle desteklenerek okunurken bazı çocuklar ‘‘o siyah şey ne acaba?’’ diğler bir kaçı ‘‘gölge’’ diye cevap verdi. Hikaye sonrası hikaye ile ilgili sorular soruldu. Çocuklara sırayla söz hakkı verildi. Bu sırada çocukların enerjisinin düşük olduğu gözlemlendi. ‘‘Uykunuz mu var?’’ diye sorunca ‘‘evet’’ cevabını verdiler.

11.Oturum

Araştırmacı sınıfa girince ‘‘merhaba nasılsınız?’’ dedikten sonra çocuklar hep birden; ‘‘iyiyiz sen nasılsın?’’ diye cevap verdiler. Çocuklara birlikte ‘‘Ben bu yüzden değerliyim’’ adlı drama oyununu oynayacakları söylendi ve drama oyunu anlatıldı. Çocuklara reklamların neden yapıldığı ve ne işe yaradığı soruldu. Reklamın bir ürünü tanıtmak için yapıldığı cevabına ulaşmaları sağlandı. Çocuklara şimdi sırayla gelip kendinizi tanıtır, kendi reklamınızı yapın, sevdiğiniz özelliklerinizi söyleyin dendi. İlk çıkmak isteyen çocuk tahta çıkınca çok çekingen tavırlar içinde saçlarını beğendiğini söyledikten sonra ‘‘ne söyleyeceğimi bilemedim’’ dedi. Sırayla çıkıp beğendikleri olumlu özelliklerini arkadaşlarına tanıtmaları istendi. Bu sırada sınıfta oturanların arkadaşlarını dinlemeyip kendi aralarında çok konuştuğu gürültü yaptıkları görüldü.

12.Oturum

Çocuklar halka şeklinde oturdular ve ‘‘Gürültü Korkusu’’ adlı hikaye hakkında bilgi verildi. Hikaye okunmaya başlamadan ilk sayfadaki resimde ne gördükleri soruldu. Hep bir ağızdan cevap vermeye çalıştılar. Hikaye ile ilgili sorular soruldu ve sırayla cevap vermeleri sağlandı. Kendi deneyimlerinden de bahsettikleri gözlemlendi.

13.Oturum

Araştırmacı sınıfa girdiğinde çocuklar sandalyelerinde halka şeklinde oturuyorlardı. Çocuklara ‘‘Yalnız Kalma Korkusu’’ ile ilgili hikaye okunacağı söylendi. Resimleri

gösterilerek hikaye okunduktan sonra çocuklara yalnız kalmaktan korkmak nedir? Siz yalnız kalmaktan korkuyor musunuz? diye soruldu. Çoğunluk korktuğunu söyledi. Çocuklar daha önce evde yalnız kalma deneyimlerini anlatmaya başladı. Bazı çocukların rüyalarını anlattığı görüldü. Rüyalarını anlatırken zombiler, tabanca, kılıç, canavarlar, uçan balonlar, tavşanlar, askerler, dev örümcekler, şeker dünyası, altın adamlar vb. kelimelerini kullandılar.

14.Oturum

Çocuklara hikaye hakkında bilgi verildikten sonra karanlığın içinde ne olduğunu hiç düşündünüz mü? diye soruldu. Çocuklardan kimileri karanlıktan korktuğunu, kimileri ise hiç korkmadığını söyledi. Ve kendilerinden bahsetmeye daha önce yaşadıklarını anlatmaya başladılar. Hikaye okunup bitince çocuklardan biri araştırmacıya; ‘‘ Öğretmenim hani oyun oynayacaktık hep hikaye hikaye’’ dedi. Hikayede ki kahramanın korkusunu nasıl yendiği sorulunca; çocuklardan biri, ‘‘Uzaklara gidince ateş püskürünce ışığın kendi içinde olduğunu fark edince’’ dedi.

15.Oturum

Araştırmacı sınıfa girince elindeki kitabı göstererek ‘‘çocuklar yine bir ejderha hikayesi okuyacağız’’ dedi. Bundan dolayı daha önceki ejderha hikayelerini hatırlayıp hatırlamadıkları soruldu. Çocuklar hikayelerde geçen kahramanların isimlerini saymaya başladılar. Hikaye hakkında bilgi verilerek resimlerin gösterimi eşliğinde hikaye anlatılmaya başlandı. Ara ara durup hikaye ile ilgili sorular soruldu. Çocukların hikayenin konusunu çok da anlamadıkları gözlemlendi. Gülünç olma korkusu onlar için henüz soyut anlamda kaldı sonucuna varıldı. Hikaye bitince bazı çocukların ortadaki halıya uzandıkları görüldü. İçlerinden biri oyun oynayalım dedi. Çocuklara hikayeyi kim güzel anladı diye sorulunca içlerinden bir kız öğrenci ‘ben anladım’ dedi ve araştırmacı kitabı ona verdi gayet güzel bir şekilde hikayeyi sınıfa karşı anlattı.

16.Oturum

Çocukların zıplama oyunu oynayabilmeleri için araştırmacı sınıfa elinde spor salonundan temin ettiği trampolin ile girdi. Sınıf ortamı oyun için hazırlanırken çocuklar önerilerde bulundular. Çocuklardan sıra olmaları istendi ama düzgün sıra olamadıkları görüldü. Etkinlik başladıktan sonra erkekler hızlı hızlı atlayıp tekrar sıraya girerlerken kızlar sırada durmaya devam edip zıplayanları izlediler. Bazı çocuklar zıpladıktan sonra sıranın sonuna değil öne geçerek daha çok zıplamak istediler başta fark edilmedi ama bazı çocuklar daha sonra buna itiraz etti ve tartışma çıktı. Sıra olunan yerle trampolin arasındaki uygun mesafeye uymayıp daha yakından atlamak isteyenleri bazı çocuklar uyardı. Çocuklara zıplama oyunu bitti denilince 'hayır bitmedi' diye itiraz edenler oldu. Daha sonra diğer oyuna geçmek için sınıftaki sandalyeler sırt kısımları karşılıklı gelecek şekilde paralel dizildi. Üstüne yerdeki yumuşak malzemedan yapılmış olan halı örtüldüğü sırada çocuklardan 'oooooooo' sesi duyuldu. Birden bire hepsini bir heyecan sardı. Büyük bir merak ve istek içerisinde tünelden hemen geçmek istediler ama sıra olmaları gerektiği söylendiği için beklemek zorunda kaldılar. Sıra olurken çok gürültü çıkardıkları için sessiz olmaları yönünde uyarı verildi. Gerekli düzen sağlanınca tek tek cesaret tüneline geçmeye başladılar. Çok eğlendikleri görüldü ve tekrar tekrar geçtiler. En son tünele girenler çıkmadı içeride biriktiler bunun üzerine artık tünelin üstü açıldı ve oyunun bittiği söylendi. Halka olmaları istendi sandalyeleri alıp halka oldular. Hepsine oyunlarını değerlendirmesi için söz hakkı verildi.

17.Oturum

Sınıfa girer girmez çocuklar oyun oynamak istediklerini söylediler ancak bugünkü oturumda oyun olmadığı belirtilerek etkinliğe geçildi. Çocuklara "Arda'nın Hatası" adlı örnek olay anlatılmaya başlandı. Sizce Arda ne yapmalıydı? diye sorularak sırayla söz hakkı verildi. Çocuklardan çeşitli çözüm önerileri geldi. Daha sonra çocuklar arasından belirlenen üç kişi sınıf kapısının karşısındaki stanttan kitap alıp gelmeleri ve sınıfa kitabı tanıtmaları istendi. En istekli görünen hep konuşmak için atılan bir çocuk çağırılınca "ben yapamam" dedi ve çok çekindiği görüldü. Sonrasında birkaç çocuk daha seçtiği kitabı tanıttı ve etkinlik sonlandırıldı.

18.Oturum

Son oturum olduğu için ve genel bir tekrar olması için çocuklara bugüne kadar neler yaptık? diye soruldu. İçlerinden biri ejderha hikayelerini söyledi. Daha önce hangi hikayeleri okuduk? hangi oyunları oynadık diye soruldu ve cevap vermeleri için teşvik edildi. Çocuklar değişik oyun ve hikaye isimleri söyledi tek tek söz hakkı verildi. Sonra bu hatırladığınız oyun ve hikayelerin resmini yapmanızı istiyorum diyerek çocuklara kağıt dağıtıldı. Çocuklar hevesli bir şekilde resim yapmaya koyuldular. Etkinlik sırasında çocuklar ne resmi yaptıklarını birbirleri ve öğretmeni ile paylaştılar. Bu yüzden bir ara çok gürültü çıktı. Resmini bitirenlere ne yaptıkları sorulup resmin üstüne not edildi.

3.5.2. Kontrol Grubuna Ait Süreç Bilgileri

Kontrol grubundaki öğrencilerin okuldaki rutin eğitimleri devam etmiştir ve herhangi bir müdahale yapılmamıştır.

3.6. Veri Analizi

3.6.1. Nicel Boyutun Veri Analizi

Araştırmanın nicel boyutunun veri analizinde, deney grubu ve kontrol grubu karşılaştırmalarında, Non-Parametrik testlerden Mann-Whitney U testi ve Wilcoxon İşaretili Sıralı testi yapılmıştır. Araştırma kapsamında cesaret değeri gözlem formu aracılığıyla elde edilen nicel veriler SPSS 25 paket programı ile analiz edilmiştir.

3.6.2. Nitel Boyutun Veri Analizi

Araştırmada deney grubu öğrencilerinden uygulama esnasında alınan ses kayıtları transkribe ayrıntılı olarak dökülerek elde edilen veriler, betimsel analiz yöntemi ile belli başlıklar altında, çocukların söylediklerinden alıntılar yapılarak düzenlenmiştir.

Alıntılama yapılırken araştırmanın güvenilirliği açısından her öğrenciye bir kod verilmiştir. Örneğin, D 1 (Deney Grubu ğrenci 1) olarak kodlanmıştır.

BÖLÜM 4

BULGULAR

Bu bölümde araştırma sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Bulgular alt problemler doğrultusunda, alt başlıklara ayrılarak değerlendirilmiştir.

4.1. Araştırmanın Birinci Alt Hipotezine İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci alt hipotezi olan “Deney grubu ön test ve son test sonuçları arasında anlamlı bir farklılık vardır” maddesi, gözlem formu ön test ve son test verileri analiz edilerek incelenmiştir. Deney grubuna ait istatistik değerleri maddeler halinde tablolara yansıtılarak sunulmuştur.

Tablo 4.1.1. Cesaret Değeri Gözlem Formu Maddeleri İçin Deney Grubu Ön Test-Son Test Puanları Arasında Farklılık Olup Olmadığını Belirlemeye İlişkin Yapılan Wilcoxon Analizi Sonuçları

	Gruplar	<i>N</i>	$\bar{x}_{sıra}$	$\sum_{sıra}$	<i>z</i>	<i>P</i>
Madde1	Azalanlar	0	,0	,0	-3,446	,001
	Artanlar	15	8,0	120,0		
	Eşit	5				
	Toplam	20				
	Gruplar	<i>N</i>	$\bar{x}_{sıra}$	$\sum_{sıra}$	<i>z</i>	<i>P</i>
Madde2	Azalanlar	0	,00	,00	-3,867	,000
	Artanlar	19	10,00	190,00		
	Eşit	1				
	Toplam	20				
	Gruplar	<i>N</i>	$\bar{x}_{sıra}$	$\sum_{sıra}$	<i>z</i>	<i>P</i>
Madde3	Azalanlar	0	,00	,00	-3,769	,000
	Artanlar	18	9,50	171,00		
	Eşit	2				
	Toplam	20				
	Gruplar	<i>N</i>	$\bar{x}_{sıra}$	$\sum_{sıra}$	<i>z</i>	<i>P</i>

Madde4	Azalanlar	1	5,00	5,00	-3,830	,000
	Artanlar	19	10,79	205,00		
	Eşit	0				
	Toplam	20				
	Gruplar	<i>N</i>	$\bar{x}_{sira}$	$\sum_{sira}$	<i>z</i>	<i>p</i>
Madde5	Azalanlar	0	,00	,00	-3,866	,000
	Artanlar	18	9,50	171,00		
	Eşit	2				
	Toplam	20				
	Gruplar	<i>N</i>	$\bar{x}_{sira}$	$\sum_{sira}$	<i>z</i>	<i>p</i>
Madde6	Azalanlar	0	,00	,00	-3,945	,000
	Artanlar	19	10,00	190,00		
	Eşit	1				
	Toplam	20				
	Gruplar	<i>N</i>	$\bar{x}_{sira}$	$\sum_{sira}$	<i>z</i>	<i>p</i>
Madde7	Azalanlar	0	,00	,00	-3,921	,000
	Artanlar	19	10,00	190,00		
	Eşit	1	,00			
	Toplam	20				
	Gruplar	<i>N</i>	$\bar{x}_{sira}$	$\sum_{sira}$	<i>z</i>	<i>p</i>
Madde8	Azalanlar	0	,00	,00	-4,056	,000
	Artanlar	20	10,50	210,00		
	Eşit	0				
	Toplam	0				
	Gruplar	<i>N</i>	$\bar{x}_{sira}$	$\sum_{sira}$	<i>z</i>	<i>p</i>
Madde9	Azalanlar	0	,00	,00	-4,062	,000
	Artanlar	19	10,00	190,00		
	Eşit	1				
	Toplam	20				
	Gruplar	<i>N</i>	$\bar{x}_{sira}$	$\sum_{sira}$	<i>z</i>	<i>p</i>
Madde10	Azalanlar	0	,00	,00	-3,446	,000
	Artanlar	19	10,00	190,00		
	Eşit	1		,00		
	Toplam	20				
	Gruplar	<i>N</i>	$\bar{x}_{sira}$	$\sum_{sira}$	<i>z</i>	<i>p</i>
Madde11	Azalanlar	0	,00	,00	-3,782	,000
	Artanlar	18	9,50	171,00		
	Eşit	2				
	Toplam	20				

	Gruplar	N	$\bar{x}_{sira}$	$\sum_{sira}$	z	p
Madde12	Azalanlar	0	,00	,00	-3,903	,000
	Artanlar	19	10,00	190,00		
	Eşit	1				
	Toplam	20				
	Gruplar	N	$\bar{x}_{sira}$	$\sum_{sira}$	z	p
Madde13	Azalanlar	0	,00	,00	-3,682	,000
	Artanlar	17	9,00	153,00		
	Eşit	3				
	Toplam	20				
	Gruplar	N	$\bar{x}_{sira}$	$\sum_{sira}$	z	p
Madde14	Azalanlar	0	,00	,00	-4,184	,000
	Artanlar	19	10,00	190,00		
	Eşit	1				
	Toplam	20				
	Gruplar	N	$\bar{x}_{sira}$	$\sum_{sira}$	z	p
Madde15	Azalanlar	0	,00	,00	-3,923	,000
	Artanlar	19	10,00	190,00		
	Eşit	1				
	Toplam	20				
	Gruplar	N	$\bar{x}_{sira}$	$\sum_{sira}$	z	p
Madde16	Azalanlar	0	,00	,00	-3,945	,000
	Artanlar	19	10,00	190,00		
	Eşit	1				
	Toplam	20				
	Gruplar	N	$\bar{x}_{sira}$	$\sum_{sira}$	z	p
Madde17	Azalanlar	0	,00	,00	-4,177	,000
	Artanlar	20	10,50	210,00		
	Eşit	0				
	Toplam	20				
	Gruplar	N	$\bar{x}_{sira}$	$\sum_{sira}$	z	p
Madde18	Azalanlar	0	,00	,00	-4,119	,000
	Artanlar	19	10,00	190,00		
	Eşit	1				
	Toplam	20				
	Gruplar	N	$\bar{x}_{sira}$	$\sum_{sira}$	z	p
Madde19	Azalanlar	1	3,00	3,00	-3,769	,000
	Artanlar	17	9,88	168,00		
	Eşit	2				
	Toplam	20				

Her bir madde için deney grubuna uygulanan değerler eğitiminin Öntest-Sontest puanları arasında farklılığı görmek amacıyla yapılan Wilcoxon analizi sonuçlarına göre, madde 1 için yapılan değerler eğitiminin katılımcıların 15'inin puanını artırdığı görülmüş, 5 katılımcıda ise bir değişim olmadığı görülmüştür. Madde 2 de 19 öğrencinin puanı artmış ve bir öğrencinin puanı eşit kalmıştır. Madde 3 te 18 öğrencinin puanı artmış iki öğrencinin puanı eşit kalmıştır. Madde 4 te 19 öğrencinin puanı artmış bir öğrencinin puanında kısmi bir azalma görülmüştür. Madde 5 te 18 öğrencinin puanı artmış iki öğrencinin puanı eşit kalmıştır. Madde 6 da 19 öğrencinin puanları artmış bir öğrencinin ise puanı değişmemiştir. Madde 7 de 19 öğrencinin puanı artmış bir öğrencinin puanında değişiklik gözlemlenmemiştir. Madde 8 de 20 öğrencinin de puanı artmıştır. Madde 9 da 19 öğrencinin puanı artarken bir öğrencinin puanı sabit kalmıştır. Yine Madde 10 da 19 öğrencinin puanı artarken yine bir öğrencinin puanı sabit kalmıştır. Madde 11 de 18 öğrencinin puanı artarken iki öğrencide değişim görülmemiştir. Madde 12 de 19 öğrencinin puanı artmış ve bir öğrencinin puanı eşit kalmıştır. Madde 13 te 17 öğrencinin puanı artmış üç öğrencide puanlar sabit kalmıştır. Madde 14 te 19 öğrencinin puanı artarken bir öğrencinin puanı değişmemiştir. Madde 15 te 19 öğrencide artış gözlenirken bir öğrencide değişim olmamıştır. Madde 16 da 19 öğrencinin puanı artmış bir öğrencinin puanı sabit kalmıştır. Madde 17 de 20 öğrencide de artış gözlenmiştir. Madde 18 de 19 öğrencide artış görülmüş birinde ise herhangi bir değişim görülmemiştir. Madde 19 da ise bir öğrencide azalma 17 öğrencide artma ve bir öğrencide ise eşitlik elde edilmiştir. Yapılan analizler neticesinde her 19 madde de Öntest-Sontest arasındaki fark anlamlı çıkmıştır ($p<,001$).

4.2. Araştırmanın İkinci Alt Hipotezine İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci alt hipotezi olan, "Kontrol grubunun ön test ve son test sonuçları arasında anlamlı farklılık vardır" maddesi yapılan analizler sonucunda tablolar halinde sunulmuştur. Kontrol grubuna ait analiz sonuçları maddeler halinde tablolar şeklinde sunulmuştur.

Tablo 4.2.1. Cesaret Değeri Gözlem Formu Maddeleri İçin Kontrol Grubu Ön Test-Son Test Puanları Arasında Farklılık Olup Olmadığını Belirlemeye İlişkin Yapılan Wilcoxon Analizi Sonuçları

	Gruplar	<i>N</i>	$\bar{x}_{sıra}$	$\sum_{sıra}$	<i>z</i>	<i>p</i>
Madde1	Azalanlar	0	,00	,00	,00	1,00
	Artanlar	0	,00	,00		
	Eşit	20				
	Toplam	20				
	Gruplar	<i>N</i>	$\bar{x}_{sıra}$	$\sum_{sıra}$	<i>z</i>	<i>p</i>
Madde2	Azalanlar	2	2,50	5,00	,00	1,00
	Artanlar	2	2,50	5,00		
	Eşit	16				
	Toplam	20				
	Gruplar	<i>N</i>	$\bar{x}_{sıra}$	$\sum_{sıra}$	<i>z</i>	<i>p</i>
Madde3	Azalanlar	2	2,50	5,00	,00	1,00
	Artanlar	2	2,50	5,00		
	Eşit	16				
	Toplam	20				
	Gruplar	<i>N</i>	$\bar{x}_{sıra}$	$\sum_{sıra}$	<i>z</i>	<i>p</i>
Madde4	Azalanlar	2	2,50	5,00	,00	1,00
	Artanlar	2	2,50	5,00		
	Eşit	16				
	Toplam	20				
	Gruplar	<i>N</i>	$\bar{x}_{sıra}$	$\sum_{sıra}$	<i>z</i>	<i>p</i>
Madde5	Azalanlar	2	2,50	5,00	,00	1,00
	Artanlar	2	2,50	5,00		
	Eşit	16				
	Toplam	20				
	Gruplar	<i>N</i>	$\bar{x}_{sıra}$	$\sum_{sıra}$	<i>z</i>	<i>p</i>
Madde6	Azalanlar	3	3,00	9,00	-447	,655
	Artanlar	2	3,00	6,00		
	Eşit	15				
	Toplam	20				
	Gruplar	<i>N</i>	$\bar{x}_{sıra}$	$\sum_{sıra}$	<i>z</i>	<i>p</i>
Madde7	Azalanlar	0	,00	,00	,00	1,00
	Artanlar	0	,00	,00		
	Eşit	20				
	Toplam	20				

	Gruplar	<i>N</i>	$\bar{x}_{sira}$	$\sum_{sira}$	<i>z</i>	<i>p</i>
Madde8	Azalanlar	2	2,50	5,00	,00	1,00
	Artanlar	2	2,50	5,00		
	Eşit	16				
	Toplam	20				
	Gruplar	<i>N</i>	$\bar{x}_{sira}$	$\sum_{sira}$	<i>z</i>	<i>p</i>
Madde9	Azalanlar	5	3,50	17,50	-1,633	,414
	Artanlar	1	3,50	3,50		
	Eşit	14				
	Toplam	20				
	Gruplar	<i>N</i>	$\bar{x}_{sira}$	$\sum_{sira}$	<i>z</i>	<i>p</i>
Madde10	Azalanlar	4	3,50	14,00	-,816	,414
	Artanlar	2	3,50	7,00		
	Eşit	14				
	Toplam	20				
	Gruplar	<i>N</i>	$\bar{x}_{sira}$	$\sum_{sira}$	<i>z</i>	<i>p</i>
Madde11	Azalanlar	4	3,50	14,00	-,816	,414
	Artanlar	2	3,50	7,00		
	Eşit	14				
	Toplam	20				
	Gruplar	<i>N</i>	$\bar{x}_{sira}$	$\sum_{sira}$	<i>z</i>	<i>p</i>
Madde12	Azalanlar	5	4,50	22,50	-,707	,480
	Artanlar	3	4,50	13,50		
	Eşit	12				
	Toplam	20				
	Gruplar	<i>N</i>	$\bar{x}_{sira}$	$\sum_{sira}$	<i>z</i>	<i>p</i>
Madde13	Azalanlar	3	3,50	10,50	,000	1,00
	Artanlar	3	3,50	10,50		
	Eşit	14				
	Toplam	20				
	Gruplar	<i>N</i>	$\bar{x}_{sira}$	$\sum_{sira}$	<i>z</i>	<i>p</i>
Madde14	Azalanlar	7	5,79	40,50	-,711	,477
	Artanlar	4	6,38	25,50		
	Eşit	9				
	Toplam	20				
	Gruplar	<i>N</i>	$\bar{x}_{sira}$	$\sum_{sira}$	<i>z</i>	<i>p</i>

Madde15	Azalanlar	5	4,00	20,00	-1,134	,257
	Artanlar	2	4,00	8,00		
	Eşit	13				
	Toplam	20				
	Gruplar	<i>N</i>	$\bar{x}_{sıra}$	$\sum_{sıra}$	<i>z</i>	<i>p</i>
Madde16	Azalanlar	0	,00	,00	-1,00	,317
	Artanlar	1	1,00	1,00		
	Eşit	19				
	Toplam	20				
	Gruplar	<i>N</i>	$\bar{x}_{sıra}$	$\sum_{sıra}$	<i>z</i>	<i>p</i>
Madde17	Azalanlar	4	4,00	16,00	-,378	,705
	Artanlar	3	4,00	12,00		
	Eşit	13				
	Toplam	20				
	Gruplar	<i>N</i>	$\bar{x}_{sıra}$	$\sum_{sıra}$	<i>z</i>	<i>p</i>
Madde18	Azalanlar	3	4,83	14,50	-,087	,931
	Artanlar	4	3,38	13,50		
	Eşit	13				
	Toplam	20				
	Gruplar	<i>N</i>	$\bar{x}_{sıra}$	$\sum_{sıra}$	<i>z</i>	<i>p</i>
Madde19	Azalanlar	4	5,00	20,00	-,333	,739
	Artanlar	5	5,00	25,00		
	Eşit	11				
	Toplam	20				

Her bir madde için kontrol grubuna uygulanan değerler eğitiminin Öntest-Sontest puanları arasında farklılığı görmek amacıyla yapılan Wilcoxon analizi sonuçlarına göre, madde 1 için yapılan değerler eğitiminin katılımcıların 20 sinde de puan değişimi görülmemiştir. Madde 2 de 16 öğrencinin puanında değişim görülmemiş, ikisinde artma ikisinde ise azalma görülmüştür. Madde 3 te 16 öğrencinin puanında değişim görülmemiş, ikisinde artma ikisinde ise azalma görülmüştür. Madde 4 te 16 öğrencinin puanında değişim görülmemiş, ikisinde artma ikisinde ise azalma görülmüştür. Madde 5 te 16 öğrencinin puanında değişim görülmemiş, ikisinde artma ikisinde ise azalma görülmüştür. Madde 6 da 15 öğrencinin puanında değişim görülmemiş, ikisinde artma üçünde ise azalma görülmüştür. Madde 7 de katılımcıların 20 sinde de puan değişimi görülmemiştir. Madde 8 de 16 öğrencinin puanında değişim görülmemiş, ikisinde

artma ikisinde ise azalma görülmüştür. Madde 9 da 14 öğrencinin puanında değişim görülmemiş, birisinde artma beşinde ise azalma görülmüştür. Yine Madde 10 da 14 öğrencinin puanında değişim görülmemiş, ikisinde artma dördünde ise azalma görülmüştür. Madde 11 de 14 öğrencinin puanında değişim görülmemiş, ikisinde artma dördünde ise azalma görülmüştür. Madde 12 de 12 öğrencinin puanında değişim görülmemiş, üçünde artma beşinde ise azalma görülmüştür. Madde 13 te 14 öğrencinin puanında değişim görülmemiş, üçünde artma üçünde ise azalma görülmüştür. Madde 14 te 9 öğrencinin puanında değişim görülmemiş, dördünde artma yedisinde ise azalma görülmüştür. Madde 15 te 13 öğrencinin puanında değişim görülmemiş, ikisinde artma beşinde ise azalma görülmüştür. Madde 16 da 19 öğrencinin puanında değişim görülmemiş, birisinde artma görülmüş, hiçbir öğrencide ise azalma görülmemiştir. Madde 17 de 13 öğrencinin puanında değişim görülmemiş, üçünde artma dördünde ise azalma görülmüştür. Madde 18 de 13 öğrencinin puanında değişim görülmemiş, dördünde artma üçünde ise azalma görülmüştür. Madde 19 da ise 11 öğrencinin puanında değişim görülmemiş, beşinde artma dördünde ise azalma görülmüştür. Yapılan analizler neticesinde her 19 madde de kontrol grubu için Öntest-Sontest arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($p > 0,1$).

4.3. Araştırmanın Üçüncü Alt Hipotezine İlişkin Bulgular

Araştırmanın üçüncü alt hipotezi olan “Deney grubu ve kontrol grubu ön test sonuçları arasında anlamlı bir farklılık vardır” maddesi için yapılan analiz sonuçları tablo ile sunulmuştur.

Tablo 4.3.1. Cesaret Değeri Gözlem Formu Maddeleri İçin Deney Grubu ve Kontrol Grubu Ön Test Puanları Arasında Farklılık Olup Olmadığını Belirlemeye İlişkin Yapılan Wilcoxon Analizi Sonuçları

	Gruplar	<i>N</i>	$\bar{x}_{sıra}$	$\sum_{sıra}$	<i>z</i>	<i>P</i>
Madde1	Azalanlar	1	2,00	2,00	-,577	,564
	Artanlar	2	2,00	4,00		
	Eşit	17				
	Toplam	20				

	Gruplar	<i>N</i>	$\bar{x}_{sira}$	$\sum_{sira}$	<i>z</i>	<i>p</i>
Madde2	Azalanlar	2	2,00	4,00	-,378	,705
	Artanlar	2	3,00	6,00		
	Eşit	16				
	Toplam	20				
	Gruplar	<i>N</i>	$\bar{x}_{sira}$	$\sum_{sira}$	<i>z</i>	<i>p</i>
Madde3	Azalanlar	3	3,00	9,00	-,447	,655
	Artanlar	2	3,00	6,00		
	Eşit	15				
	Toplam	20				
	Gruplar	<i>N</i>	$\bar{x}_{sira}$	$\sum_{sira}$	<i>z</i>	<i>p</i>
Madde4	Azalanlar	2	2,00	4,00	-,378	,705
	Artanlar	2	3,00	6,00		
	Eşit	16				
	Toplam	20				
	Gruplar	<i>N</i>	$\bar{x}_{sira}$	$\sum_{sira}$	<i>z</i>	<i>p</i>
Madde5	Azalanlar	3	2,50	7,50	-1,000	,317
	Artanlar	1	2,50	2,50		
	Eşit	16				
	Toplam	20				
	Gruplar	<i>N</i>	$\bar{x}_{sira}$	$\sum_{sira}$	<i>z</i>	<i>p</i>
Madde6	Azalanlar	3	3,00	9,00	-1,000	,655
	Artanlar	2	3,00	6,00		
	Eşit	15				
	Toplam	20				
	Gruplar	<i>N</i>	$\bar{x}_{sira}$	$\sum_{sira}$	<i>z</i>	<i>p</i>
Madde7	Azalanlar	3	3,50	10,50	,000	1,00
	Artanlar	3	3,50	10,50		
	Eşit	14				
	Toplam	20				
	Gruplar	<i>N</i>	$\bar{x}_{sira}$	$\sum_{sira}$	<i>z</i>	<i>p</i>
Madde8	Azalanlar	3	3,50	10,50	,000	1,000
	Artanlar	3	3,50	10,50		
	Eşit	14				
	Toplam	20				
	Gruplar	<i>N</i>	$\bar{x}_{sira}$	$\sum_{sira}$	<i>z</i>	<i>p</i>
Madde9	Azalanlar	3	3,50	10,50	,000	1,000
	Artanlar	3	3,50	10,50		
	Eşit	14				
	Toplam	20				

	Gruplar	N	$\bar{x}_{sira}$	$\sum_{sira}$	z	p
Madde10	Azalanlar	3	3,50	10,50	,000	1,000
	Artanlar	3	3,50	10,50		
	Eşit	14				
	Toplam	20				
	Gruplar	N	$\bar{x}_{sira}$	$\sum_{sira}$	z	p
Madde11	Azalanlar	3	3,50	10,50	,000	1,000
	Artanlar	3	3,50	10,50		
	Eşit	14				
	Toplam	20				
	Gruplar	N	$\bar{x}_{sira}$	$\sum_{sira}$	z	p
Madde12	Azalanlar	4	4,50	18,00	,000	1,000
	Artanlar	4	4,50	18,00		
	Eşit	12				
	Toplam	20				
	Gruplar	N	$\bar{x}_{sira}$	$\sum_{sira}$	z	p
Madde13	Azalanlar	4	4,50	18,00	,000	1,00
	Artanlar	4	4,50	18,00		
	Eşit	12				
	Toplam	20				
	Gruplar	N	$\bar{x}_{sira}$	$\sum_{sira}$	z	p
Madde14	Azalanlar	3	3,00	9,00	-,447	,655
	Artanlar	2	3,00	6,00		
	Eşit	15				
	Toplam	20				
	Gruplar	N	$\bar{x}_{sira}$	$\sum_{sira}$	z	p
Madde15	Azalanlar	3	3,00	9,00	-,447	,655
	Artanlar	2	3,00	6,00		
	Eşit	15				
	Toplam	20				
	Gruplar	N	$\bar{x}_{sira}$	$\sum_{sira}$	z	p
Madde16	Azalanlar	6	4,83	29,00	-1,613	,107
	Artanlar	2	3,50	7,00		
	Eşit	12				
	Toplam	20				
	Gruplar	N	$\bar{x}_{sira}$	$\sum_{sira}$	z	p
Madde17	Azalanlar	4	4,00	16,00	-,378	,705
	Artanlar	3	4,00	12,00		
	Eşit	13				
	Toplam	20				

	Gruplar	<i>N</i>	$\bar{x}_{sıra}$	$\sum_{sıra}$	<i>z</i>	
Madde18	Azalanlar	3	3,00	9,00	-,447	,655
	Artanlar	2	3,00	6,00		
	Eşit	15				
	Toplam	20				
	Gruplar	<i>N</i>	$\bar{x}_{sıra}$	$\sum_{sıra}$	<i>z</i>	<i>p</i>
Madde19	Azalanlar	3	3,00	9,00	-,447	,655
	Artanlar	2	3,00	6,00		
	Eşit	15				
	Toplam	20				

Her bir madde için deney ve kontrol grupları ön test puanları arasında farklılığı görmek amacıyla yapılan Wilcoxon analizi sonuçlarına göre, her iki grupta tüm maddeler arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Bu sonuca göre deney ve kontrol grubu öğrencilerinin eğitim öncesi birbirlerine benzer niteliklerde oldukları bulunmuştur.

Tablo 4.3.2. Cesaret Değeri Gözlem Formu Maddeleri İçin Deney Grubu Öntest ve Kontrol Grubu Öntest Puanları Arasında Puanları Arasında Farklılık Olup Olmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	<i>N</i>	$\bar{x}_{sıra}$	$\sum_{sıra}$	<i>U</i>	<i>z</i>	<i>p</i>
	Deney	20	51,35	1027,0			
	Kontrol	20	50,45	1009,0	172,0	-,764	,461
	Toplam	40	50,90	2036,0			

Deney ve kontrol grubu ön test puanları arasındaki farkı belirlemek için yapılan Mann-Whitney-U Testi sonuçları incelendiğinde, iki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p > 0,05$).

4.4. Araştırmanın Dördüncü Alt Hipotezine İlişkin Bulgular

Araştırmanın dördüncü alt hipotezi olan grupların ön test ve son test karşılaştırmaları yapılan analizler sonucunda tablolar halinde verilmiştir.

Tablo 4.4.1. Cesaret Değeri Gözlem Formu Maddeleri İçin Deney Grubu ve Kontrol Grubu Son Test Puanları Arasında Farklılık Olup Olmadığını Belirlemeye İlişkin Yapılan Wilcoxon Analizi Sonuçları

	Gruplar	<i>N</i>	$\bar{x}_{sıra}$	$\sum_{sıra}$	<i>z</i>	<i>p</i>
Madde1	Azalanlar	16	8,50	136,00	-3,561	,000
	Artanlar	0	,00	,00		
	Eşit	4				
	Toplam	20				
	Gruplar	<i>N</i>	$\bar{x}_{sıra}$	$\sum_{sıra}$	<i>z</i>	<i>p</i>
Madde2	Azalanlar	19	10,00	190,00	-3,878	,000
	Artanlar	0	,00	,00		
	Eşit	1				
	Toplam	20				
	Gruplar	<i>N</i>	$\bar{x}_{sıra}$	$\sum_{sıra}$	<i>z</i>	<i>p</i>
Madde3	Azalanlar	19	10,00	190,00	-3,873	,000
	Artanlar	0	,00	,00		
	Eşit	1				
	Toplam	20				
	Gruplar	<i>N</i>	$\bar{x}_{sıra}$	$\sum_{sıra}$	<i>z</i>	<i>p</i>
Madde4	Azalanlar	19	10,79	205,00	-3,849	,000
	Artanlar	1	5,00	5,00		
	Eşit	0				
	Toplam	20				
	Gruplar	<i>N</i>	$\bar{x}_{sıra}$	$\sum_{sıra}$	<i>z</i>	<i>p</i>
Madde5	Azalanlar	18	9,50	171,00	-3,779	,000
	Artanlar	0	,00	,00		
	Eşit	2				
	Toplam	20				
	Gruplar	<i>N</i>	$\bar{x}_{sıra}$	$\sum_{sıra}$	<i>z</i>	<i>p</i>
Madde6	Azalanlar	20	10,50	210,00	-4,008	,000
	Artanlar	0	,00	,00		
	Eşit	0				
	Toplam	20				

	Gruplar	N	$\bar{x}_{sira}$	$\sum_{sira}$	z	p
Madde7	Azalanlar	19	10,00	190,00	-3,977	,000
	Artanlar	0	,00	,00		
	Eşit	1				
	Toplam	20				
	Gruplar	N	$\bar{x}_{sira}$	$\sum_{sira}$	z	p
Madde8	Azalanlar	20	10,50	210,00	-4,128	,000
	Artanlar	0	,00	,00		
	Eşit	0				
	Toplam	20				
	Gruplar	N	$\bar{x}_{sira}$	$\sum_{sira}$	z	p
Madde9	Azalanlar	19	10,00	190,00	-4,062	,000
	Artanlar	0	,00	,00		
	Eşit	1				
	Toplam	20				
	Gruplar	N	$\bar{x}_{sira}$	$\sum_{sira}$	z	p
Madde10	Azalanlar	19	10,00	190,00	-3,882	,000
	Artanlar	0	,00	,00		
	Eşit	1				
	Toplam	20				
	Gruplar	N	$\bar{x}_{sira}$	$\sum_{sira}$	z	p
Madde11	Azalanlar	17	9,00	153,00	-3,673	,000
	Artanlar	0	,00	,00		
	Eşit	3				
	Toplam	20				
	Gruplar	N	$\bar{x}_{sira}$	$\sum_{sira}$	z	p
Madde12	Azalanlar	19	10,00	190,00	-3,886	,000
	Artanlar	0	,00	,00		
	Eşit	1				
	Toplam	20				
	Gruplar	N	$\bar{x}_{sira}$	$\sum_{sira}$	z	p
Madde13	Azalanlar	16	8,50	136,00	-3,581	,000
	Artanlar	0	,00	,00		
	Eşit	4				
	Toplam	20				
	Gruplar	N	$\bar{x}_{sira}$	$\sum_{sira}$	z	p
Madde14	Azalanlar	20	10,50	210,00	-3,994	,000
	Artanlar	0	,00	,00		
	Eşit	0				

		Toplam	20				
		Gruplar	N	$\bar{x}_{sira}$	$\sum_{sira}$	z	p
Madde15	Azalanlar	19	10,00	190,00	-3,912	,000	
	Artanlar	0	,00	,00			
	Eşit	1					
	Toplam	20					
		Gruplar	N	$\bar{x}_{sira}$	$\sum_{sira}$	z	p
Madde16	Azalanlar	18	9,50	171,00	-3,773	,000	
	Artanlar	0	,00	,00			
	Eşit	2					
	Toplam	20					
		Gruplar	N	$\bar{x}_{sira}$	$\sum_{sira}$	z	p
Madde17	Azalanlar	19	10,00	190,00	-3,888	,000	
	Artanlar	0	,00	,00			
	Eşit	1					
	Toplam	20					
		Gruplar	N	$\bar{x}_{sira}$	$\sum_{sira}$	z	p
Madde18	Azalanlar	19	10,00	190,00	-3,977	,000	
	Artanlar	0	,00	,00			
	Eşit	1					
	Toplam	20					
		Gruplar	N	$\bar{x}_{sira}$	$\sum_{sira}$	z	p
Madde19	Azalanlar	16	11,22	179,50	-3,473	,000	
	Artanlar	3	3,50	10,50			
	Eşit	1					
	Toplam	20					

Her bir madde için deney ve kontrol grupları Sontest puanları arasında farklılığı görmek amacıyla yapılan Wilcoxon analizi sonuçlarına göre, tüm maddeler arasında deney grubu lehine anlamlı bir fark bulunmuştur. Bu sonuca göre deney ve kontrol grubu öğrencilerinin eğitim sonrası durumlarında farklılık görülmektedir.

Tablo 4.4.2. Cesaret Değeri Gözlem Formu İçin Deney Grubu Sontest ve Kontrol Grubu Sontest Puanları Arasında Farklılık Olup Olmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	$\sum_{sıra}$	U	z	P
	Deney	20	82,7	1654,0			
	Kontrol	20	49,7	994,0	,000	-5,42	,000
	Toplam	40	66,2	2648,0			

Deney ve kontrol grubu sontest puanları arasındaki farkı belirlemek için yapılan Mann-Whitney-U Testi sonuçları incelendiğinde, iki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($p < 0,05$). Elde edilen bu farklılık yorumlandığında, verilen eğitim sonrası deney grubunun kontrol grubundan olumlu anlamda ayrıştığı sonucuna varılmaktadır. Başka bir ifadeyle eğitim sonrası deney grubu öğrencilerinin puanları oldukça yükselmiştir.

4.5. Nitel Verilere İlişkin Bulgular

Araştırmada uygulama yapılırken deney grubunda bulunan çocukların ses kayıtları alınarak transkript edilmiştir. Yine uygulama sırasında yaptıkları davranışlar gözlemlenerek notlar alınmıştır. Çocukların süre içerisindeki ifadeleri cesaret değerinin çeşitli öğeleri açısından sınıflandırarak aşağıda yer verilmiştir.

- **Zorluklara karşı pes etmemeye dair ifadeler**

Zorluklara karşı pes etmeme cesaret değerinin önemli bir öğesi olmaktadır. Çocukların oyunlar sırasında örneğin ip atlama oyununda ip yükselse bile vazgeçmeyip atlamayı denedikleri görüldü.

DÖ 14: ‘Zor ama atlayabiliriz.’

DÖ 11 : ‘İlk başta yükselecek diye korkmuştum ama cesaretli olduğum için korkmamaya başladım ama hiç düşmedim.’

Hikaye ve örnek olayların onların cesaretli olma düşüncesini ortaya çıkararak ifade etmelerini ve diğer arkadaşlarının da düşünmelerini sağladıkları görüldü.

DÖ 6: "Pes etmemelisin."

DÖ 14: "Vazgeçme"

DÖ 2: "Hiç pes etme dene."

- **Yeniden denemeye ilişkin ifadeler**

Cesaret değeri için önemli öğelerden biri olan yeniden deneme ile ilgili çocukların oyunlar sırasında oyuna aktif katıldığı ve başarısız olsa bile tekrar denediği görüldü. Özellikle eğlenceli buldukları oyunlarda oyunun bitmesini hiç istemedikleri gözlemlendi.

DÖ 12: "Yani bir şeyi başaramayan ama deneye deneye başaran Kirpinin hikayesi."

Hikayedeki *"İprik balonlarla oynamayı nasıl başardı?"* diye sorulduğunda;

DÖ 1: "Sürekli deneyerek." Hikayede vurgulanmak istenen yılmamak kavramını anladıkları görüldü.

"Toplar Kutuya Oyunu"nda çocuklara *"İlk denemede topu atabildiniz mi"* diye soruldu? Kimi çocuklar uzak mesafeye rağmen atabildiler.

DÖ 1: "Birazcık erken gitti. İki kez attım. Denedim denedim oldu." Vazgeçmeyip başarabildiğini ifade etti.

Yine "Toplar Kutuya Oyunu"nda *"Evet çocuklar bazen başarısız olsak bile..."* Araştırmacı cümleyi yarım bırakarak çocukların tamamlamasını sağladı.

DÖ 15 atıldı: "Gayret etmeliyiz."

DÖ 11: "Cesaretli olmamız lazım."

DÖ 14: "Çalışmamız lazım."

Çocukların cesaret değeri kazanımı için önemli olan bir diğer gösterge, hikaye ve örnek olaylar da kendi fikirlerini ve yaşadıkları tecrübeleri özgürce anlatarak fikirlerini paylaştıklarının görülmesi oldu.

Problemlerin çözümü için hayal dünyalarını kullanarak, yeni farklı şeyler deneye bileceklerini ve taktikler geliştirdiklerini ifade ettiler.

DÖ 2: Ben cesaretli oldum korkmadım sonra hızlıca gittim beni göremedi.(Kurttan kurtul oyunu) sırasında nasıl başardığını ifade etti.

DÖ1: (Civciv olunca) taktik yaptım o birini yakalamaya çalışınca ben koştum.

DÖ 11: Ben bir taktik yaptım, Elayla aynı taktik, birisi birisini kovalarken bende sessiz sessiz gidiyordum.

- **Korktuğu durumlara ilişkin ifadeler**

Çocukların cesaret değerini kazanmaları açısından önemli olan bir diğer öge korktuğu durum ve olayları ifade edebilmesiydi. Uygulamada yer alan Gürültü Korkusu hikayesi okunduktan sonra, çocuklara hikaye ile ilgili sorular sorulduğunda, bu yaş çocuklarında görülen şimşek korkusunu bilimsel bir açıklama yaparak korkusunu ifade etme yoluna giden çocuklar oldu.

DÖ 2 : ‘‘Ben bir keresinde şimşek çakmıştı bizim evin orada, bir takla attım uzaya gitti şimşek.’’ Hareketlerinde saldırganlık eğilimi gözlenen bu çocuğun korkularını ifade ederken şiddet eğilimi gösterdiği görüldü.

Yalnız Kalma hikayesi okunduktan sonra çocuklara ‘‘siz hiç yalnız kaldınız mı?’’ ya da ‘‘yalnız kalmaktan korkan var mı?’’ gibi sorular soruldu.

DÖ 14 : ‘‘Bir kere annem abimi anaokuluna götürmüştü bende kalktım gitmişler yanımda böyle uçuyorlardı cik cik diye ötüyorlardı bir de rüyamda ben şöyle bir şey gördüm uçan balonlar vardı. Pembe balonun arkasında bir tane tavşan vardı o bana böyle rüyamda hu hu hu diyordu.’’

Bu tür korkuları ifade etmeleri istendiğinde genellikle ‘‘Rüyamda şöyle gördüm’’ diye başlayan rüyalarını anlatıyormuş gibi hayali nesne ve canlıları gördüklerini söyledikleri ifadeler kullandılar. Özellikle çoğunlukla ‘‘Zombi’’ kelimesi kullanıldığı görüldü.

DÖ 18: ‘‘Rüyamda zombiler vardı elimde kılıç vardı korktum biraz ama kılıçla kafasına vurdum.’’

Bazı çocukların, normalde korktuğu bir durumdan anne-babası yanında olduğunda korku duymadığını, ailesinden güç alarak güven duyduğunu ifade etmişlerdir.

DÖ 12: ‘‘Çünkü annem babam yanımda olmayınca çok korkuyorum. Annem babam yanımda olunca karanlıktan korkmuyorum. Işık varmış gibi hissediyorum. Çünkü karanlıkta benim yatağımın yanında bir boşluk var, içi de çok karanlık içine düşersenem diye korkuyorum.’’

DÖ 8: ‘‘Karanlıktan neler çıkar demiştim anneme o da demişti ki hayalet dedi. Korkudan titremeye başladım ve odama kaçtım ışığı yakıp.’’

Çocukların anında korkularını yenmek için verdikleri tepkiler içinde, ışıkları açık bırakmak, televizyon izlemek, kaçmak ya da savaşmak gibi eylemleri ifade ettikleri görüldü.

DÖ 8 : ‘‘Bende bir keresinde yalnız kalmıştım orda zombiler vardı. O yüzden ışıkları açık tutmak zorunda kalmıştım.’’

DÖ 6: ‘‘Ben gerçek yalnız kalmıştım, ben uyuyordum sonra annem çok kar yağdığı için babam annemi eve götürmüş bende bir uyandım annem babam yok. Sonra bende televizyonu izleyip açıp izledim babamı bekledim.’’

DÖ 2 : ‘‘Gece uyuyorken rüya görmeye çalıştım sonra bir kabus gördüm hemde gerçek kabus zombiler beni kovalıyordu sonra ben kaçıyordum. Babam başına vurdu annemle ben kaldık sonra başına altın mermi sıktım. İki yüz kırmızı gözlü zombi öldü.’’

- **Hayır demeye ilişkin ifadeler**

Cesaret değeri kazanımı için önemli bir konu çocukların istemedikleri durumlarda hayır diyebileceklerinin farkındalığının sağlanması için yapılan uygulamalar olmuştur.

‘‘Hayır’’ adlı drama etkinliği başlamadan önce çocuklara ‘‘Hangi durumlarda hayır deriz?’’ diye sorulunca;

Çocukların en çok “ Yabancılar” kelimesi ve beraberinde “ Kandırmak” kelimesini kullandıkları görüldü.

DÖ 8: “Yabancılar bizi çağırdığında hayır deriz.”

DÖ 12 : “Eğer birisi bizi acil durum var deyip kandırırsa biz ona inanmayıp hayır deriz.”

DÖ 19 : “Birisi böyle bizi kandırıp sana çikolata vereceğim derse ona inanmam ben birde çok kolay bayılabilir.”

DÖ 2: “Birisi bize çikolata vereceğim bisküvi vereceğim diye anneni babanı tanıyorum derse yanına gitmeyip onlar kötü insan bizi kaçırabilirler bazı insanlar onlara hayır dememiz lazım.”

Bazı çocuklar paylaşma anlamında hayır diyemediklerini ifade ettiler.

DÖ 12 : “Bana zor geliyor çünkü ben paylaşmayı çok seviyorum.”

Bazı çocuklar ise bir şeyi paylaşmak veya oynamak istemediği zamanlarda rahatlıkla hayır diye bileceğini ifade etti.

DÖ 10 : “Vermek istemiyorsam oyuncuğımı vermiyorum derim.”

DÖ 5 : Piknik yapmak için bahçeye inmiştik arkadaşlarım dedi ki gel birlikte oynayalım dediler ama ben yorgun olduğum için hayır dedim.

Başkaları onlara hayır derse bunu nasıl karşılayacakları üzerine konuşuldu ve yaşadıkları olayları anlatarak bunu kabul edebileceklerini ifade ettiler.

- **Yanlış davranışlara ilişkin ifadeler**

Çocukların doğru ve yanlış davranışları ayırt ederek ifade etmeleri cesaret değer kazanımı için önemli olduğundan yer verilen uygulamalara ilişkin bulgular aşağıdaki gibi sunulmuştur.

Bir davranışın doğru ya da yanlış olup olmadığını niyetlere göre değerlendirebiliyorlar. Yani eğer kötü niyetli değilse davranışı bir sebebe göre açıkladıkları görüldü.

DÖ 5 : ‘‘Benim bir kardeşim var onun adı A. o dövüyor çünkü anlamıyor, bir keresinde babama da tokat atmıştı.’’

DÖ 10: ‘‘Bir keresinde bize Elalar gelmişti bebek olduğu için ablamın kolunu ısırmiştı. Bebek olduğu için dişleri kaşındığı için.’’

Çocukların hikaye ve örnek olaylarda ‘‘İzin almak’’ kelimesini sıklıkla kullandıkları ve izin almanın gerekli olduğunu, izin almazsa problemle karşılaşabileceğini bildikleri görüldü.

DÖ 19 : ‘‘Köstebek hiç dışarı çıkmadığı için, gölgesini görmediği için, annesinden izin almadığı için, evinden çok uzakta olduğu için.’’

Hikayede ki kahraman ‘‘dışarı çıkarken neden izin almadı?’’ diye sorulunca;

DÖ 8: ‘‘Çünkü annesi izin vermeyebilirdi.’’

DÖ 6: ‘‘Küçük olduğu için.’’

DÖ 2: ‘‘Annesi onun çıkmasına izin vermezdi çünkü daha küçük, biraz daha büyüyünce dışarı çıkınca annesi izin vermemişti, annesi izin vermez diye.’’

- Annelerimizden neden izin almamız gerekiyor? diye soruldu;

DÖ 18: ‘‘Çünkü anneler bizi sevdiği için bir de güvendiğimiz için bizim adımıza karar verebilir.’’

Örnek olayda ‘‘Arda’nın Hatası’’nı tartişırken;

DÖ 15: ‘‘İzin almalıydı, izin verirse yapardım izin vermezse yapmazdım.’’

Çoğunlukla karşılaştıkları bir problem karşısında kendilerine güvendikleri ve kendi kendilerine üstesinden gelerek problemlerini çözebileceklerini ifade ettiler. ‘‘Arda’nın Hatası’’ örnek olayında değişik çözümler ürettiler. Hataların telafi edilebilir olup daha dikkatli olunarak düzeltilebileceğini ve tekrarlanmayacağını güvenle paylaştılar.

DÖ 12: ‘‘Kütüphanedekilere söyleyip özür dilemeliydi ve o sayfayı yeniden yerine yapıştırmalıydı, yardım etmeliydi.’’

DÖ14: ‘‘Yırttığı sayfayı yapıştırıp bantla yapıştırıp yerine koyabilirdi.’’

DÖ 18: ‘‘Yapıştırıp rafa koyardı, tekrar alırdı raftan baştan bu sefer koparmak istemezdi.’’

BÖLÜM 5

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın sonucunda elde edilen bulgular tartışılarak incelenmiş ve bu doğrultuda öneriler verilmiştir.

Bu araştırma okul öncesi dönem çocuklarına uygulanan cesaret temelli değerler eğitimi uygulamalarının onların cesaret değer kazanımlarına etkisinin olup olmadığını belirlemek amacıyla planlanmıştır. Bu amaçla deney grubundaki öğrencilere okuldaki eğitim akışları devam ederken 18 oturumluk cesaret temelli değerler eğitimi etkinlikleri uygulanmıştır. Kontrol grubu da normal okul eğitimine devam etmiştir ve hiçbir müdahale yapılmamıştır. Çalışmanın örneklemini İstanbul Başakşehir ilçesinde bulunan bir özel anaokuluna devam eden 40 çocuk oluşturmuştur. Örneklemini oluşturan çocuklardan 20'si araştırmacının uygulama yaptığı deney grubu, 20'si ise aynı yaş grubundan kontrol grubunu oluşturmaktadır. Araştırmanın istatistiksel analizi Wilcoxon İşaretili Sıralar ve Mann-Whitney U testleri ile analiz edilmiştir. Yapılan analizler sonucunda deney grubu lehine anlamlı farklılıklar görülmüştür.

5.1. Birinci Alt Hipoteze İlişkin Tartışma ve Sonuç

Deney grubundaki çocuklara uygulanan 4-6 Yaş Çocuklar İçin Cesaret Değeri Gözlem Formu ön test ve son test verileri ile madde puanlarının anlamlı ölçüde artarak farklılık gösterdiği tespit edilmiştir.

Araştırmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda maddeler incelendiğinde, özellikle çocukların tümünde, haksızlığa uğradığında hakkını savunma, başkalarının davranışlarından doğru ya da yanlış bulduklarını ifade etme, grup oyunlarında risk alma maddelerinin tamamında artış olduğu görüldü. Bu da çocukların aldıkları cesaret temelli değerler eğitimi uygulamalarının etkililiğini, haklarını savunabilen, doğru ve yanlış buldukları davranışları ifade edebilen, grup oyunlarında risk alabilen bireyler olduklarını göstermektedir. En az artış gösteren madde "Karşılaştığı zorluklar karşısında yaptığı işi yarım bırakmaz" maddesi oldu ve beş çocuk da bu madde için

değişme olmadığı tespit edildi. Bunun için çocukların sınıf içinde öğretmenlerinin verdiği sorumlulukları sonuna kadar yapması teşvik edilerek, aileleri tarafından yetiştirilirken de yaptıkları etkinliklerde sebat etmeleri için ailelerin uygun davranışlar göstermesi gerektiği söylenebilir. Düşüş olan maddeleri incelediğimizde “Korktuğu durum ve olayları çekinmeden ifade eder” ve “Okulda yapılan tören yarışma gibi etkinliklerde rol almakta istekli olur” maddelerinde birer çocukta azalma olduğu bulunmuştur. Yapılan etkinlikler çocukların eğlenerek öğrenmesini göz önüne alarak hazırlanmıştır. Etkinlikler sonrasında sorulan sorulara rahatça cevap verebilmeleri sağlanmış bu şekilde kendilerini ifade etmeleri ve konu hakkında düşünmeleri değer kazanımı için önemli görülmüştür. Yapılan benzer çalışmaları araştırdığımızda bu çalışma sonucunda bulunan anlamlı farklılığın diğer çalışmalarda da benzer sonuçları verdiği görülmüştür.

Bakan (2018), araştırmasında geliştirdiği eğitim programını, beş altı yaş grubu çocuklara uygulayarak, araştırma sonucunda, sorumluluk, saygı, iş birliği, arkadaşlık, dürüstlük, paylaşma değerlerinin çocuklara olumlu olarak etki ettiğine ulaşmıştır.

Sapsağlam (2015), araştırmasında Sosyal Değerler Eğitiminin anasınıfına devam eden çocukların sosyal beceri kazanımına etkisini ortaya koymak amacıyla geliştirdiği "Sosyal Değerler Eğitimi Programı" uygulanmıştır. Araştırma sonucunda; Sosyal Değerler Eğitimi Programının", çocukların sosyal beceri kazanımında etkili olduğu ve bu etkisinin kalıcı olduğu sonucunu bulmuştur.

İpek (2014), araştırmasında Değerler Eğitimi Programının anasınıfına devam eden beş yaş çocuklarının sosyal duygusal uyum düzeylerine etkisini incelenmiştir. Uygulama yaptığı çocuklar deney grubu 21, kontrol grubu 19 olmak üzere toplam 40 çocuktan oluşmaktadır. Çocuklara sevgi, saygı, işbirliği, arkadaşlık, iyilik ve yardımseverlik değerlerini kazandırıp, çocukların sosyal duygusal uyum düzeylerini artırmayı amaçlayan bir değerler eğitimi programı uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre değerler eğitimi programının çocukların sosyal duygusal uyum düzeylerinde olumlu bir şekilde değişim sağladığı ortaya çıkmıştır.

Atabey(2014), araştırmasında, "Okul Öncesi Sosyal Değerler Kazanımı Ölçeğinin" geliştirerek, "Sosyal değerler eğitimi programının anasınıfına devam eden çocukların sosyal değerler kazanımına etkisi" konusunu, ön test- son test ve kontrol gruplu

deneysel desenle incelemiştir. Araştırmadan elde ettiği bulgular sonucunda; beş alt boyut ve 19 maddeden oluşan "Okul Öncesi Sosyal Değerler Kazanımı Ölçeğinin", anasınıfına devam eden çocukların sahip oldukları sosyal değerleri belirlemek için geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu tespit edilmiştir. "Sosyal Değerler Eğitimi Programının", çocukların sosyal değer kazanımında etkili olduğu ve bu etkisinin kalıcı olduğunu bulmuştur.

Öztürk Samur (2011), tarafından yapılan "Değerler eğitimi programının altı yaş çocuklarının sosyal ve duygusal gelişimlerine etkisi" adındaki tez çalışmasında; değerler eğitimi programının çocukların sosyal duygusal gelişimlerini olumlu yönde etki ettiği tespit edilmiştir.

5.2. İkinci Alt Hipoteze İlişkin Tartışma ve Sonuç

Deney grubuna cesaret temelli değerler eğitimi etkinlikleri uygulanırken kontrol grubuna herhangi bir müdahale yapılmamasından dolayı yapılan 4-6 yaş cesaret değeri gözlem formu ilk test ve son test puanlarında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür.

5.3. Üçüncü Alt Hipoteze İlişkin Tartışma ve Sonuç

Cesaret temelli değerler eğitimi uygulamaları başlamadan yapılan ön-test sonuçlarına göre eğitim öncesi deney grubunun ve kontrol grubunun eşit olduğu görülmüştür. Bu sonuçlar doğrultusunda deney ve kontrol grubunda olan çocukların benzer cesaret davranışlarına sahip oldukları söylenebilir.

Deney ve kontrol grubunda yer alan çocukların 4-6 Yaş Cesaret Değeri Gözlem Formu öntest puanları arasında anlamlı bir farklılık olmayışı, deney ve kontrol grubunun aynı okulun iki sınıfında yer almaları, ailelerin benzer sosyo-kültürel ve benzer sosyo-ekonomik özelliklere sahip olması gibi durumların dikkate alınması ile açıklanabilir.

5.4. Dördüncü Alt Hipoteze İlişkin Tartışma ve Sonuç

Uygulama bittikten sonra deney ve kontrol grubunda bulunan çocuklara yapılan cesaret değeri gözlem formundan elde edilen veriler, grupların karşılaştırılması için Wilcoxon işaretli sıralar ve Mann-Whitney U testleri yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda son test puanlarında deney grubu lehine yüksek bir farklılık bulunmuştur. Bu farklılık deney grubuna uygulanan cesaret temelli değerler eğitimi uygulamalarının çocukların cesaret değeri kazanımlarını olumlu yönde etkilediğini göstermektedir. Bu araştırmada ulaşılan sonuçlara benzer çalışmalarda da rastlanmıştır.

Kılıç (2017), araştırmasında, 60 - 66 aylık çocuklara değer kazandırılmasında yaratıcı drama yönteminin etkisini incelemek için, ön test son test, deney ve kontrol grubu olan deneysel yöntem uygulamıştır. Kontrol ve deney gruplarının ön test son test puanlarının analizleri sonucunda, her iki grupta da anlamlı düzeyde farklılık olduğu sonucunu bulmuş, ancak deney grubu son test değeri kontrol grubu değerine göre yüksek çıkmıştır.

Uygulamalar sırasında çocukların en çok oyun etkinliklerini sevdiğini ve hep oyun oynamak istediklerini belirttikleri görüldü. Oyunlar grup oyunları şeklinde oynandı ve en çok erkeklerin risk alma davranışı gösterdikleri görüldü. Bunun da ailelerin cinsiyete göre farklılaşan çocuk yetiştirme tutumlarından kaynaklandığını söylemek mümkün olmaktadır. Diğer bazı hikâyeye etkinliklerinde dikkatle dinledikleri ama hikaye ile ilgili sorular sorulunca ve sıra ile cevap hakkı tanındığında, birbirlerini dinlemedikleri gözlemlendi. Çoğunlukla sorulan sorulara istekli bir şekilde cevap verdikleri ve yapılan uygulamanın davranışlarına ve ifadelerine olumlu bir şekilde yansıdığı görülmüştür. Çocukların “yapabilirim”, “başarabilirim” kelimelerini daha sıklıkla kullandıkları kendilerini daha iyi ifade ettikleri gözlenmiştir.

5.6. Öneriler

Bu bölümde yapılan araştırmadan elde edilen sonuçlara göre öneriler verilmiştir.

1. Bu araştırma İstanbul ilinde yapılmıştır. Farklı bölgelerde olan illerde yapılarak karşılaştırma yapılabilir.
2. Araştırma sosyo-ekonomik düzeyi farklı çevrelerde uygulanarak karşılaştırmalar yapılabilir.
3. Bu çalışma altı yaş grubunda olan çocuklara uygulanmıştır. Farklı yaş gruplarındaki çocuklara uygulanarak sonuçları karşılaştırılabilir.
4. Buna benzer araştırma yapılırken kız ve erkek cinsiyet değişkeni incelenerek farklı sonuçlar elde edilebilir.
5. Araştırmanın deney kısmı 8 haftalık bir süreçte uygulanmıştır. Daha uzun süre uygulama yapılarak sonuçları değerlendirilebilir.
6. Okul öncesi değerler eğitimi uygulamalarında cesaret değerine yer verilmiştir. Bu değer ile alakalı olabilecek başka değerlerin ekleneceği uygulamalar yapılarak etkileri araştırılabilir.
7. 4-6 Yaş Cesaret Değeri Gözlem Formu anaokuluna giden ve gitmeyen çocuklara uygulanarak sonuçları karşılaştırılabilir.

KAYNAKÇA

Akarsu, B. (1970). *Mutluluk ahlakı*. (2. bs.) İstanbul: İnkilap Yayınları.

Akbaş, O. (2004). *Türk Milli Eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının ilköğretim 2. kademedeki gerçekteleşme derecesinin değerlendirilmesi*. (Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Akbaş, O. (2008). Değer eğitimi akımlarına genel bir bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6 (16), 9-27.

Alpöge, G. (2018). *Okul öncesinde değer eğitimi*. İstanbul: Bilgi.

Aral, N., Kandır, A. ve Yaşar, M.C. (2000). *Okul öncesi eğitim ve ana sınıfı programları*. İstanbul: Yapa Yayınları.

Arıkan, A. (2012). Değerler eğitiminin tanımı, önemi ve kapsamı. *Okulöncesi Dönemde Değerler Eğitimi*. (2. bs.). Arıkan, A. (ed). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Web-Ofset Tesisi.

Arslan, A. (2011). *Felsefeye giriş*. (15. bs.). Ankara: Adres Yayınları.

Arslan, Ü. (2011). Okul öncesi eğitimde temel becerilerin ve sosyal davranışların kazandırılması. *Okul Öncesi Eğitime Giriş*. Haktanır, G. (ed). (5. bs.). Ankara: Anı Yayıncılık.

Atabey, D. (2014). *Okul öncesi sosyal değerler kazanımı ölçeğinin geliştirilmesi ve sosyal değerler eğitimi programının anasınıfına devam eden çocukların sosyal değerler kazanımına etkisinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Aydın, A. (2014). *Eğitim psikolojisi gelişim-öğrenme-öğretim*. (13. bs.). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Aydın, M.Z. (2008). *Ahlak öğretiminde örnek olay incelemesi yöntemi*. (3. bs.). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Ayhan, H. (1982). *Eğitime giriş ve islamiyetin eğitime getirdiği değerler*. İstanbul: Damla Yayınevi.

Aykaç, N. (2014). *Öğretim ilke ve yöntemleri*. (2. bs.). Ankara: Pegem Akademi.

Aytan, T. (2011). *Aktif öğrenme tekniklerinin dinleme becerisi üzerindeki etkileri*. (Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Konya.

Bacanlı, H. (2012). *Eğitim psikolojisi*. (18. bs.) Ankara: Pegem Akademi.

Bakan, T. (2018). *Değerler eğitim programının anasınıfına devam eden çocukların değer kazanımı üzerine etkisinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.

Balat, G.U. ve Dağal Balaban, A. (2011). *Okul öncesi dönemde değerler eğitimi etkinlikleri*. Ankara: Kök.

Balat, G. U ve Dağal Balaban, A. (2012). *Okul öncesinde değerler eğitimi ve etkinlik örnekleri*. Ankara: Pegem Yayınları.

Başaran, İ. E. (2005). *Eğitim psikolojisi gelişim öğrenme ve ortam*. (Ocak 6. bs.). Ankara : Nobel Yayın.

Bayhan, P.S. ve Artan, İ. (2011). *Çocuk gelişimi ve eğitimi*. İstanbul: Morpa Yayınları.

Bee, H.& Boyd, D. (2009). *Çocuk gelişim psikolojisi*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.

Beceren Özdemir, B. (2012). *Güçlü başlangıç sosyal duygusal öğrenme programı'nın 5 yaş çocuklarının sosyal ve duygusal gelişimleri üzerine etkisi.* (Doktora tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.

Büyüköztürk, Ş., Çakmak, K.E., Akgün, E.Ö., Karadeniz, Ş . ve Demirel, F. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri.* (15. bs.). Ankara: PegemA.

Bozcan, T. (2018). *Cesur pembe bulut.* İstanbul: Yumurcak Yayınları.

Cabrera, A. (2017). *Gülünç duruma düşme korkusu.* (2. bs.). (A. Uludağ, Çev.) Ankara: Tubitak.

Cabrera, A. (2013). *Gürültü korkusu.*(1. bs.). (A. Uludağ, Çev.) Ankara: Tubitak.

Cabrera, A. (2017). *Karanlık korkusu.* (2. bs.). (A. Uludağ, Çev.) Ankara: Tubitak.

Cabrera, A. (2017). *Yalnız kalma korkusu.* (2. bs.). (A. Uludağ, Çev.) Ankara: Tubitak.

Catic Türkyılmaz, N. ve Karaköse R. ve Saydam, N. ve Uzun Kocagöz, S. ve Gökçek Ulusoy, V. (2014). *Güçlüklerden korkmuyorum* (N. Atçakarlar ve Ş. Kanoğlu, Ed.). İstanbul: Timaş Yayınları.

Creswell, J.W. (2017). *Eğitim araştırmaları: nicel ve nitel araştırmanın planlanması, yürütülmesi ve değerlendirilmesi.* (H. Ekşi, Çev. Ed) İstanbul: Eğitim Danışmanlığı ve Araştırmaları Merkezi.

Çağdaş, A. (1997). *İletişim dilinin 4-5 yaş çocuklarının sosyal gelişimine etkileri.* (Doktora Tezi), Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Çevik Çayır, Y. (2014). *Türkçe öğretim programlarında değerler ve dede korkut hikayeleri'nin değerler açısından incelenmesi.* (Yüksek Lisans Tezi). Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi. Burdur.

Demir, B. (2002). *Hız. Peygamber ve çocuk eğitimi*. İstanbul: İnsan Vakfı.

Dilmaç, B. (1999). *İlköğretim öğrencilerine insani değerler eğitimi verilmesi ve ahlaki olgunluk ölçeği ile eğitimin sınanması*, Marmara Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.

Dilmaç, B. (2007). *Bir grup fen lisesi öğrencisine verilen insani değerler eğitiminin insani değerler ölçeği ile sınanması*. (Doktora Tezi), Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Dinç, B. (2012). Okulöncesi dönemde değerler eğitiminin yeri ve önemi. *Okulöncesi Dönemde Değerler Eğitimi*. (2. bs.). Arıkan, A. (ed). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Web-Ofset Tesisi.

Doğan, M. ve Gülmez, Ç. (2014). Sabır ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanması: geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı: 42, 263-279*. Erzurum.

Doğan Temur, Ö. ve Yuvacı, Z. (2014). Okul öncesi değer eğitimi uygulayan okullardan seçilen değerlerin ve etkinliklerin incelenmesi. *Eğitim Fakültesi Dergisi 3(1), 122-149*, Amasya Üniversitesi.

Ekici Yaşar, F. (2013). *Okul öncesi eğitim kurumlarındaki aile katılım çalışmalarına katılan ve katılmayan ailelerin çocuklarının sosyal beceri ve problem davranışlar açısından karşılaştırılması*. (Doktora tezi), Marmara Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Ekşi, H. (2003). Temel insani değerlerin kazandırılmasında bir yaklaşım: Karakter Eğitimi Programları. *Değerler Eğitimi Dergisi, 1 (1), 79-96*.

Ekşi, H. ve Katılmış, A. (2011). *Karakter eğitimi el kitabı*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Ekşi, H. (2014). Karakter eğitimi. *Kara tahtayı aşmak öğrenci merkezli öğretmenlik*. (5. bs.). Ed. Işılak Durmuş, H. ve Durmuş, A. 5. bs. İstanbul: Eğitim Danışmanlığı ve Araştırmaları Merkezi.

Eliüşük, A. ve Arslan, C. (2016). Sabır ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanması: Geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları. *Değerler Eğitimi Dergisi* Cilt 14, No. 31, 67-86, Haziran.

Erden, Ş. (2015). Duygusal gelişim. *Erken çocukluk döneminde gelişim*, Ed. Deniz, M.E. Ankara: Maya Akademi.

Ergin, H. ve Yıldız, A. (2015). *Gelişim psikolojisi*. (6. bs.). İstanbul: Nobel Yayınları.

Gazali. (2007). *Ahlak kitabı*. (S. Yıldız, Çev.). İstanbul: İlke Yayınları.

Güngör, E. (1997). *Ahlak psikolojisi ve sosyal ahlak*. (2. bs.). İstanbul: Ötüken Yayınevi.

Güngör, E. (1998). *Değerler psikolojisi üzerinde araştırmalar*. (2. bs.). İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Gülaçtı, F. ve Tümkaya, S. (2012). *Erken çocukluk eğitimi*. Şubat. (2. bs.) Ankara: Pegem Akademi.

Güneş, F. (2015). Değerler Eğitiminde Yaklaşım ve Modeller. *Eğitimde Gelecek Arayışları: Düünden Bugüne Türkiye'de Beceri, Ahlak ve Değerler Eğitimi Uluslararası Sempozyumu*. 16-18 Nisan, Bartın. Yay. haz.: Arzu Güvenç Saygın, Murat Saygın. —Ankara: AKDITYK Atatürk Araştırma Merkezi, 2016.

Hökelekli, H. (2013). *Değerler psikolojisi ve eğitimi*. (2. bs.). İstanbul: Timaş.

Ilgar, M.Z. ve Coşgun Ilgar, S. (2016). *Aile odaklı eğitim kuramdan-uygulamaya*. İstanbul: Ilgar Eğitim ve Danışmanlık ve Yayıncılık.

İnan, H. Z. (2012). Okulöncesi eğitim programında değerler eğitiminin kapsamı. *Okulöncesi Dönemde Değerler Eğitimi*. (2. bs.). Arıkan, A. (ed). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Web-Ofset Tesisi.

İpek, E. (2014). *Beş yaş çocuklarına verilen değerler eğitimi programının sosyal duygusal uyum düzeylerine etkisinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Konya.

Kabaklı Çimen, L. (2008). *Türk töresinde kadın ve aile*. (1. bs.). İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.

Kalyoncu, H. (2012). *Mutluluk için duygu eğitimi*. İstanbul: Yediveren Yayınları.

Karatekin, N., Durmuş, A., Ekşi, H., Durmuş, H.I., Otrar, M. ve Yıldırım, P.K. (2013). *Perese değerler eğitimi öğretmen kitabı*. 10: Özdenetim. İstanbul: EDAM.

Karatekin, N., Durmuş, A., Ekşi, H., Durmuş, H.I., Otrar, M. ve Yıldırım, P.K. (2011). *Perese değerler eğitimi öğretmen kitabı*. 2: Yardımseverlik. İstanbul: EDAM.

Kaya, U. (2013). *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Osmanlı'da ahlak eğitimi*. İstanbul: DEM Yayınları.

Kılıç, Z. (2017). *Yaratıcı dramaya dayalı etkinliklerin 60-66 aylık çocuklara değer kazandırılmasında etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Rize.

Kısa, D. (2009). *Okul öncesi öğretmenlerinin altı yaş çocuklarının sorumluluk eğitiminde başvurdukları disiplin yöntemlerine ilişkin görüşleri*. (Yüksek Lisans Tezi). Adnan Menderes Üniversitesi. Aydın.

Kulaksızoğlu, A. (2017). *Ergenlik psikolojisi*. (19. bs.). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Labbe, B. & Puech, M. (2017). *Cesaret ve korku*. Çıtır Çıtır Felsefe Serisi. (A. Aslan, Çev.). İstanbul: Günışığı Kitaplığı.

Maden, A. (2013). *Aktif öğrenme tekniklerinin ilköğretim 6. sınıf öğrencilerinin yazım ve noktalama kuralları başarısı ve derse karşı tutumlarına etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Erzurum.

Milli Eğitim Bakanlığı. (2013). *Okul öncesi eğitim programı*. Ankara: Vize Yayıncılık.

Milli Eğitim Bakanlığı. (2013). *Erken çocuklukta program modülü*. Ankara: Megep.

Orçan, M. (2004). *Anaokuluna devam eden 6 yaş grubu çocukların sosyal gelişimlerinin algılanan anne-baba tutumları ve bazı değişkenlere göre incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Orçan, M. (2015). Sosyal gelişim. *Erken çocukluk döneminde gelişim*. Ed. Deniz, M.E. Ankara: Maya Yayınları.

Oruç, C. (2010). Okul öncesi dönem çocuğunda ahlaki değerler eğitimi. Muş Alparslan Üniversitesi. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama Journal of Education and Humanities: Theory and Practice Cilt (Vol): 1 Sayı (No): 2 Güz (Fall) 37-60*.

Ömeroğlu, E. ve Sapsağlam, Ö. (2016). *Okul öncesi dönemde karakter ve değerler eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.

Özdemir Özli, Z. (2012). *Okul Öncesi Dönemde Değerler Eğitimi*. (1. bs.). İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.

Paksüt, F. (1982). *Platon ve Platon sonrası*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Polat, Ö. (2012). Aktif Öğrenme. *Okul Öncesinde Özel Öğretim Yöntemleri*. (2. bs.). Ed. Zembat, R. Ankara: Anı Yayıncılık.

Poyraz, H. ve Dere, H. (2003). *Okulöncesi eğitimin ilke ve yöntemleri*. (2. bs.). Ankara: Anı Yayıncılık.

Saltalı Durmuşoğlu, N. (2010). *Duygu eğitiminin okul öncesi dönem çocuklarının duygusal becerilerine etkisi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Samur, Ö. A. (2011). *Değerler eğitimi programının 6 yaş çocuklarının sosyal ve duygusal gelişimlerine etkisi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Santrock, J. W. (2017). *Yaşam boyu gelişim psikolojisi*. (13. bs.). (G. Yüksel, Çev.) Ankara: Nobel Yayınları.

Satır, Ö.C. (2016) Kitap İncelemesi. May, R. (2003). *Yaratma Cesareti*. İstanbul: Metis Yayınları. *Elementary Education Online*, 10(1), k:11-16, 2011. *İlköğretim Online*, 10(1), k: 11-10, 2016. [Online]: <http://ilkogretim-online.org.tr>.

Selçuk, Z. (2014). *Eğitim psikolojisi*. (21. bs.). Ankara: Nobel Yayınları.

Senemoğlu, N. (2012). *Gelişim öğrenme ve öğretimi*. (21. bs.). Ankara: Pegem Akademi.

Slavin, R.E. (2015). *Eğitim psikolojisi*. (10. bs.). (Çev. Yüksel, G.) Ankara: Nobel Yayınları.

Topaloğlu Özdemir, A. (2013). *Etkinlik temelli sosyal beceri eğitiminin çocukların akran ilişkilerine etkisi*. (Doktora Tezi), Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Turaşlı Kuru, N. (2011). Okul öncesi eğitimin tanımı, kapsamı ve önemi. (G. Haktanır Ed.) *Okul öncesi eğitime giriş*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Türk Dil Kurumu (2018). Büyük Türkçe sözlüğü. [http://www.tdk.gov.tr] adresinden erişildi.

Türk, İ. (2009). *Değerler eğitiminde saygı*. (Yüksek Lisans Tezi), Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.

Wensell, Paloma. (2017). *Cesaret küçük kedi*. (2. bs.). (E. E. Şimşek, Çev.) Ankara: Almidilli Yayınları.

Woolfolk Hoy, Anita. (2015). *Eğitim psikolojisi*. (1. bs.). İstanbul: Kaknüs Yayınları.

Yavuzer, H. (1999). *Çocuğunuzun ilk 6 yılı*. (10. bs.). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yavuzer, H. (2010). *Ana-baba ve çocuk*. (21. bs.). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yavuzer, Y. Demir, Z. ve Çalışkan, M. (2006). *Eğitim psikolojisi gelişim ve öğrenme*. (2. bs.). Ankara: Nobel Yayıncılık.

Yazgan, Y. (2017). Çocuğu cesaretlendirmek için neler yapılabilir?. İnternet: <https://hthayat.haberturk.com/anne-ve-cocuk/cocuk/haber/649638-cocugu-cesaretlendirmek-icin-neler-yapilabilir>. Erişim tarihi: [12 Haziran 2018].

Yazgan, Y. (2018). Yolunu değiştirme cesareti nereden kaynaklanır? İnternet:<http://www.yankiyazgan.com/yolunu-degistirme-cesareti-nereden-kaynaklanir/> Erişim tarihi: [12 Haziran 2018].

Yörükoğlu, A. (2007). *Değişen toplumda aile ve çocuk*. (7. bs.). İstanbul: Özgür Yayınları.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (10. bs.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Zulliger, H. (1975). *Çocuklarımızın korkuları*. (K. Şipal, Çev.). İstanbul: Bozak Yayınları.

EKLER

EK.1 Eğitim Uygulamaları

1.Oturum

Etkinlik Adı: Cesaret Küçük Kedi Minnoş

Süre : 30 Dakika

Materyal : Hikaye Kitabı

Hazırlayan : Aybüke Yıldırım

Süreç

Çocuklara sandalyelerini alarak halka şeklinde oturmaları söylenir. Cesaret küçük kedi adlı hikaye okunur. Hikaye sonrası çocuklarla en çok akıllarında kalan yerleri anlatmaları istenir.

Kedicik Minnoş, gecenin bir yarısı uykusundan uyandı. “İyi uyumuşum!” dedi gerinerek. Kafasını sepetçiğinden dışarı doğru uzattı. “Neredeyim acaba? Burayı ilk kez görüyorum!” diye mırıldandı. Minnoş yabancı bir evdeydi. “Ben uyurken biri beni buraya getirip bırakmış olmalı.” diye düşündü kedicik. Annesi de orada değildi. “Korkmana gerek yok, Minnoş” dedi kendi kendine, “Artık kocaman bir kedi oldun.” Biraz korkuyor olmasına rağmen, merak içinde sepetçiğinden çıktı. “İşte kedi kumum ve yem kabım burada .” diye düşündü sakince Minnoş. Burada ne kadar da kibar insanlar yaşıyordu, yem kabına onun en sevdiği yemeği koymuşlardı! Küçük kedicik başını bütün mobilyalara sürttü. “Artık her yer benim gibi kokacak ve böylece herkes benim bu evde olduğumu bilecek!” dedi. Bu sırada bir koltuk gözüne çarptı kedicikin. Koltuklara bayılırdı! Hop diye koltuğa sıçradı. Yumuşacık yastıkların üzerinde yuvarlandı. “Yalnız olmak hiç de fena değilmiş!” diye düşündü. “Şimdi canım ne yapmak istiyorsa yapabilirim!” Tam o sırada bir merdiven gözüne ilişti. “Of ne kadar yüksekmiş!” dedi Minnoş merdivene doğru bakarken. Heyecandan kalbi hızla çarpıyordu. “Haydi biraz cesaret Minnoş!” dedi kendi kendine. “Kim beni korkutabilir ki! Bir tıslarım, kabarıcı tırnaklarımı çıkarırım, geçer gider!” Ağır adımlarla ilerledi. Hoop, hoop, haydi zıpla! Minnoş yukarıya ulaştığında karşısında bir kapı gördü. “Acaba kapıyı açmayı başarabilir miyim?” diye düşündü. Minnoş bir

sıçradı, iki sıçradı, üçüncüde... İşte! Kapı açılmıştı. Ne kadar tuhaf hayvanlar yaşıyor burada!” dedi Minnoş şaşkınlıkla. Kocaman bir ayı pırıl pırıl parlayan gözleriyle dik dik ona bakıyordu! “Merhaba, ben Minnoş,” diye kekeledi kedicik. Ama ayı yanıt vermek yerine öne doğru düştü... Kedicik korkuyla yana sıçradı! Hemen oradan kaçmak istiyordu. “Yalnızca korkaklar kaçır!” diye düşündü sonra. “Kim beni korkutabilir ki! Bir tıslarım kabarır tırnaklarımı çıkarırım, geçer gider!” Kocaman ayı orada öylece kıpırdamadan duruyordu. Minnoş büsbütün şaşırılmıştı! “Bu yalnızca kumaştan yapılmış oyuncak bir ayı! Diğerleri de öyle. Bunlardan mı korktum ben?” dedi mutlulukla. “Bu evde canlı hayvanlar da var mı acaba? Bir fare bulsam ne güzel olurdu!” dedi Minnoş. Minnoş bu sırada duvarın içinde bir boşluk fark etti. Hemen tırmanıp kokladı, sonra da kafasını içine soktu. Sonra birden aşağı düştü. İçerisi kapkaranlıktı. Minnoş korkuyla miyavladı. “Haydi biraz cesaret, Minnoş! Buranın bir girişi olduğuna göre mutlaka bir çıkışı da olmalı!” Kedicik bir an önce oradan kurtulmak istiyordu. Gerçekten de Minnoş sonunda bu karanlık yerden bir çıkış yolu buldu. Minnoş merakla çevresine bakındı. Burası korkunç canavarların yaşadığı bir mağaraya benziyordu! Tam o anda kocaman canavar, dev gibi pençelerini Minnoş’a doğru uzattı. “Miyavv, miyav!” Küçük kedicik korkudan dondu kaldı. “Bir şey yapmalıyım ama ne?” diye düşündü. Ansızın ona cesaret veren sözler aklına geldi: “Kim beni korkutabilir ki! Bir tıslarım, kabarır tırnaklarımı çıkarırım, geçer gider!” diyerek tısladı Minnoş. Ancak canavarın ona yönelmiş pençeleri hiç hareket etmiyordu! Minnoş yavaşça canavara yaklaştı. “Ama bu yuvarlanıp rulo yapılmış eski bir halı yalnızca!” dedi şaşkınlıkla. “Eh, o zaman bundan korkmama hiç gerek yok ki! Halının püskülleriyle ne de güzel oynanır!” Kedicik yukarı doğru bakınca köşedeki tavan arası penceresini gördü. “Acaba yukarıda fareler yaşıyor olabilir mi?” diyerek dikkatlice baktı kedicik. Gerçekten de orada tam üç tane fare vardı! Aslında onlar fare değil yarasaydılar, ancak küçük kedicik bunu bilmiyordu. “Ama bu fareler çok tuhaf görünüyorlar.” diye mırıldandı. “Baş aşağı asılı duruyorlar ve kanatları var!” Aniden kedicğin başı üzerinde bir sağa bir sola pırpır uçuşmaya başladılar. Minnoş’un korkudan tüyleri ürpermişti. “Böylesine tuhaf hayvanları daha önce hiç görmedim.” diye mırıldandı. Yarasalara doğru atlayıp sıçırıyordu. Yarasalara tıslayıp onları korkutmak istiyordu. Minnoş sonunda yorgun düştü. “Şimdi sepetimde yatıyor olmak isterdim...” diye düşündü. Ama kedicik nerede olduğunu bile bilmiyordu... Dönüş yolunu nasıl bulacaktı? Çevresine bakındı. Kanatlı fareler yok olmuşlardı. “Kesin pencereden kaçmışlardır.” diyerek pencereye tırmandı. Burnuna tertemiz havanın

kokusu geliyordu. Önce başını pencereden dışarıya doğru uzattı, sonra da patilerini...’’Eyvah, burası çok dik!’’ Minnoş ne olduğunu anlayamadan çatıdan aşağıya doğru kaymaya başladı. ‘’Miyavv, miyav!’’ diye dehşetle haykırıyordu. ‘’Miyavv’’ diye yanıtladı onu, büyükçe bir kedi. Tam zamanında fırlayıp kurtardı Minnoş’u. Küçük kedicik az kalsın aşağı yuvarlanıyordu! ‘’Çatılarda nasıl dolaşacağını öğrenmen gerek kedicik! Sana etrafı göstermemi ister misin?’’ dedi büyük kedi. ‘’Evet, ama daha sonra. Şu anda çok yorgunum. Sepetime gidip yatmak istiyorum. Ama oraya nasıl gideceğimi bilmiyorum.’’ diye yanıtladı Minnoş. ‘’Haydi gel bakalım, ben yolu biliyorum. Önce şu ağacın dalına sıçrayalım.’’ Aniden ‘’Grr! Hav’ Hırr!’’ diye bir ses duydular. ‘’Endişelenme, bu sadece bir köpek. Biraz korkunç görünür ama korkmana hiç gerek yok çünkü onunla biz eski dostuz.’’ dedi büyük kedi. İkisi hızla ağaçtan aşağıya indiler. Köpek derin bir uykuya dalmıştı. ‘’Bak oradaki pencere açık. Oradan içeriye girebilirsin.’’ dedi büyük kedi. ‘’Harika!’’ dedi Minnoş. ‘’Sende benimle geliyor musun?’’ diye sordu büyük kediye. ‘’Hayır, ama yarın tekrar görüşürüz. Sana iyi uykular küçük kedicik!’’. ‘’Bu odayı tanıyorum. İşte benim sepetim!’’ diyerek sepetinin içine atladı Minnoş. Mutlulukla mırıyordu, ‘’Mırr...Mırr...Mırr...’’. ‘’Macera dolu bir geceydi!’’ diye düşündü, ‘’Ama artık karanlıktan, canavarlardan ve kanatlı farelerden hiç korkmayacağım ve büyük kediyle birlikte çatılarda dolaşıp gerçek fareleri yakalayacağım.’’ Artık hiç korkmuyordu. Minnoş kendini gerçekten ferahlamış hissediyordu. Pencereden süzülen güneş ışınları tüylerini yumuşakça okşuyordu. ardından gözleri kapandı ve güzel bir uykuya daldı.

Yazar: Paloma Wensell

2.Oturum

Etkinlik Adı: KİM HAKLI

Etkinlik Süresi: 30 Dakika

Malzemeler : EK-89

HAZIRLAYAN : Zeynep Ö. ÖZDEMİR (Değerler Eğitimi Merkezi)

SÜREÇ

- Çocuklara EK-89 gösterilir ve resimler hakkında tek tek konuşulur.

- Hangi davranışın doğru, hangi davranışın yanlış olduğu sorularak çocukların bu konudaki fikirleri dinlenir.
- Çocuklara ‘‘Bu insanlar sizce neden böyle bir davranış sergiliyorlar?’’ sorusu yöneltilir.
- Ardından çocuklara kimin haklı kimin haksız olduğu sorulur.
- Çocuklara çevrelerinde gördükleri doğru ve yanlış davranışlar sorulur, bu davranışlardaki haklı ve haksız olanlar tespit edilir.
- Son olarak birlikte kim haklı oyunu oynanır, öğretmen çocukları ikişerli gruplara ayırır ve her gruba bir durum vererek bunu canlandırmalarını ister.
- Oyun oynarken arkadaşı ile alay edip ona gülen bir çocuk.
- Yanlışlıkla oyuncağını yere düşüren arkadaşına kötü söz söyleyen çocuk vb.
- Durum sonunda diğer gruplara kimlerin haklı ve haksız olduğu sorulur. Doğru cevap veren gruplar birer puan alırlar. Oyun sonunda en çok puan alan grup birinci olur.

3. Oturum

Etkinlik Adı: DÜRÜST MAYMUN TOTİ

Etkinlik Süresi : 30 Dakika

Materyal : ---

Hazırlayan : Gülden Uyanık BALAT

SÜREÇ

- Öğretmen çocuklara ‘Bazen insanlar dürüst davranmayıp yalan söylerler. Böyle davrandıklarında neler hissederler?’ diyerek düşünmeleri için biraz zaman verir. Cevapları alınır. Sonra öğretmen ‘Kahramanımız maymun Toti neler yapmış ve neler hissetmiş, öğrenelim.’ diyerek ‘Dürüst Maymun Toti’ adlı hikayeyi çocuklara okur, hikayenin sonunda çocuklara:
  - Annesi Maymun Toti’ye ne dedi?
  - Maymun Totiyi çağıran kimdi?
  - Karga Babi ona neler söyledi? Onu nasıl ikna etti?
  - Maymun Toti karnı acıkınca ne yaptı?

- Muzları yemesi doğru bir davranış mı?
- Eve dönünce annesine ne dedi ve ne yaptı?
- Maymun Toti odasına gidince neler yaşadı? Niye içi hiç rahat değildi?
- Siz Maymun Totinin yerinde olsanız neler yapardınız?
- Maymun Toti ne yaptı? Annesine anlatınca neler yaşandı?
- Maymun Toti annesinin dediklerini yaptıktan sonra neler hissetti? Daha mı huzurluydu?

gibi sorular sorularak cevapları alınır. Yalan söylendiğinde insanların içinin hiç rahat olmadığı, huzursuz oldukları hakkında konuşulur.

DÜRÜST MAYMUN TOTİ

Ormanlar ülkesinin yeşilliklerle dolu ağaçlarının arasında bir maymun yaşarmış. Adı maymun Toti'ymiş. Maymun Toti ağaçlarda gezinmeyi ve muz yemeyi çok severmiş. Yine ağaçlarda gezerken annesi bayan Toti: Toti fazla uzaklaşma. Maymun Toti: Tamam anneciğim uzaklaşmam, demiş. Ama Maymun Toti diğer ağaçları da merak ediyormuş. Yanına Karga Babi gelmiş.

-Merhaba Maymun Toti, gelsene buraya.

-Yok, gelemem.

-Niye?

-Çünkü annem oraya gitmemi istemiyor.

-Annen burada yok ki gelebilirsin, annene de gitmedim dersin.

-Maymun bunu duyunca duraksamış ve

- Şeyy. Bunu yapamam, anneme yalan söyleyemem.

Karga Babi:

-Bu küçük bir yalan, hiçbir şey olmaz, bana inan, demiş.

Maymun Toti ağaçları çok merak ediyormuş. Bir an gitsem mi acaba diye yine düşünmüş.

-Ağaçların yeşil yapraklarının arasında, gökyüzünde uçar gibi ağaçtan ağaca atlamak çok güzel olur ama annem şey... olabilir mi? Nasıl gitmedim derim ben?

Karga Babi: -Anlamaz bile annen

Gönlünce eğlen sen Küçük yalan nasıl olsa Hiçbir şey olmaz sana

Maymun Toti bunları duyunca aldanmış, yalanlara kanmış.

-Tamam o zaman, hadi gidelim hemen, demiş. Ve Maymun Toti haber vermeden düşmüş yollara. Ağaçlardan atlaya atlaya ilerlemiş. Gökyüzünün keyfini çıkarmış.

-Hiçbir şey olmadı işte, demiş. Karga Babi'ye bakmış. Yokmuş. Zaman çok hızlı geçmiş. Karnı acıkmaya başlamış. -Muz olsa da yeşem keşke. Biraz ileride ağaca asılı bir muz sepeti görmüş. Yanına gitmiş, etrafına bakınmış, kimsecikler yokmuş. Maymun Toti dayanamamış, muzları yemeye başlamış. Muzlar o ağacın sahibi Bayan Goril'e aitmiş. Bayan Goril ağacına gelirken Maymun Toti'yi görmüş.

-Hey ! Sen de kimsin? diyerek koşmaya başlamış.

Maymun Toti, Bayan Goril'i görünce çok korkmuş. Hemen oradan uzaklaşmış, hiç durmadan eve varmış. Soluk soluğa içeri girmiş. Annesi: -Ne oldu?

-Hiç hiç, hiçbirşey olmadı, ben yorgunum, yatıp dinleneceğim demiş.

Annesi bir şeyler olduğunu anlamış. Ama maymun Toti'ye çok güveniyormuş. Onun neler olduğunu anlatacağından eminmiş. Maymun Toti'ye biraz zaman tanımış.

Maymun Toti yatağına yatmış, sonra kalkmış. Çok mutsuzmuş. Yalan söylediği için kendini kötü hissediyormuş. Doğru davranmadığı için üzgünmüş. Yaptığı hareketlerin hiç doğru olmadığını çok iyi biliyormuş. Bayan Goril'in bağırıışlarını hala duyar gibiymiş, sesi hala kulaklarında çınliyormuş. Annesine doğruları anlatmaya karar vermiş. Sonucu ne olursa olsun doğruları söylemeliyim, doğruluktan ayrılmamalıyım, diyerek annesinin yanına gitmiş. Utana sıkıla herşeyi anlatmış. Bayan Toti: -Yanlıı şeyler olduğunun farkındaydım ve anlatacağıını düşündüm. Doğruları gelip söylemen çok dürüst bir davranış fakat sözümü dinlememiş olman yanııştı, demiş. Bayan Toti, Maymun Toti'ye muz ağaçlarından sepete muz toplamasını sonra da onu Bayan Goril'e götürmesini, ayrıca yarın tüm gün evden çıkamayacağını söylemiş. Maymun Toti bunlara biraz üzülse de doğruyu söylediği ve rahatladığı için artık huzursuz değilmış. Sepete muzları toplamış. Annesiyle Bayan Goril'in evine giderek özür dilemiş ve hatasını telafi için muzları almasını rica etmiş. Bayan Goril, Maymun Toti'nin özrünü kabul etmiş. Dürüst ve cesaretli olduğu için tebrik etmiş. Bayan Goril'le vedalaşıp eve geri dönmüşler.

Maymun Toti sabah dışarı çıkamıyacağı için çok üzgünmüş ama doğruları söyleyip dürüst davrandığı için mutluymuş. -Yalan söylemenin üzüntüsü daha çok kötü, diyerek uykuya dalmış.

4. Oturum

Etkinlik Adı: ENGELLERİ AŞIYORUM

Etkinlik Süresi : 30 Dakika

Materyal : iP

Hazırlayan : AYBÜKE YILDIRIM

SÜREÇ

Çocuklardan oyun oynamak için sıra olmaları istenir ve oyunun kuralları anlatılır. Engelleri aşıyorum oyunu için iki çocuk seçilir ve seçilen çocuklar karşılıklı ipi tutarlar, sıra olan çocuklar ise bu ipin üzerinden atlarlar. Daha sonra kademeli olarak ipi yükselterek oyun tekrarlanır. İp yükseldiğinde de çocukların atlamaları teşvik edilir.

Oyun bittikten sonra çocuklar halka şeklinde oturur ve oyunun değerlendirmesi yapılır.

5. Oturum

Etkinlik Adı: HAYIR

Etkinlik Süresi: 30 Dakika

Malzemeler : ---

Hazırlayan : Aybüke YILDIRIM

SÜREÇ:

Etkinliğe başlamadan önce herkes halka olacak şekilde oturulur. Çocuklara etkinlik ile ilgili sorular sorulur. Çocuklar hangi durumlarda hayır denir? Siz hayır demekte zorlanır mısınız? Biri size hayır dediğinde ne hissedersiniz? Çocuklar hayır demek karşınızdaki kişi sizi sevmeyecek anlamına gelmez.

Etkinlik için çocukların ikişerli grup olmasını isteriz. İlk önce cevabı evet ya da hayır olabilecek sorular sormalarını teşvik edilir. Çocuklara sorunun cevabı ne olursa olsun hayır demelerini isteriz. Çocuklar arkadaşınız size hayır deyince ne hissettiniz? diye sorulur. Çocuklara bu sefer yine soru sormalarını ama gerçekte ne cevap vermesi gerekiyorsa gerçek cevabı vermesi teşvik edilir. Hayır cevabını vermenin doğal olduğu belirtilir. Sırayla herkes rol oynadıktan sonra öğrencilerden ilk durumda yaşadıklarıyla ikinci durumda yaşadıklarını karşılaştırmaları için sorular sorulur. Etkinliği sonlandırırken öğrencilerden güçlü bir şekilde “hayır” diye bağırmasını isteriz.

6. Oturum

Etkinlik Adı : YILMAYAN KİRPI

Etkinlik Süresi: 30 Dakika

Malzemeler : Ek-116

Hazırlayan : Zeynep Ö. ÖZDEMİR (Değerler Eğitimi Merkezi)

SÜREÇ

- Çocuklardan gözlerini kapatmalarını ve hikayeyi hayal etmeleri isteriz. “Yılmayan Kirpi” hikayesi okunur. Hikaye zaman zaman kesilerek, olacaklar hakkında çocukların tahminleri alınır.
- Hikaye sonrasında çocuklarla hikaye hakkında konuşularak aşağıdaki sorular sorulur.
- İprik neden balonları tutamıyormuş?
- İprik balonlar patladığında ne hissetmiş olabilir? Vatsan ne hissetmiş olabilir?
- Annesi İprik’e ne söylemiş?
- İprik balonlarla oynamayı nasıl öğrenmiş?
- İprik pes etseydi ne olurdu?
- Son olarak çocuklardan hikayenin resimlerini çizmeleri isteriz ve birlikte bir hikaye kitabı oluşturulur.
- Ek-116’daki resim öğretmenin isteğine göre hikaye kitabının kapağı olarak kullanılabilir ya da boyamaları için çocuklara dağıtılabilir.

YILMAYAN KİRPİ İPRİK

İprık, balonla oynamayı çok seven küçük bir kirpi yavrusuydu. Bir kirpi balonla nasıl oynar demeyin, bütün kirpiler oynayamaz, ama İprık çok azimli bir kirpi olduğu için oynayabiliyor. Nasıl mı? Merak ettiniz değil mi? Dinleyin o zaman.

İprık ve tavşan Vatşan çok iyi iki arkadaşmış, birlikte saatlerce oyun oynar ve hiç kavga etmezlermiş. Bir gün İprık ile Vatşan her zamanki oyun saatlerinde bahçede buluşmuşlar ama o günkü buluşmada her zamankinden farklı bir durum varmış. Vatşan parka elinde rengarenk bir sürü balonla gelmiş. İprık daha önce hiç balon görmediği için çok şaşırılmış ve Vatşan'a elindekilerin ne olduğunu sormuş. Vatşan yüzünde büyük bir gülümsemeyle "Balon" diye cevap vermiş. "Balon mu? Balon da ne?" demiş İprık hayretle. "Daha önce hiç balon görmedin mi?" demiş Vatşan, "Hayır ne kadar da güzeller." diye yanıtlamış İprık. Vatşan arkadaşına bir tane balon uzatarak onunla oynayabileceğini söylemiş. İprık çok sevinmiş ve hemen elini uzatıp balonu almış, ama o da ne! Balon İprık'ın dikenlerine değmiş ve hemen patlayıvermiş. İprık bu duruma çok üzülmüş, arkadaşının üzüldüğünü gören Vatşan, İprık'e üzülmemesini söylemiş ve hemen bir balon daha vermiş ama bu balonunda sonu aynı olmuş. Bir balon daha bir balon daha derken Vatşan'ın bütün balonları patlamış. İprık bu kez arkadaşının bütün balonlarını patlattığı için üzülmüş ve arkadaşına: "Özür dilerim arkadaşım, benim yüzümden bütün balonların patladı!" demiş. Vatşan "önemli değil yenisini alırız, üzülme!" demiş.

İprık eve gittiğinde çok üzgünmüş, bu durumu fark eden annesi İprık'e neden üzgün olduğunu sormuş. İprık annesine bütün olanları anlatmış. Annesi İprık'e üzülmemesini söylemişve eklemiş, "Bir şeyi başarmayı istiyorsan çaba sarfetmelisin ve başarısız olsan bile asla pes etmemelisin." demiş.

Ertesi gün İprık bakkala gitmiş ve harçlığının bir kısmıyla rengarenk bir sürü balon alarak Vatşan'ın yanına gitmiş. Vatşan çok şaşırılmış, "Arkadaşım neden balon aldın, onlarla oynayamıyorsun, hemen patlıyorlar." demiş. İprık arkadaşına annesinin söylediklerini anlatmış ve pes etmeyeceğini söylemiş.

İprık ve Vatşan bu problemi birlikte çözmeye karar vermişler ve Vatşan balonları şişirmeye başlamış, İprık ise balonları patlatmadan tutmaya çalışıyormuş, ilk birkaç balonu patlatmış ama yavaş yavaş balonları patlatmadan nasıl tutabileceğini öğrenmeye başlamış. Böyle böyle uzun uğraşlar sonunda İprık bırakın elinde tutmayı,

balonlarla oynamayı bile başarmış. İşte böyle çocuklar, o günden sonra arkadaşları İprık'e "Yılmayan Kirpi İprık" demeye başlamışlar. Artık Vatşan ve İprık birlikte balonlarıyla oynayabiliyorlarmış, İprık balonlarla oynayabildiği için çok mutluymuş.

7. Oturum

Etkinlik Adı: TOPLAR KUTUYA

Etkinlik Süresi : 30 Dakika

Malzemeler : Kutu, top.

Hazırlayan : Zeynep Ö. ÖZDEMİR (Değerler Eğitimi Merkezi)

SÜREÇ

- Çocuklara birlikte oyun oynayacakları söylenir ve sınıfın bir köşesine bir kutu konur.
- Çocukların tekli sıra olmaları sağlanır. Çocuklara bir top verilerek sırayla ellerindeki topu kutuya atmaları söylenir.
- Onlardan bu atışı yaparken öğretmenin belirlediği çizgiden öteye geçmemeleri istenir.
- Kutu, çocukların hiçbirinin başaramaması için çocuklara çok uzak bir mesafeye konmuş olmalıdır. İlk denemede tüm çocukların başarısız olmaları amaçlanmaktadır.
- İlk denemede başarısız olan çocukların bu konudaki fikirleri alınır, çocuklara fark ettirilmeden atışı yaptıkları çizgi çocukların atışı yapabilecekleri kadar yaklaştırılır.
- Öğretmen, çocukların fikirlerini aldıktan sonra gerekirse onları yüreklendirir ve zaman zaman bazı şeyleri başaramasalar da kendilerine olan güvenlerini kaybetmemeleri konusunda onlarla sohbet eder.

8. Oturum

Etkinlik Adı : CESARETLİ BULUTUN HİKAYESİ

Etkinlik Süresi: 30 Dakika

Malzemeler : Hikaye Kitabı

Hazırlayan : AybÜke YILDIRIM

SÜREÇ

Çocuklara ‘‘Cesur Pembe Bulut’’ hikayesi okunur. Hikaye sonrası çocuklara sorular sorulur.

- Küçük Bulut cesaretini nasıl topladı?
- Küçük bulut cesaretli davranmasaydı neler olabilirdi?
- Öz güvenimizin olması neden önemlidir?
- Hikayenin adı başka ne olabilirdi?

9. Oturum

Etkinlik Adı: KURTTAN KURTUL

Etkinlik Süresi : 30 Dakika

Malzemeler : ---

Hazırlayan : Zeynep Ö. ÖZDEMİR (Değerler Eğitimi Merkezi)

SÜREÇ

Çocuklara birlikte ‘‘Kurttan kurtul’’ oyunu oynanacağı söylenir ve oyun anlatılır.

Çocuklardan biri kurt, biri anne tavuk diğerler ise civciv olur. Anne tavuk sınıfın bir köşesinde belirlenen kümeste durur, civcivler ise sınıfın diğer köşesinde oyun oynarlar. Kurt, anne tavuk ile civcivlerin ortasında herhangi bir şeyin arkasına saklanır. Anne tavuk, civcivlerine seslenerek eve gelmelerini söyler ama civcivler kurttan korktukları için gelemeyeceklerini söylerler. Anne ise ‘‘Gelmeye çalışın, bir yol bulmaya çalışın’’ der ve onları yüreklendirir. Civcivler kurda yakalanmamak için farklı yollar deneyerek evlerine ulaşmaya çalışırlar, kurt ise onları yakalamaya çalışır. Yakalanmadan eve gidenler alkışlanarak ödüllendirilirler. Oyun sonunda çocuklarla zor durumlarla karşı karşıya kaldığımızda yapmamız gerekenler ve sonuca ulaşmanın önemi hakkında sohbet edilir.

10. Oturum

Etkinlik Adı: GÖLGESİNDEN KORKAN KÖSTEBEK

Etkinlik Süresi: 30 Dakika

Malzemeler : Ek-40, 41,42,43

Hazırlayan: Zeynep Ö. ÖZDEMİR (Değerler Eğitimi Merkezi)

SÜREÇ

- Çocuklara gölgesinden korkan köstebek hikayesi kuklalar yardımıyla anlatılır.
- Hikaye sonunda çocuklara aşağıdaki sorular sorularak çocukların bu konudaki fikirleri alınır.
- Köstebek evden neden çıkmıştı?
- Dışarıda nelerle karşılaştı?
- Neden korktu?
- Köstebek evden çıkarken neden izin almadı?
- İzin almadığı için pişman oldu mu?
- Neden pişman oldu? vb.
- Son olarak, çocuklarla, annelerimizden neden izin almamız gerektiği ve izin almanın önemi hakkında konuşulur.

GÖLGESİNDEN KORKAN KÖSTEBEK

Küçük köstebek doğduğundan beri yuvasından hiç çıkmamış. Aslında hep merak ediyormuş dışarıdaki hayatı, ama annesi biraz daha büyümesi gerektiğini söylüyormuş hep. Bir gün küçük köstebek, annesinin yokluğunu fırsat bilip dışarı çıkmaya karar vermiş. Kafasını yuvasından çıkarmış ve etrafına bakınmış. ‘‘Dışarı ne kadar da güzel’’ demiş kendi kendine. Yuvasından çıkıp etrafını izleyerek yürümeye başlamış. Küçük köstebek dışarı çıktığı için çok mutluymuş ama bir yandan da, dışarıda onu nelerin beklediğini bilmediği için çok korkuyormuş. Üstelik annesinden izinsiz dışarı çıktığı için de suçluluk hissediyormuş. Yolda bir ağaç görmüş ve ‘‘Bunlar annemin bana bahsettiği ağaçlar olmalı’’ diyerek devam etmiş.

Yolda yepyeni bir sürü şey görmüş ve gördüğü her şeyi merakla incelemiş. Ama o da ne! Yerde simsiyah bir şey dikkatini çekmiş. Küçük köstebek çok korkmuş ve yerdeki siyah şeyden uzaklaşmaya çalışmış ama yerdeki siyah şey devamlı onu izliyormuş. Küçük köstebek koşmaya başlamış, ama ne kadar hızlı koşarsa koşsun siyah şey

arkasından onu izlemeye devam ediyormuş. Koşarken bir ağacın gölgesine girmiş ve siyah şeyin kaybolduğunu görmüş, gittiğini düşünerek çok sevinmiş. Ağacın gölgesinden çıkıp evine dönmeye karar vermiş ama gölgeden çıkar çıkmaz siyah şey yine ortaya çıkmış. Küçük köstebek korkuyla ağacın gölgesine geri dönmüş ve ağlamaya başlamış.

Tam o sırada yoldan bir tavşan ve arkadaşı baykuş geçiyormuş. Ağacın altında ağlayan köstebeği görünce yanına gelip neden ağladığını sormuşlar. Küçük köstebek onlara her şeyi anlatmış. Tavşan ve baykuş gülümseyerek yerdeki siyah şeyin korkulacak bir şey olmadığını, onun köstebeğin gölgesi olduğunu söylemişler. Herkesin bir gölgesi olduğunu ve gölgenin güneş ışığı olduğunda oluştuğunu söylemişler.

Küçük köstebek çok rahatlamış ve evine gitmeye karar vermiş ama korkuyla kaçarken evden çok uzaklaştığını fark etmiş. Tavşan ve baykuş üzülmemesini, ona yardım edeceklerini söylemişler ve baykuş yüksekte uçarak köstebeğin yuvasını aramış, tavşan ise korkmaması için köstebekle birlikte yürümüş. Tavşan ve baykuş köstebeği evine götürmüşler ve ona bir daha annesinden izinsiz dışarı çıkmamasını söylemişler. Zaten bu olayda köstebeğe ders olmuş ve bir daha annesinden izinsiz hiç bir şey yapmamış.

11. Oturum

Etkinlik Adı : BEN BU YÜZDEN DEĞERLİYİM

Etkinlik Süresi: 30 Dakika

Malzemeler : --

Hazırlayan : Zeynep Ö. ÖZDEMİR (Değerler Eğitimi Merkezi)

SÜREÇ

Çocuklara birlikte “Ben bu yüzden değerliyim” adlı drama oyununu oynayacakları söylenir ve drama oyunu anlatılır.

Çocuklara reklamların neden yapıldığı ve ne işe yaradığı sorulur. Reklamın bir ürünü tanıtmak için yapıldığı cevabına ulaşmaları sağlanır.

Çocuklar sırayla kendi reklamlarını yaparlar. Herkes kendisinde olan güzel ve farklı özellikleri sayar ve kendisini neden sevdiğini, kendisine neden saygı duyduğunu ve

başarılı olduğu alanları yapabildiği işleri söyler. ‘‘Ben bu yüzden değerliyim’’ cümlesi ile konuşmasını bitirir. Etkinlik sonrasında tartışma aşamaları gerçekleştirilir ve çocuklarla sevgi, güven, kendini tanıma ve kendimize güvenmemiz hakkında soru-cevaplarla sohbet edilir.

Öğretmen çocuklara takıldıkları yerde yardım etmeli ve kendi özelliklerini fark etmelerine yardımcı olmalıdır. Drama etkinliği sonunda, destekleyici etkinlik olarak çocuklara boya kalemleri ve boş resim kağıtları verilir, çocuklardan kendi resimlerini yapmaları istenir. Bu resimlerle çocuklar kendi reklamlarını yapacaklardır.

12. Oturum

Etkinlik Adı : GÜRÜLTÜ KORKUSU

Etkinlik Süresi : 30 Dakika

Malzemeler : Hikaye kitabı Tubitak Yayınları

Hazırlayan : Aybüke Yıldırım

SÜREÇ

Çocuklar halka şeklinde oturtulur ve hikaye hakkında bilgi verildikten sonra resimleri gösterilerek hikaye okunmaya başlanır;

Basi yumurtasının içindeydi ve dışarı çıkmak istemiyordu. Dışarıda neyle karşılaşacağını bilmiyordu. Şimdilik sadece böğürtü, gürültü ve patırtı gibi şiddetli sesler duyuyordu. O, bunlardan hiç de hoşnut değildi. Korkuyor ve bulunduğu yerde kalmayı yeğliyordu; fakat... Yumurta çok küçüktü. Ve birgün kabuğu kırmaya başladı. Çıkan sesler canını sıkıyordu. Birisi kabuğu kaldırırken korkudan inlemeye başladı. Etrafında bulunan on kocaman ağız, ‘‘Minik bir ejderha!’’ diye bağırdı. Basi nihayet ejderha ailesiyle tanışmış oldu. Onları ürkütücü bulmuştu ve şaşkındı. Hepsinin bir ağızdan konuşması rahatsız ediciydi. Yüksek sesle bağırışıp çağırıyorlardı ve bağırışları da gittikçe şiddetleniyordu; çünkü birbirlerini dinlemiyorlardı. Basi etrafındaki her şeyin döndüğünü hissetti. Sanki bir girdabın içinde kısırılmış gibiydi. Ejderhalar yürüdükçe yerle birlikte Basi’de sarsılıyordu; çünkü kendisini çok korumasız hissediyordu. Attıkları adımlarla yer sanki parçalanıp dağılacakmış gibi görünüyordu. Öyle korkmuştu ki gürültüler kesilene dek, tırmanabildiği en yüksek yere kadar tırmandı. Fakat ejderhalar dövüşüp, birbirlerine

bağırırken çektiği acı eziyete dönüştü. Umulmadık bir biçimde, onlar çok büyüktüler, o ise çok küçüktü. Yaşlı ejderhalar ağaçlardan ve çalılardan meyve toplamakla sorumluydular. Fakat bunu pençeleriyle veya ağızlarıyla yapmıyorlardı. Öylesine hantal ve kabaydılar ki... Bunu ağaç gövdelerine kuyruklarıyla vurup meyveleri düşürerek yapıyorlardı. Bunlar olurken Basi çok korktu; çünkü gökyüzünün başına devrilebileceğini düşünüyordu. “Daha sakın bir yer bulmalıyım,” diye hiddetle söylendi Basi. Minik ejderha çok fazla gürültüden, sürekli korku içinde yaşamaktan usanmıştı. Ormanın içine doğru yürümeye başladı. Fakat orman uçsuz bucaksızdı ve gürültü hiç kesilmiyordu. Nereye gitse, hiç tanınmadık sesler onu takip ediyordu. Basi rüzgarın yaprakları sürüklemesinden bile korktu; bu yüzden şansını ağaçlardan uzak yerlerde denemeye karar verdi. “Hiç şüphem yok, dağlarda sessizliği bulacağım,” diyerek kendi kendisini yüreklendirdi. Minik ejderha huzurunu kaçırarak, can sıkıcı seslerin olmadığı ümidiyle, dağa tırmanmaya başladı. Sonunda gizli gizli esen rüzgardan yakasını sıyırmış gibi görünüyordu. Zirveye ulaştığında, oturdu ve keyifle bir iç geçirdi. Fakat huzurlu anları pek kısa sürdü: Fırtına bulutları gökyüzünü kaplamıştı. Önce bir şimşek çaktı sonra ise gökyüzü hiddetle gürüldedi. Yerinden sıçrayan ejderha öfkeyle bağırdı: “Yeter artıkk!!!”. Bağırışının yankılandığı kayalar sesini ona geri gönderdi. “Bu beniiiiim!” dedi minik ejderha. Basi güçlü yönünü keşfetmişti. Kendisini çok kuvvetli hissediyordu. Geri dönüş yoluna koyulurken, “Korktuğum şey de neymiş?” diye sevinçle gürledi.

Yazar : Aleix Cabrera

13.Oturum

Etkinlik Adı: YALNIZ KALMA KORKUSU

Etkinlik Süresi: 30 Dakika

Malzemeler : Hikaye kitabı Tubitak Yayınları

Hazırlayan : Aybüke Yıldırım

SÜREÇ

Hikaye resimleri gösterilerek okunmaya başlanır. Hikaye okunurken bazı yerlerde durup çocuklara sorular sorulur ve cevaplandırmaları sağlanır. Hikaye bitiminde çocuklarla hikaye ile ilgili sohbet edilir.

Minu yumurtasından çıktığından beri hep babasının, annesinin ya da diğer ejderhaların yanında koşuyordu. Onların, yakınında olmalarına ihtiyaç duyuyordu; çünkü yalnız kalmaktan korkuyordu. Minu, yaşlı ejderhalarla beraber olmayı seviyordu; çünkü kendini güvende hissettiriyorlardı. Ne var ki, yaşlı ejderhaların da bazen yalnız kalmaları gerekiyordu. ‘‘Minu her zaman ayak altındasın’’. Minik ejderha, güçlü adımlarla ilerleyen, iri ejderhalarla birlikte yürümekten korkmuyordu. Yer hafifçe sallanıyor, bu da ona, onlarla beraber olduğunu hissettiriyordu. Minu mağaradayken, hep anne ve babasının yanında oynardı. Annesi de ona çoğu kez, ‘‘Minu, dur, senin yüzünden düşeceğim,’’ derdi. Fakat o sabah, gözlerini açtığında, uyuduğu mağaranın bomboş olduğunu fark etti. Bu durum karşısında kendisini güvensiz ve korunmasız hissetti. ‘‘Anne? Baba? Neredesiniz?’’ Kimse cevap vermeyince, Minu da kendisini yalnız bıraktıklarını anladı. Sonra gözlerini kapadı, titremeye başladı, hem de çok. Minu yumurtasından çıkmadan önce, kabuğunun içinde kendisini ne kadar rahat hissettiğini hatırladı. Kalın kabuğuyla çevriliyken, kendini güvende hissediyordu. Bunun üzerine kabuk parçalarını aramaya karar verdi. Tüm ejderha anne ve babalar bunları mağaralarının bir yerinde saklardı. Bir yumurtanın birbirine tam uyan iki yarısını buldu! Sadece içine girip üstünü kapatması gerekecekti; ama bu, pek de görüldüğü kadar kolay değildi. Yumurta onun büyüdüğü gibi büyümemişti... Bu nedenle onun için fazlasıyla küçüktü. Minu mümkün olan her şeyi denedi, ta ki kabuk paramparça olana dek. Minu korkuyla titriyordu, öyle ki bacakları artık onu taşıyamayacak hale gelmişti. Bastığı yer aniden yumuşamıştı; ince ipliklerin üstünde yürüdüğü, cambazlık yaptığı hissine kapıldı. Minik ejderha bundan ürkünce, ayağını nereye basacağını bilemedi. Öyle şansızdı ki, mağaradan çıkınca ayağı takıldı ve yamaçtan aşağı yuvarlandı. Dışarısı sessizdi. Demek ki arkadaşları yakın çevrede de değillerdi. Minu gözlerini kapadı ve oracıkta kıvrıldı. Başta bir şey hissetmedi. Ama sonra, yavaş yavaş kalp atışlarını hissetmeye başladı. Buum-buum, buum-buum... Kısa süre sonra, yer bir kez daha sallandı. ‘‘Bir ejderhanın yürüyüşü!’’. Minik ejderha gürültünün geldiği yere doğru sevinçle koştu. Bütün ejderhalar oradaydı ve annesi, kucağında minik bir ejderha taşıyordu. ‘‘Bak, bu senin küçük kardeşin,’’ diye açıkladı Minu’ya. ‘‘Kendisini yalnız hissetmemesi için ona arkadaşlık etmen gerekiyor.’’ Minu heyecanla kardeşini kucağına aldı ve kalp atışlarını dinledi. Buum-buum, buum-buum... ‘‘Bu benim içimdekiyle aynı ses!’’ diye bağırdı hayretle. ‘‘Benim ve annenin içimdekiyle de aynı...’’ diye ekledi babası. Minu bundan sonra yalnız kalmaktan hiç

korkmadı. Çünkü herkesin aynı sesle birbirine bağlı olduğunu artık biliyordu: Buum-buum, buum-buum... Yazar: Aleix Cabrera

14. Oturum

Etkinlik Adı: KARANLIK KORKUSU

Etkinlik Süresi : 30 Dakika

Malzemeler : Hikaye Kitabı Tubitak Yayınları

Hazırlayan : Aybüke Yıldırım

SÜREÇ

Resimleri gösterilerek hikaye okunur. Hikaye bittikten sonra sohbet edilerek çocukların kendi deneyimlerini anlatmasına fırsat verilir.

Karanlığın içinde ne olduğunu hiç sorduğunuz oldu mu? Piro yumurtadan çıktığından beri her gece beni sorardı kendisine. O, karanlığın onu korkutan her şeyi sakladığını düşünürdü. Mesela homurdanan yaşlı ejderhaları ve yılanları...Karanlık bir yerde, çıkan herhangi bir ses kulağa daha yüksek gelir. Diğer bütün ejderhalar da bunu bildiğinden, Piro'yu korkutarak eğlenirlerdi: ayaklarını yere vururlar, bağırırlar ve ıslık çalarlardı. Güneş batarken gölgeler büyür, gittikçe uzar ve canlanıyormuş gibi görünürler. "Ne korkunç! Benim gölgem bile benden daha büyük!" Piro bunun farkına vardığında korkarak kaçmaya başlardı. Onu izleyen arkadaşları ise gülmekten yere yıkılırdı. Minik ejderha eskisi gibi, anne ve babasının arasına sokulmak için tekrar çok küçük olmak istiyordu. Ama artık büyümüştü. Ona böyle demişlerdi ve yalnız uyumak zorundaydı. Son alev de söndüğünde herşey tekrar karanlığa bürünürdü, o ise tüm gece boyunca uyuyamazdı. Minik ejderha mağarasının dışına çıkar ve gökyüzündeki kocaman boncuğu arardı. "Ay, dostum, her gece parıldayacak mısın?". Fakat sonraki geceler, Ay incelemeye başlar ve iki hafta geçince tümünden kaybolurdu. Tıpkı o gece de olduğu gibi...Karanlık geri geldi!" diye bağırdı Piro. Çok korkuyordu. Ertesi gün, arkadaşlarına yeni planını anlattı: Madem alevler kayboluyor ve Ay da saklanıyor, öyleyse niçin güneşi takip etmiyoruz ki? Sadece aynı hızla ilerlememiz gerekiyor, böylece sürekli ışığımız olacak." Dört minik ejderha neşeyle bu fikri uygulamaya koyuldu. Piro ekibin başındaydı. Başı dik, gururla ve kararlı bir şekilde yürüyordu. Minu ve Basi konuşmayı kesmediklerinden geriye düşmüşlerdi. Nara ise

çok daha geride, çiçeklerden taşlar yaparak eğleniyordu. Çok geçmeden, güneşin kendileri gibi durmadığını gördüler. Onunla aynı hızla gitmiyorlardı, yemek, içmek ve dinlenmek için de durmaları gerekiyordu. En sonunda, gece onlara yetişti. Endişe etme, Piro,” diye teselli etti Basi. “Geceleyin karanlıktan çok korkuyorum,” dedi Piro. “Bizim yanımızdasın,” diye ekledi Nara. Minu da, “Hem yarın Buzlar Diyarı’na uçarız diye öneride bulundu. Piro, “Ne diyarı dedin?” diye merakla sordu. Minu da “güneşin hiç batmadığı kuzeyde,” diye açıkladı. Minik ejderha sevincinden havalara uçtu. Eğer güneş batmıyorsa, bu her zaman ışık var demektir. Buzlar diyarı’nın üzerinde uçarken, Piro ışıktan kamaştığı için gözlerini yumdu. Kuzeyde her yer bembeyazdı; dağlar ve ağaçlar yoktu ve sessizlik hakimdi. Çok ender olarak ayaklarını yere bastılar. “Burası çok soğuk!” diye söylendi Piro’nun üç arkadaşı. Piro ise, kendinden emin bir şekilde, “Ben dayanabilirim,” dedi onlara. “Fark ettiniz mi, her yer beyaz olunca gölgenizi görmüyorsunuz?” Bunu çok sevdim! “Hapşuu!” Piro’nun hapşırığı uzun bir alev çıkarınca, kendisi de dahil herkes çok şaşırdı. “Ateş? Ağzından ateş çıktı senin!” Hepsi bir ağızdan bağırmişti. Piro’nun, ağzından ateş çıkarabildiğini keşfetmesi için çok uzun bir yolculuğa çıkması gerekmişti. Işığı kendi içinde taşıyordu ama bunu bilmiyordu. “Şimdi isterse karanlık çökebilir,” diye ilan etti arkadaşlarına. “Haydi eve gidelim!” Yazar: Aleix Cabrera

15. Oturum

Etkinlik Adı: GÜLÜNÇ DURUMA DÜŞME KORKUSU

Etkinlik Süresi: 30 Dakika

Malzemeler : Hikaye Kitabı Tubitak Yayınları

Hazırlayan : Aybüke Yıldırım

SÜREÇ

Çocuklar halka olur ve hikaye ile bilgi verildikten sonra resimleri göstererek hikaye okunur. Hikaye bittikten sonra sorular sorularak çocuklar konuşmaya teşvik edilir.

Tüm ejderha sürüsü içinde kendisini en çok beğenen Nara’ydı. Sadece o, kuyruğuna fiyonk takar ve bunu da her gün farklı renkli bir diğeriyle değiştirirdi. Ayrıca Nara’nın odasında fular ve şallardan da geçilmezdi. Sık sık boynuna fularından birini dolayıp,

arkadaşlarının, ona hayranlıkla, ‘‘Öyle şıksın ki Nara!’’ demelerini beklerdi. Nara’nın şapkalardan yana sıkıntısı da yoktu. Şiddetli yağmur yağdığında, geniş kenarlı bir şapka takardı. Kar yağdığında ise kalın örgülü bir bere giyerdi. Hava güneşli olduğunda da başına bir yazlık şapka geçirirdi. Bir sabah Nara, ‘‘ Ööff! Bu benekler de ne böyle?’’ diye kendi kendine söylendi. Kendini çok beğenen minik ejderha, derisinde beneklerle uyanmıştı. ‘‘Çok fazla şekerleme yediğin için böyle,’’ dedi annesi gülümseyerek. ‘‘Bu şekilde dışarıya çıkıp diğerleriyle oynayamam anne... Bana gülmelerinden korkuyorum. Utanç verici!’’. ‘‘Böylesine güzel bir günde... çıkmayı o kadar da isterken...’’ diyebildi minik ejderha, hıçkırıklı bir sesle. Sonra, neşeli bir çığlık atarak devasa giysi sandığını karıştırmaya koyuldu. Nara odayı tepeden tırnağa fularlar, şallar ve fiyonklarla kaplanmış halde bıraktı. ‘‘Onlara bunun yeni bir moda olduğunu söylerim, böylece beneklerimi de görmezler!’’ Kendini çok beğenen minik ejderha sevinçli ve kararlı bir şekilde yürüdü. Fakat çok fazla elbise giymişti, bu yüzden her adımda bir şeylere takılıyordu. ‘‘Eğer koşamazsam, oyun da oynayamam,’’ diye söylendi. Güneş pırıl pırıl parlıyordu ve havada en küçük bir esinti bile yoktu. Nara terlemeye başladı; ama üzerini tamamen kaplayan giysilerin hiçbirini çıkarmadı. ‘‘Bana gülmelerindense haşlanmayı tercih ederim,’’ diye düşündü. O yürürken tüm ejderhalar şaşkın gözlerle ona bakıp gülümsüyorlardı. ‘‘Bu, ejderhalar şehrinin yeni modası!’’ dedi bakanlara, biraz canı sıkın biçimde. Piro, Minu ve Basi onu büyük kayanın üzerinde bekliyorlardı. Nara, oraya yaklaştığında bir şey farketti... Onların da benekleri vardı!. Hiç kimse onun giydiği değişik kıyafetlerle ilgili yorum yapmadı. Minu rahatlatıcı bir öneride bulundu: ‘‘Haydi ırmağa gidip yıkanalım!’’ Hepsinin derisinde benekler olduğundan, Nara üzerindeki çıkardı ve herkesle birlikte suya atladı. Suya atlar atlamaz harareti hemen geçti ve kendisi de yeniden, serbestçe hareket edebilmeye başladı. Sonra, o da ne, suda yıkanınca arkadaşlarının benekleri kaybolmuştu. ‘‘Annen başına ne geldiğini bize anlattı,’’ dedi Piro. ‘‘Senin utanmanı istemedik, biz de bu yüzden kendimizi boyadık,’’ diye ekledi Minu. Nara anladı ki gülünç duruma düşme korkusundan, kaplumbağa hızında yürümüş, ayakları her yere takılıp sendelemiş, aşırı sıcağa katlanmak zorunda kalmış ve kendi kendisini gülünç duruma düşürmüştü. ‘‘Herkes tarafından sevilme zor bir şey. Sizin gibi samimi arkadaşlarım olduğu için mutluyum!’’

16.Oturum

Etkinlik Adı: ZIPLAMA OYUNU VE CESARET TÜNELİ

Etkinlik Adı: 30 Dakika

Malzemeler : Trambolin, Karton veya bez parçaları, sandalye

Hazırlayan : Gülçin Alpöge

SÜREÇ

Zıplama Oyunu

Tüm sınıfın katılabileceği ama özellikle faal olması kısıtlanmış çocuklara (ister annesinin endişesiyle, ister gelişimde yavaşlık yaşandığı için) çok eğlenceli gelen bir oyun. Büyük minderler (plajlarda kullanılanlar gibi büyük olanlar) yere tabanı tamamıyla kaplayacak biçimde serilir. Minder yerine şişme plastik de kullanılabilir. Ancak taban tamamıyla kaplanmalıdır. Sonra çocuklara bunların üstünde zıplayabilecekleri söylenir. Zıplayanlar ötekilerin düşmesine neden olsa bile zemin yumuşak olduğu için zararsızdır. Yerde yuvarlanmak, oturarak zıplamak gibi çeşitli hareketler denenebilir.

Cesaret Tüneli

Kalınca bir kumaştan ya da büyük karton kutuları yan yana koyarak bir tünel oluşturulur. İsteyen çocuk bu tünelin içinden geçer. Öğretmen tünelin çıkışında bekleyerek güven verir.

17.Oturum

Etkinlik Adı: ARDANIN HATASI

Etkinlik Süresi: 30 Dakika

Malzemeler : -----

Hazırlayanlar : Aybüke YILDIRIM

Çocuklardan halka olarak sandalyelerine oturduktan sonra öğretmen öyküyü anlatmaya başlar.

Arda anaokuluna giden bir çocuktur. Serbest zaman etkinlikleri sırasında hikaye kitaplarına bakarken üzerinde uçak resmi olan bir hikaye kitabı çok ilgisini çekti. Bir

anda kendini hayallere kaptırdı ve uçağı uçurduğunu hayal etti. Sayfaları çevirdikçe uçak resimlerinin ne kadar güzel olduğunu düşündü ve uçak resmi bulunan bir sayfayı koparmak istedi. Ama o da ne sayfa ortasından yırtıldı. Arda ne yapacağını şaşırđı hemen kitabı bırakıp oradan uzaklaştı.

Çocuklara Arda'nın neden ve nasıl hata yaptığı, ne yapması gerekirdi? diye sorulur.

Kendileri olsa bu durumda nasıl hareket ederlerdi ve problemi nasıl çözebilirlerdi üstüne, tek tek söz hakkı verilerek sohbet edilir.

18.Oturum

Çocuklara önceki oturumlardan en çok aklınızda kalan hikaye ve oyun hangileriydi diye sorduktan sonra tek tek söz hakkı verildi. Sonra en çok akıllarında kalan etkinliğin resmini yaptılar.

EK.2 Gözlem Formu

4-6 YAŞ ÇOCUKLAR İÇİN CESARET DEĞERİ GÖZLEM FORMU						
ÖĞRENCİNİN ADI-SOYADI : CİNSİYETİ KIZ ( ) ERKEK ( ) : GÖZLENEN ÇOCUĞUN DOĞUM TARİHİ : OKUL ÖNCESİ EĞİTİMDE KAÇINCI YILI : GÖZLEM KAYIT TARİHİ :						
	ÇOCUĞUN DAVRANIŞLARI	Her zaman	Çoğu zaman	Bazen	Nadiren	Hiçbir zaman
1	Karşılaştığı zorluklar karşısında yaptığı işi yarım bırakmaz.					
2	Bir problemle karşılaşmış başarısız olduğunda yeniden dener.					
3	Sonuçları ne olursa olsun doğruyu söyler.					
4	Korktuğu durum ve olayları çekinmeden ifade edebilir.					
5	Hatalarını kabul eder.					
6	Arkadaşlarının ona olan olumsuz hareketleri karşısında kendini savunur.					
7	Gerektiği durumlarda hayır diyebilir.					
8	Haksızlığa uğradığında hakkını savunur.					
9	Birinin yaptığı yanlış davranışı görür ve bu konuda onu uyarır.					
10	Problemini çözmek için yeni yollar dener.					
11	Yabancı bir insanla iletişim kurmaktan çekinmez.					
12	Kendisine verilen yeni bir görevi yapmaktan tedirgin olmaz.					
13	Sınıfta yapılan bir etkinlikte sunum yapması istendiğinde çekinmeden rahatlıkla yapar.					
14	Haksız olduğu durumlarda özür dileme cesareti gösterir.					
15	Tehlikeli durumlara karşı nasıl önlem alınması gerektiğini bilir ve uygular.					
16	Konuşulan konuyla ilgili görüşlerini söylemekten çekinir.					
17	Başkalarının davranışlarından doğru ya da yanlış bulduklarını ifade eder.					
18	Grup oyunlarında risk alır.					
19	Okulda yapılan tören yarışma gibi etkinliklerde rol almakta istekli olur.					